

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

**TOPLUMSAL DEĞİŞME SÜRECİNDE KENTLEŞME VE
GÖÇ OLGUSU ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
(Gaziantep Örneği)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OYA KILIÇ

DOÇ.DR.ÖZKAN YILDIZ

**GAZİANTEP
HAZİRAN 2012**

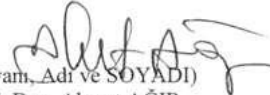
T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

TOPLUMSAL DEĞİŞME SÜRECİNDE KENTLEŞME VE GÖÇ OLGUSU
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA(Gaziantep Örneği)

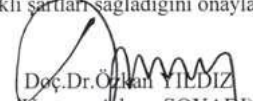
Oya KILIÇ

Tez Savunma Tarihi: 22.06.2012

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

(Unvanı, Adı ve SOYADI)
Yrd. Doç. Ahmet AĞIR
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Doç. Dr. Özkan YILDIZ
(Unvanı, Adı ve SOYADI)

Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

(Unvanı, Adı ve SOYADI)
İkinci Tez Danışmanı (varsa)

Doç. Dr. Özkan YILDIZ
(Unvanı, Adı ve SOYADI)
Tez Danışmanı

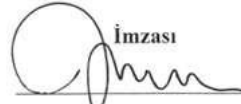
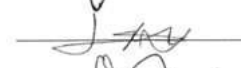
Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:
(Unvanı, Adı ve SOYADI)

Doç. Dr. Özkan YILDIZ

Doç. Dr. İbrahim ARSLAN

Yrd. Doç. Dr. M. Nuri GÜLTEKİN

İmzası

TOPLUMSAL DEĞİŞME SÜRECİNDE KENTLEŞME VE GÖÇ OLGUSU ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA(Gaziantep Örneği)

KILIÇ, Oya
Yüksek Lisans Tezi, Sosyoloji ABD
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Özkan YILDIZ
Haziran 2012, 179 sayfa

ÖZET

Göç kavramı ,nüfusun birey ,aile,grup ya da topluluklar biçiminde yaşadığı yeri,doğal veya doğal olmayan etkenlere dayalı olarak yer değiştirmesi olarak tanımlanmaktadır..Göç bir yerleşim biriminde,gruptan ya da siyasal sınırları belirgin bir toprak parçasından başka birime doğru,kısmen sürekli birey veya kitle hareketidir.Kentleşme ise insanın dünyayı dönüştürme çabasında giriştiği pratiklerin en somut biçimidir.Bu tanımlamalar bağlamında gerek geleneksel dönemlerde gerekse modern zamanlarda kentleşme,toplumsal tabakalaşmaların ve değişimin en dinamik alanı oluşturmaktadır..

Gaziantep’te göç ve hızlı kentleşme toplumsal değişmeyi de beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda Gaziantep’te yaşanan göçün toplumsal değişmeye ve kentleşmeye etkisi bu çalışmayla ortaya konmaktadır. Gaziantep’te göçle birlikte sosyo-demografik özellikleri, göçün nedenleri, göç ilişkin tutumları ve sosyo-psikolojik tutumlarını ölçmeye yönelik bir çalışmadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Kentleşme, Toplumsal Değişme, Gaziantep

**A RESEARCH ABOUT URBANIZATION AND MIGRATION FACT IN
PROCESS OF SOCIAL CHANGE IN GAZİANTEP**

KILIÇ, Oya

M. A. Thesis, Department of Institution of Social Sciences

Supervisor: Assist. Doç. Dr. Özkan YILDIZ

June 2012, 179 pages

ABSTRACT

Concept of migration can be defined as population's change of their living area in the form of individuals, families, groups or communities based on natural or unnatural factors. Migration is partially or continuous movement of individuals or the masses in a living area from groups or territory to another point. And urbanization is the most concrete shape of practicals by humans in purpose of change the Earth. In this context of these definitions, urbanization creates the most dynamic area of social stratification and change in both traditional and modern times. In Gaziantep, migration and rapid urbanization brings about social change. In this context, effects of migration on social change and urbanization in Gaziantep can be revealed by this study. A study to measure socio-demographic specialities of migration in along with its reasons, attitudes towards migration and socio-psychological attitudes in Gaziantep.

Key Words: Migration, Urbanization, Social Change, Gaziantep

ÖNSÖZ

Kentleşme ve göç, tarımsal üretimden sanayi üretimine geçişle birlikte hayatımıza giren kavramlardır. Göç ve Kentleşmenin kendi içinde dinamikleri olsa bile göç ve kentleşmenin toplumsal boyutu bu süreci belirleyen temel nedendir. Türkiye’ de göç ve kentleşme ile ilgili çalışmalar yoğun olarak yapılmakla birlikte bölgesel düzeydeki çalışmalar sınırlıdır. Gaziantep’te göç ve hızlı kentleşme toplumsal değişmeyi de beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda Gaziantep’te yaşanan göçün toplumsal değişmeye ve kentleşmeye etkisi bu çalışmayla ortaya konmaktadır. Gaziantep’te göçle birlikte sosyo-demografik özellikleri, göçün nedenleri, göç ilişkin tutumları ve sosyo-psikolojik tutumlarını ölçmeye yönelik bir çalışmadır.

Bu doğrultuda Çalışmanın konusunun belirlenmesinde bilgi ve deneyimlerini her zaman paylaştan ve katkılarını esirgemeyen Tez Danışmanım Sayın Doç.Dr. Özkan YILDIZ’a (Gaziantep Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölüm Başkanı), çalışma süresince bana desteklerini esirgemeyen Kurum Müdürlerim ve mesai arkadaşlarıma, her zaman yaptığım işlerde yanımda olduğunu bildiğim biricik Babama, Anneme, Kardeşim Nergiz ÖZDEMİR’e ve bu tezin bitim aşamasında hayatıma katılan biricik oğlum Ahmet Kereme ve eşime teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET...	i
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ...	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM

1.TOPLUMSAL DEĞİŞME.....	1
--------------------------	---

İKİNCİ BÖLÜM

2.KENT,KENTLEŞME VE KENTLİLEŞME	5
2.1.Kent.....	5
2.2.Kentleşme.....	10
2.3.Kentlileşme.....	16
2.2.1.Kentleşmenin nedenleri.....	19
2.2.2.Kentleşmenin Sonuçları.....	21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.GÖÇ OLGUSUNA KURAMSAL BAKIŞ.....	25
3.1.Göçün Tarihsel Boyutu	25
3.2.Göç Olgusuna Kuramsal Bakış.....	35
3.3.Göçün Nedenleri ve Göç Kararının Alınış Süreci.....	43
3.3.1. Klasik Ekonomik Yaklaşım Teorisi.....	47
3.3.2. Neo-Klasik Teori:.....	49
3.3.3. Modernleşme Okulu.....	50
3.3.4. Bağımlılık Teorisi.....	51
3.3.5. Dünya Sistemi Teorisi.....	51
3.3.6. Marksist Politik Ekonomi.....	52
3.3.7. Göç Sistemleri Teorisi.....	53
3.3.8. İkili İşgücü Piyasası Teorisi.....	54
3.4.Göç Çeşitleri.....	55
3.5.Göç Teorileri.....	59
3.5.1. Göç Kavramıyla Doğrudan İlgili Teoriler	60
3.5.1.1.Ravenstein'in Göç Kanunları.....	60
3.5.1.2.Merkez Çevre Teorisi.....	64

3.5.1.3.Parekh'in Göç Teorisi Sınıflaması.....	64
3.5.1.4.Irk ilişkileri döngüsü teorisi.....	68
3.5.1.5.Asimilasyon süreci teorisi	69
3.5.1.6.Çok kültürcülük	73

DÜRDÜNCÜ BÖLÜM

4.TÜRKİYE'DE KENTLEŞME , GÖÇ OLGUSU VE TARİHSEL SÜREÇTEKİ DEĞİŞİM.....	75
4.1.Türkiye'de Kentleşmenin Ortaya Çıkardığı Sorunlar.....	75
4.2. Göçün Türkiye'deki Tarihsel Boyutu	76
4.2.1.İçgöçler	80
4.3.Kentleşme ve Göç.....	89
4.3.1.Anomik Kentleşme.....	90
4.3.2.Gecekondulaşma.....	92

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.GAZİANTEP'TEKİ GÖÇ VE KENTLEŞME SÜRECİ.....	95
--	-----------

ALTINCI BÖLÜM

6.ARAŞTIRMANIN METODOLOJİ.....	97
6.1.Araştırmanın Konusu	97
6.2.Araştırmanın Amacı.....	97
6.3.Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	98
6.4.Veriler Toplama ve Analizi.....	99

YEDİNCİ BÖLÜM

7.ARAŞTIRMA BULGULARI.....	100
7.1. Tablo 1:Cinsiyet.....	100
7.2. Tablo 3:Görüşülenlerin Doğum Yeri.....	101
7.3. Tablo 6:Görüşülenlerin Resmi Nikah Durumu.....	102
7.4. Tablo 7:Görüşülenlerin Eş Seçme Şekli	103
7.5. Tablo 9:Görüşülenlerin Eşlerinin Öğrenim Durumu.....	104
7.6. Tablo 11:Görüşülenlerin Çocuk Durumları	105
7.7. Tablo 12:Görüşülenlerin Hanedeki Toplam Gelir Miktarı	106
7.8. Tablo 13:Görüşülenlerin Ortalama Gider Durumu.....	107
7.9. Tablo 14:Görüşülenlerin Hanede Çalışan Durumları	108
7.10.Tablo 15:Görüşülenlerin Düzenli Bir İşlerinin Olup Olmama Durumu.....	109
7.11.Tablo 17:Görüşülenlerin Kira Ücret Durumu	110
7.12.Tablo 19:Görüşülenlerin Evinin Oda Sayısı	111
7.13.Tablo 21:Görüşülenlerin Alışveriş Yaparken Ödeme Şekli.....	112
7.14.Tablo 23:Görüşülenlerin Temel İhtiyaçlarını Karşılama İçin Borçlanma Durumu	113
7.15.Tablo 25:Görüşülenlerin En Çok Bütçelerine Katkı İçin Yardım Aldıkları Yerler....	114
7.16.Tablo 26:Görüşülenlerin Yakın Çevreden Evde Yardıma İhtiyacı Olduğunda Yardım Alma Durumu	115
7.17.Tablo 28:Görüşülenlerin Yakın Çevreden Hayatınız İle İlgili Bir Karar Aşamasında Fikir Alma Konusunda Yardım Alma Durumu.....	116

7.18. Tablo 30:Görüşülenlerin Yakın Çevreden Bir Süreliğine Şehir Dışına Çıktığında Eve Bakmak İçin Yardım Alma Durumu.....	117
7.19.Tablo 32:Görüşülenlerin Memleketlerinden Parasal Destek Alıp Almama Durumu....	118
7.20.Tablo 34:Görüşülenlerin Gelecekteki Gelir Durumuyla Beklenti Durumu.....	119
7.21.Tablo 36:Görüşülenlerin Gaziantep’e Göç Ettiği Yer.....	120
7.22.Tablo 37:Görüşülenlerin Gaziantep’e Göç Etme 1. Neden.....	121
7.23.Tablo 39:Görüşülenlerin Gaziantep’e Öncelikli Göç Etme 3. Nedeni.....	122
7.24.Tablo 40:Görüşülenlerin Gaziantep’te Göç Edilen Yerin 1. Seçilme Nedeni.....	123
7.25.Tablo 42:Görüşülenlerin Gaziantep’te Göç Edilen Yerin 3. Seçilme Nedeni.....	124
7.26.Tablo 43:Görüşülenlerin Gaziantep ‘e Göç Etmesinde En Çok Belirleyici Olan Kişi...	125
7.27.Tablo 45:Görüşülenlerin Gaziantep’e Göç Etmiş Olmaktan Memnun Olma Nedeni....	126
7.28.Tablo 47:Görüşülenlerin Gaziantep’e Göç Ettiğinde Karşılaştıkları Sorunlar.....	127
7.29.Tablo 48:Görüşülenlerin Karşılaşılan Sorunları Çözmede Öncelikli Olarak Başvurulan Yol.....	128
7.30.Tablo 50:Görüşülenlerin Gaziantep’ten Başka Bir Yere Gitmeyi Düşünme Durumu....	129
7.31.Tablo 52:Görüşülenlerin Gaziantep’ten Başka Bir Yere Göç Oluyorsa Bunun Nedeni	130
7.32.Tablo 53:Görüşülenlerin Göç Kararının Alınmasında Çocukların Daha İyi Bir Eğitim Almalarını Sağlamak Düşüncesinin Olup Olmama Durumu.....	131
7.33. Tablo 55:Görüşülenlerin Memleketteyken Gelenek Ve Göreneklere Karşı Aykırı Davranan Akraba/Tanıdıklarına Karşı Tavrı.....	132
7.34. Tablo 56:Görüşülenlerin Memleketten Geldikten Sonra Gelenek Ve Göreneklere Karşı Aykırı Davranan Akraba/Tanıdıklarınıza Karşı Tavrı.....	133
7.35.Tablo 58:Görüşülenlerin Gaziantep’e Geldikten Sonra Özel Günlerini Yaptığı Yer ...	134
7.36.Tablo 59:Görüşülenlerin Oturduğu Mahalleyi Seçme Durumu.....	135
7.37.Tablo 61:Görüşülenlerin Göç Sonrası Algıları.....	136
7.38.Tablo 62:Görüşülenlerin Sigara Kullanma Durumu.....	137
7.39.Tablo 65:Görüşülenlerin Ya Da Ailelerinin En Çok İhtiyaç Duydukları 2. Hizmet.....	138
7.40.Tablo 67:Görüşülenlerin İşlerinden Memnun Olmama Nedeni.....	139
7.41.Tablo 69:Görüşülenlerin 10 Yıl Sonraki Yaşam Memnuniyeti Durumu.....	140
7.42.Tablo 70:Görüşülenlerin Şehir Merkezine İş Dışında Başka Sebeplerle Gidip Gitmeme Durumu.....	141
7.43.Tablo 72:Görüşülenlerin Son Bir Yılda Etkinliklere Katılma Durumu.....	142
SONUÇ	143
GAZİANTEP FOTOĞRAFLAR.....	153
ANKET FORMU.....	161
KAYNAKÇA	172
ÖZGEÇMİŞ	179

TABLoların LİSTESİ

Tablo 1: Cinsiyet.....	105
Tablo 2: Yaş.....	105
Tablo 3: Görüşülenlerin Doğum Yeri.....	106
Tablo 4 : Görüşülenlerin Medeni Durumu.....	106
Tablo 5: Görüşülenlerin Evlenme Yaşı.	107
Tablo 6: Görüşülenlerin Resmi Nikah Durumu.....	107
Tablo 7: Görüşülenlerin Çok Eşli Olma Durumuna Göre Diğer Eşle Evlenme Zamanı	108
Tablo 8: Görüşülenlerin Eş Seçme Şekli.....	108
Tablo 9: Görüşülenlerin Öğrenim Durumu.....	109
Tablo 10: Görüşülenlerin Eşlerinin Öğrenim Durumu.....	110
Tablo 11 Görüşülenlerin Çocuk Durumları.....	111
Tablo 12: Görüşülenlerin Hanedeki Toplam Gelir Miktarı.....	114
Tablo 13 : Görüşülenlerin Ortalama Gider Durumu.....	115
Tablo 14: Görüşülenlerin Hanede Çalışan Durumları.....	116
Tablo 15: Görüşülenlerin Düzenli Bir İşlerinin Olup Olmama Durumu.....	118
Tablo 16: Görüşülenlerin Ev Mülkiyet Durumu	119
Tablo 17: Görüşülenlerin Kira Ücret Durumu	119
Tablo 18: Görüşülenlerin Ev Tipi.....	120
Tablo 19: Görüşülenlerin Evinin Oda Sayısı	120
Tablo 20: Görüşülenlerin Evinin Isınma Şekli	121
Tablo 21: Görüşülenlerin Alışveriş Yaparken Ödeme Şekli.....	121
Tablo 22: Görüşülenlerde Sosyal Güvencesi Olmayanların Sağlık Sorunlarını Çözme Şekli	122
Tablo 23: Görüşülenlerin Temel İhtiyaçlarını Karşılama İçin Borçlanma Durumu	123
Tablo 24: Görüşülenlerin Son 5 Yılda Yardım Aldıkları Kurumlar	124
Tablo 25: Görüşülenlerin En Çok Bütçelerine Katkı İçin Yardım Aldıkları Yerler ..	125
Tablo 26: Görüşülenlerin Yakın Çevreden Evde Yardıma İhtiyacı Olduğunda Yardım Alma Durumu	126
Tablo 27: Görüşülenlerin Yakın Çevreden Evde Tamirat Gibi İşlerde Yardım Alma Durumu.....	126
Tablo 28: Görüşülenlerin Yakın Çevreden Hayatınız İle İlgili Bir Karar Aşamasında Fikir Alma Konusunda Yardım Alma Durumu.....	127
Tablo 29: Görüşülenlerin Yakın Çevreden Kendini Sıkıntılı Hissettiğinde Dertleşmek İçin Yardım Alma Durumu	127
Tablo 30: Görüşülenlerin Yakın Çevreden Bir Süreliğine Şehir Dışına Çıktığında Eve Bakmak İçin Yardım Alma Durumu	128
Tablo 31: Görüşülenlerin Memleketlerinden Yiyecek-İçecek Desteği Alma Durumu.....	128
Tablo 32: Görüşülenlerin Memleketlerinden Parasal Destek Alıp Almama Durumu ...	129
Tablo 33: Görüşülenlerin Gaziantep'e Gelmeden Önceki Gelir Durumuyla Şimdiki Durumu Kıyaslandığında.....	129
Tablo 34: Görüşülenlerin Gelecekteki Gelir Durumuyla Beklenti Durumu	130
Tablo 35: Görüşülenlerin Gaziantep'e Göç Etme Zamanı.....	131
Tablo 36: Görüşülenlerin Gaziantep'e Göç Ettiği Yer	132
Tablo 37: Görüşülenlerin Gaziantep'e Göç Etme 1. Neden	133
Tablo 38: Görüşülenlerin Gaziantep'e Öncelikli Göç Etme 2. Neden.....	134
Tablo 39: Görüşülenlerin Gaziantep'e Öncelikli Göç Etme 3. Nedeni.....	135

Tablo 40:Görüşülenlerin Gaziantep’te Göç Edilen Yerin 1. Seçilme Nedeni.....	136
Tablo 41: Görüşülenlerin Gaziantep’te Göç Edilen 2. Seçilme Nedeni	137
Tablo 42: Görüşülenlerin Gaziantep’te Göç Edilen Yerin 3. Seçilme Nedeni.....	138
Tablo 43: Görüşülenlerin Gaziantep ‘E Göç Etmesinde En Çok Belirleyici Olan Kişi.....	139
Tablo 44: Görüşülenlerin Gaziantep’e Göç Etmekten Memnuniyet Durumu	139
Tablo 45: Görüşülenlerin Gaziantep’e Göç Etmiş Olmaktan Memnun Olma Nedeni	140
Tablo 46: Görüşülenlerin Gaziantep’e Göç Etmiş Olmaktan Memnun Olmama Nedeni	141
Tablo 47: Görüşülenlerin Gaziantep’e Göç Ettiğinde Karşılaştıkları Sorunlar	142
Tablo 48: Görüşülenlerin Karşılaşılan Sorunları Çözmede Öncelikli Olarak Başvurulan Yol	143
Tablo 49: Görüşülenlerin Bir Yerden Bir Yere Göçle Birlikte Yaşanan Değişimle İlgili Tutumu.....	143
Tablo 50: Görüşülenlerin Gaziantep’ten Başka Bir Yere Gitmeyi Düşünme Durumu	144
Tablo 51: Görüşülenlerin Başka Bir Yere Göç Etmeyi Düşünenlerin Gitmek İstedikleri Yer	145
Tablo 52: Görüşülenlerin Gaziantep’ten Başka Bir Yere Göç Oluyorsa Bunun Nedeni	146
Tablo 53: Görüşülenlerin Göç Kararının Alınmasında Çocukların Daha İyi Bir Eğitim Almalarını Sağlamak Düşüncesinin Olup Olmama Durumu	147
Tablo 54: Görüşülenlerin Göç Sonucunda Çocuklarının Eğitimi İle İlgili Beklentileri Karşılanma Durumu	148
Tablo 55: Görüşülenlerin Memleketteyken Gelenek Ve Göreneklere Karşı Aykırı Davranan Akraba/Tanıdıklarına Karşı Tavrı	149
Tablo 56: Görüşülenlerin Memleketten Geldikten Sonra Gelenek Ve Göreneklere Karşı Aykırı Davranan Akraba/Tanıdıklarınıza Karşı Tavrı	150
Tablo 57: Görüşülenlerin Gaziantep’e Gelmeden Önce Düğün,Sünnet V.B.Özel Günlerinizi Yapma Durumu.....	151
Tablo 58: Görüşülenlerin Gaziantep’e Geldikten Sonra Özel Günlerini Yaptığı Yer	152
Tablo 59: Görüşülenlerin Oturduğu Mahalleyi Seçme Durumu	153
Tablo 60: Görüşülenlerin Gaziantep’e Göçle Hayatında Ki Değişim.....	154
Tablo 61:Görüşülenlerin Göç Sonrası Algıları.....	155
Tablo 62: Görüşülenlerin Sigara Kullanma Durumu	156
Tablo 63:Görüşülenlerin Alkol Kullanma Durumu.....	156
Tablo 64: Görüşülenlerin Ya Da Ailelerinin En Çok İhtiyaç Duydukları 1. Hizmet	157
Tablo 65: Görüşülenlerin Ya Da Ailelerinin En Çok İhtiyaç Duydukları 2. Hizmet	158
Tablo 66: Görüşülenlerin İşlerinden Memnun Olma Durumu.....	158
Tablo 67: Görüşülenlerin İşlerinden Memnun Olmama Nedeni	159
Tablo 68 : Görüşülenlerin Yaşamlarından Memnun Olma Durumu	160
Tablo 69 : Görüşülenlerin 10 Yıl Sonraki Yaşam Memnuniyeti Durumu	161
Tablo 70: Görüşülenlerin Şehir Merkezine İş Dışında Başka Sebeplerle Gidip Gitmeme Durumu	162
Tablo 71: Görüşülenlerin Şehir Merkezine İş Dışında Başka Sebeplerle Gittikleri Yer	162
Tablo 72: Görüşülenlerin Son Bir Yılda Etkinliklere Katılma Durumu	163

KISALTMALAR LİSTESİ

Açıklama	Uluslararası	Türkçe
Adı geçen eser	op.cit.	A.g.e
Adı geçen yazar		A.g.y
Bakınız	v.	b.k.z
ve benzeri		v.b.
ve diğerleri		v.d.
vesaire		v.s.
Devlet İstatistik Enstitüsü		D.İ.E
Devlet Planlama Teşkilatı		DPT
Türkiye İstatistik Enstitüsü		TÜİK

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ

TOPLUMSAL DEĞİŞME

Toplumsal değişme farklı yönleri ifade eden bir kavramdır. Toplumsal değişme iyi yönde gerçekleşen bir gelişme olarak da düşünebilir, kötü yönde gerçekleşen gerileme olarak da kendini gösterebilir. Değişmeyi bu yönüyle tek yönlü bir kavram olarak açıklayamayız.

Kentleşme, toplumların yapısal değişmelerinin en göze çarpan yönüdür. Her şeyden önce nüfusun büyük oranın tarımdan ve topraktan kopup tarım dışı alanlarda, sanayide, karmaşık örgütlerde ve dolayısı ile köyden başka yerlerde, kentlerde hayatlarını kazanmaya ve yaşamaya başlamalarıdır.

Toplumsal değişme; toplumun yapısal, kültürel, yapısal, kurumsal ve davranışsal farklılaşmasıdır. Farklı değişim modellerinin ortaya çıkmasının nedeni, sosyolojinin inceleme konusu olan toplumun öznel ve karmaşık bir yapıya sahip olması ve sosyologların topluma bakış açılarındaki farklılıklardır.

Hiçbir toplumun hareketsiz olduğu söylenemez. Her toplumda sürekli bir dinamizm, bir değişme görülür. Toplumsal davranış örnekleri, yapılar, sistemler ve kurallar sürekli olarak değişme süreci içerisindeyler. Ancak bu değişme her alanda ve her zaman açık ve kesin olmadığı gibi hız bakımından her devirde de aynı değildir. Bununla birlikte değişme herhangi bir yönü ifade etmeyen bir kavramdır. Yani toplumsal değişme ilerleme biçiminde olduğu kadar gerileme biçiminde de gerçekleşebilir. Bu her iki eğilimde aslında toplumsal değişmedir. Değişme, belli bir durum esas alınmak suretiyle bir durumdan vaki olacak farklılaşma biçiminde anlaşılmalıdır (Tezcan, 1985: 211).

En genel tanımıyla toplumsal değişmeyi ‘toplumsal ilişkilerde ilişkilerin kalıplaşmış biçimi olan kurumlarda ve toplumsal kurumlardaki başkalaşma ve

farklılaşma' (1997: 43) olarak tanımlayan Kocacık'a göre 'toplumsal değişme' düzenli insan ilişkileri dediğimiz toplumsal yapının değişmesidir (1997: 4).

Ergun'a göre ise (1984:100) Toplumsal değişme bir toplumsal yapıdan başka bir toplumsal yapıya, bir yapılar sisteminden başka bir yapılar sistemine geçmektir.

Toplumsal değişme, toplumla ilgilenen bütün düşünürlerin ilgi odağı olmuştur. Toplum içinde gerçekleşen herhangi bir hareketlilik kaçınılmaz olarak toplumsal değişmeyi getirmektedir. Bu nedenle toplumla ilgili yapılan araştırmalar bir yönüyle toplumsal değişmeyi ilgilendirir. Sosyal olayların anlaşılmasında, toplumsal değişme anahtar bir rol oynamaktadır. Toplumsal değişme sadece değişimin yönünü belirtmekle kalmaz, aynı zamanda değişimin nasıl ve hangi sebeplerle meydana geldiği hakkında da fikir verir.

Ergun gibi toplumsal değişmeyi diyalektik yaklaşımla açıklayan Kongar'a göre "toplumsal değişmeyi, insan-doğa çelişkisinin belirlediği teknoloji ile insan-insan çelişkisinin belirlediği ideoloji arasındaki etkileşim biçimlendirir" (1981:56) ve toplumsal değişme "kültürel ve siyasal alanları da kapsamak koşulu ile toplum yapısının ve örgütünün yeni bir biçim almasıdır"(1981:52).

"Toplumsal değişme süreci içerisinde hem bağımlı hem de bağımsız değişken olan kentleşme, neden ve sonuçları bakımından oldukça karmaşık bir özellik göstermektedir. "Üretimin, ticaretlerin ve hizmetlerin süratle büyümesini sağlayan sanayileşmenin etkisiyle dağılım oranının fazla olması ve bu fazlalığın kentin dışı da yerleşme yerlerinde iskan edilmeleri nedeniyle nüfusun kentlerde birikmesine ve kent sayısının artmasına neden olan aynı zamanda da buralarda yaşayanların özel hayatlarında, ekonomik, sosyal ve siyasal davranış açısından etkileyen ve devletin de belirli bir takım faaliyetlerini gerektiren değişiklikler." olarak tanımlanan kentleşme, nedenleri ve sonuçları açısından, pek çok toplumsal soruna kaynaklık ettiği için, planlı ve programlı müdahaleyi gerektiren bir değişme sürecinin, toplumsal boyutu olarak ortaya çıkmaktadır"(Es ve Ateş: 2004, 56) .

Toplumsal değişmeyi üretim ilişkileri ile toplumsal ilişkilerin diyalektik etkileşim çerçevesinde gören Özer bu süreci şöyle açıklar : “ Üretim ilişkileri dışındaki toplumsal ilişkiler genellikle değişme dirençli bir nitelik taşırlar. Bu ilişkilerin tutuculuğuna karşın üretici güçler sürekli değişim içindedirler. Üretim güçlerinin sürekli değişikliğe uğraması toplumsal değişimin hızını artıran bir oluşumdur. Bu oluşum içerisinde üretim güçleri ile üretim ilişkilerinin arasındaki uyum kalıcı değildir. Uyumun bozulmasıyla üretim ilişkileri üretim güçlerinin yeni gereklerini karşılayamaz olur. Bu bağlamda üretim ilişkilerinin yeni üretim güçlerinin gereklerine uyması ve biçim değiştirmesi kaçınılmaz olur. Bunun kaçınılmaz sonucu ise üstyapının değişmesi ve böylece ekonomik temel ile gerekli uyum sağlanarak toplumun yeni oluşumlara sürüklenmesidir’’(1983:79). Görüldüğü gibi Özer, toplumu ekonomik altyapı ve üstyapı olmak üzere iki temel yapının oluşturduğu bir bütün olarak ele alır. Ekonomik altyapıda üretim güçleri; bu altyapıdan etkilenen veya yansıyan üstyapıda da üretim ilişkileri vardır. Üretici güçlerle üretim ilişkilerinin uyumlu olmayan; çelişkili bir durumu vardır. Bu çelişkili durum toplumsal uyumun sürekliliğini bozar. Bu bozulmanın ardından üretim güçlerinin zorlaması, belirleyiciliği ile üretim ilişkileri de değişerek toplumsal oluşumun başkalaşmasına dolayısıyla toplumsal değişmeye neden olur (Aslan, 2002: 36).

“Sosyal değişme bir sosyal yapıdaki maddi ve normatif düşünsel koşullar unsurlar ve güçler arasındaki niceliksel ve niteliksel ilişki ve bağlantılar arasındaki değişimdir’’(Hilman,1994:919). Ya da sosyal değişme sosyal yapıdaki ve normlardaki temel dönüşümleri içermektedir. Bunlar bilgi, inanç ve değerlerde, teknoloji ve maddi kültürde, aile, eğitim, din ve ekonomi gibi çeşitli kurumlarda, sanatta ve sosyal tabakalaşma ile gruplar arası ilişkilerde, aynı zamanda insanların dünya ve kendine ilişkin kabullerinde görülen değişimlerdir’’(Aslan, 2002:38).

“Toplumsal değişme kimin tarafından, hangi yaklaşımla açıklanmış olursa olsun sosyal bir olgudur, temel bir kavramdır. Esasen günümüz toplumları için de en işlevsel kavramalardan biridir. Toplumsal değişmeyi harekete geçiren belirleyici güç olan teknolojinin nasıl ki değişme hızı artıyorsa kaçınılmaz olarak toplumsal değişimin dinamizmi de o oranda artmaktadır’’ (Aslan, 2002:38).

Göç olgusu, toplumsal değişimin göstergelerinden biridir. Bir ülkenin modernleşme süreci sanayileşme ve kentleşme oranı ile belirginleşir. Endüstrinin gelişmesine paralel olarak ortaya çıkar; ekonomik olduğu kadar sosyal yapıdaki değişmelerle de ifadesini bulur. Türkiye’de köyden kente göç diğer bütün ülkelerde olduğu gibi kentlerde kurulan fabrikaların sanayileşme ise işgücü ihtiyacını karşılamak için, bunun dışında göçen insanların gözünden olaya baktığımızda hem ekonomik hem de sosyal açıdan daha rahat bir yaşam sürdürebilmek amacıyla kentlere akın eden insanların oluşturduğu normal ve beklenen bir olgudur.

İKİNCİ BÖLÜM

2.KENT, KENTLEŞME VE KENTLİLEŞME

2.1.Kent

Araştırmalar sonucu birçok kent tanımıyla karşılaşmaktayız. Bu tanımlamalarda ortak noktalar hemen göze çarpmaktadır. Kent tanımlamalarındaki ortak noktalardan en dikkat çekici yön ise kentin ekonomik ilişkilerin değişime uğramasıdır. Buradan yola çıkarak bir kent tanımlaması yapacak olursak; Kent tarım dışı üretimin yapıldığı yüz yüze ilişkilerin yerini ikincil ilişkilerin aldığı ve toplumun farklı dinamiklerini barındıran bir yerleşme biçimi olarak tanımlanabilmektedir. Kentlerdeki ikincil ilişkiler kendi içinde hiyerarşik bir yapının oluşmasına ve işbölümünde uzmanlaşmayı oluşturan bir süreç olarak gözükmektedir.

Çezik’e göre ise (1982:12) Tarım dışı ve tarımsal üretimin denetlendiği, dağıtımın koordine edildiği ekonomisi bunu destekleyecek şekilde tarım dışı üretime dayalı bulunan, teknolojik değişimin beraberinde getirdiği teşkilatlanma, uzmanlaşma ve işbölümünün en yüksek düzeye ulaştığı, geniş fonksiyonların gerektirdiği nüfus büyüklüğü ve yoğunluğuna varmış, toplumsal heterojenlik ve entegrasyon düzeyi yükselmiş karmaşık ve dinamik bir mekanizmanın sürekli işlediği insan yerleşmesidir.

Çezik’in tanımlamasında da gördüğümüz üzere kent yaşamındaki teşkilatlanma ve uzmanlaşma beraberinde teknolojik değişimlerin yaşanmasına ve kentteki yerleşmelerin boyut değiştirmesine neden olmuştur. Kent yaşamının tarım dışı yaşamın dışında mesleki yeni iş alanlarının oluşması ve bu iş alanlarının nüfusun büyüklüğü oranında yeni yaşam alanını ve dinamik bir yapıyı oluşturmaktadır.

“Kentler tarımsal olmayan üretimin yapıldığı ve daha önemlisi hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin dağıtımının kontrol fonksiyonlarının toplandığı, belirli

teknolojik gelişme seviyelerine göre büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme biçimleridir ” (Kıray, 1972:1).

Kentler teknolojik yaşamın gerektirdiği yeni üretim alanların oluşmasına ve bu üretim alanları teknolojik gelişmelere bağlı olarak büyüyerek devam etmektedir. Kentlerde tarımsal olmayan üretimin yerini hizmet ve sanayi sektörlerinin ortaya çıkması kentin belirleyici ögesidir. Bu sektörlerin varlığı ise farklı bölgelerden gelen, birbirini tanımayan insanların yeni ilişki sistemlerini benimsemesine neden olmuştur. Sosyolojik anlamda ikincil ilişkiler diye tanımlanan yüz yüze ilişkilerin yerini tamamen resmi ilişkilerin aldığı mesleki işbirliğinin ve uzmanlaşmanın geliştiği ilişki biçimi olarak tanımlayabiliriz.

Kentler, içinde yaşayan nüfusun geçim kaynaklarını tarım ve hayvancılık uğraşlarının dışında toplumsal ilişkiler, kültürel alanlar, nüfus yoğunluğu gibi birçok yönden kırsal alanlardan farklı olan yerlerdir. Kentli ise, kentte yaşayan ve kentin kendine özgü kültürünü benimsemiş olan, kırım yaşam biçimlerinden farklı bir yaşam biçimi sürdüren, geçimini tarım ve hayvancılık dışı faaliyetlerden kazanan kişidir.

“Kent sözcüğü sürekli olarak medeniyet ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Bu anlamda medeniyetin kentleşmeyle geldiğini ve var olduğunu söylemek, genel bir kanıdır. Latin kökenli dillerde medeniyet anlamına gelen ‘civilization’ kent anlamına gelen ‘civitas’ sözcüğünden türemiştir. Bu özellik sadece batı kültürlerinde görülmemektedir. Arap kültüründe de medeniyet uygarlık anlamına gelmektedir ve bir kent ismi olan Medine sözcüğünden türetilmiştir”(Yenigül, 2005:280).

Kent sözcüğünün medeniyet eş anlamlı olarak kullanılmasında farklı kültürlerin bir arada bulunması, ortak yaşam alanları oluşturması ve çok kültürlülüğün içinde ortak payda da buluşabilmesi medeniyetin bir göstergesi olarak görülebilmektedir.

Piren’e göre (1994:28) kent, en azından insanlığın toplumsallaşmasıyla ilgili temel yaratımlarına kaynaklık eden tamamen insan ürünü toplumsal töz, sahici kültür alanı olarak saygı görür. Bu gelenekte kent, doğadan ayrılmış toprak parçası, adetler ve mitlerden ayrılmış rasyonalite, kardeşlik yemininin bir arada tuttuğu arkaik

gruptan ayrılmış bireyler olarak görülür. İdeal olarak bakıldığında kent, törelerin, irrasyonelitenin ve doğal olumsuzluğun iniş ve çıkışlarının ölümcül penceresinden bir tür insani yakınlığın alanıdır. Özetle, egemen yurttaşın kendi benliğini ve kişisel geleceğini belirlemede özgür olduğu toplumsal alandır.

Kent yaşamında biz duygusunun yerini ben duygusunun alması burada Tönnis'in cemaatten cemiyet yaşamına geçişi ve insanın biz yerine ben düşüncesinin öne çıkmasına neden olmaktadır.

Tatlıldil'e göre ise (1989:386) kent, mesleki örgütlenmenin ön plana çıktığı, sosyal baskı mekanizmasının sınırlandığı, bireyin "ben" olarak toplumsal ilişkilerde yer aldığı örgütlü toplumdur.

"Kent; sanayi, ticaret, hizmet gibi ekonomik etkinliği olan, tarımsal ürünler de dahil olmak üzere her türlü ürünün dağıtıldığı, sınırları belirlenmiş bir alanda yoğunlaşmış nüfusun sosyal bakımdan tabakalaştığı, mesleksel rollerin artarak farklılaştığı, dikey ve yatay hareketliliğin yaygın olduğu, çeşitli sosyal grupları barındıran, sivil toplumun organize olduğu, merkezi ve yerel yönetimi temsil eden yönetsel, hukuksal vb. kurumların bulunduğu, bölgesel ya da uluslar arası ilişki ağlarına sahip, kendine özgü bir yaşam biçiminin ve bilincinin gelişmekte olduğu heterojen bir toplumdur " (Bal, 2003:23). Kent kavramını en geniş anlamıyla resmi ilişkilerin yoğun yaşandığı, işbölümünün geliştiği ve mesleki uzmanlaşmanın olduğu belli kurallar çerçevesinde yönetim anlayışının olduğu bir yaşam tarzı olarak tanımlamakta mümkündür.

"Gerçekte kent, karmaşık bir toplum yapısının, bireysel düzeyde çözülemeyecek sorunların üstesinden gelmesine olanak sağladığı ve kendine özgü özellikleri bulunan bir yerleşim sistemidir. Bu nedenle kenti, özellikle sakinlerinin ekonomik ve sosyal faaliyetlerinin çeşitliliği karakterize etmektedir"(Huot, 2000: 33).

"Kentler, insanlar için vazgeçilmez önem taşıyan, felsefe, din ve sanatların vücut bulduğu, var olduğu, yaratıldığı yerlerdir "(Kartal, 1992:25-26).

“Kent; mekân ve zaman içindeki insan yerleşmesinin belli özellikler taşıyan bir özel durumu olarak anlatılabilir. Bu durumu tanımlayabilmek için, önce genel durumu, başka bir deyişle insan yerleşmesini, bu yerleşmeyi karakterize eden bütün öğeleri, değişkenleri tanımlamak; sonra bu değişkenlerin tek tek ve birlikte hangi değerleri almaları durumunda insan yerleşmesinin bir kent olarak tanımlanması gerekir”(Suher, 1991:20 ; TMO,1971: 4).

Kentleşme olgusunun ortaya çıkardığı “kent” dediğimiz yerleşme türünü çeşitli biçimlerde tanımlamak olanaklıdır. Bir tanıma göre, “kent; tarımsal olmayan, üretim yapılan ve tüm üretimin denetlendiği, dağıtımının koordine edildiği, belirli teknolojinin beraberinde getirdiği büyüklük, yoğunluk, heterojenlik ve bütünleşme düzeyine varmış yerleşme türüdür.”(TMO,1974:8). Bir başka tanıma göre kent, tarımsal olmayan üretimin görsel bir ağırlık kazandığı, üretim araçlarının ve dolayısıyla nüfusun yoğun olarak toplandığı, bir örnek olmama, örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma düzeylerinin yüksek olduğu yerleşme merkezidir.

Bu kent tanımlarına dayalı olarak kentleşmeyi, en basit biçimde, “kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması olayı” olarak tanımlamak olanaklıdır.

Kentler birçok farklı grupların, etnik gruba üye olanların ve farklılıkları içerisinde barındıran heterojen bir yapıdır. Bu yapının içerisinde kurumların oluşmasına ihtiyaç duyulmuş ve bir arada yaşamak belli kurallara bağlı şekilde yaşamı gerekli kılmıştır.

Kentleri kır yaşamından ayıran belli başlı özellikler vardır. Bu özellikler üretim şeklinin farklılaşmasında ve kent farklı yerlerden kitlesel olarak ya da tek tek bir yerde yoğunlaşması olarak ve birbirine sosyal ve kültürel olarak benzemeyen grupların oluşturduğu bir yapı olarak ele alınabilir.

“Kentlerin temel özelliklerini ortaya koyan ayırt edici nitelikleri şunlardır”(Göymen, 1997:8).

1.2.1. Üretim: Kentler tarımsal nitelikli olmayan üretimin ağırlıklı olarak yapıldığı yerlerdir. Ayrıca kentler çevredeki üretim, toplama ve dağıtma işlevlerini de

yüklenmişlerdir. Kısaca kentler, üretim özelliğine uygun olarak tarımsal olmayan üretimin yapıldığı çevredeki tüm üretimin denetlendiği ve dağıtımının koordine edildiği yerlerdir. Ayrıca kentlerde tarımsal üretimden daha ileri bir üretim düzeyi olan sanayi sektörü ve hizmet sektörü gelişmiştir.

1.2.2. Büyüklük: Kırsal kesimden kopan nüfusun toplandığı yer olan kentlerin belli bir nüfus büyüklüğüne erişmiş olması gerekir.

1.2.3. Yoğunluk: Bu özellik, sınırlı bir mekânda kesintisiz yapılaşma ve yüksek yoğunluktaki bir yerleşmeyi tanımlamaktadır. Hızla büyüyen kentlerde merkeze yakın oluş ve ulaşım maliyetlerinden kaçınma isteği, merkez ve merkeze yakın olanlarda daha yüksek yapıların yapılmasına yol açmaktadır. Böylece dar bir alanda daha fazla nüfusun yoğunlaşması söz konusu olabilmektedir (Ertürk, 1995:51).

1.2.4. Türdeş Olmama: Kenti köyden ayıran temel özelliklerden biri olan türdeş olmama özelliğinde, geleneksel aile yapısının çözülerek yerini çekirdek aile yapısının alması, geleneksel ilişkilerin çözülüp, bireysel ilişkilerin ön plana çıkması söz konusudur. Yani kentlerde bireyler türdeş olmayan bir yapı içinde yer almaktadırlar.

1.2.5. Toplumsal Bütünleşme: Rüstem Erkan'a göre (2004:22) kentlerde;

- Nüfus büyük oranda örgütlenmiş, karmaşık işbölümüne ve yüksek uzmanlaşma düzeyine erişilmiştir.
- Yerel değerlerin yerini, ulusal değerler veya evrensel değerler almıştır.
- Eğitim düzeyi kırsal kesimdeki eğitim düzeyinden daha iyidir. Çocuk bakım ve eğitiminde aile dışı kurumlar gelişmiştir.
- Statüler aileden gelmeyip, bireylerin kendi çabaları ile kazanmaları söz konusudur.

Kentin köyle ayrımını ortaya koyan birçok unsuru içinde barındıran eğitim, sağlık sosyal ve kültürel yaşamdaki farklılık, iş yaşamında sunduğu farklılıklar ve çeşitlilik kırsal yaşamının yerini kent yaşamının almasına neden olmuştur. Kent yaşamında birincil ilişkilerin yerini ikincil ilişkilerin yer alması kent yaşamına geçmeyi kolaylaştırmış ve bunun sonucunda da kentleşmenin tohumları atılmıştır.

Huot'a göre (2000:34) gerçek bir kent, örgütlü hiyerarşik siyasal ve sosyal bir yapı yansıtmalıdır. Böyle bir kent, belli bir ekonomik ve sosyal gelişmeye tanıklık etmeli; barındırdığı insanlarla çevresinde yaşayan insanlar arasında yeni bir tür ilişkinin kurulduğunu göstermelidir.

Tankut'a göre (2002:5) bir kent yerleşim yeri şu özelliklere sahiptir. Farklılıkların çeşitlilik içinde anlamlı olduğu mekanlardan oluşur. Yoğun ilişkiler yumağının yaşandığı bir mekandır. Kendiliğinden ortaya çıkan, kestirilemeyen ya da sürprizleri barındıran, yeniliklere açık, ama aynı zamanda kendi kurallarını üreten bir mekandır. Toplumsal paylaşım ve korunma yanında yabancılaşıma ve yalıtılma sorunlarını da barındırır.

Kentin kendi kurallarını oluşturması toplu yaşam alanında farklılıkları barındıran unsurlar arasında denge kurulması amacıyla oluşmaktadır. Toplumsal ortak yaşam alanı yüz yüze ilişkilerin yerini ikincil ilişkilerin alması da yabancılaşmayı doğuran bir unsurdur.

2.2.Kentleşme

Kentleşme kent sayılarının artışına bağlı olarak; bir yandan doğum oranlarının artması bir yandan da kırsaldan kente göçün devam ettiğini görmekteyiz. Kentleşmede, sadece nüfus hareketliği de söz konusu değildir bunun yanı sıra ekonomik ve toplumsal yapıdaki değişimlerinde sonucudur. Kentleşme tanımlarken ekonomik, toplumsal ve siyasal yapıdaki değişimlere bağlı olarak bir nüfusun kırsaldan kentlere doğru yaşanan göç hareketliliği olarak tanımlayabiliriz.

“Kentleşme dar anlamda, kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artmasını ifade eder. Kentsel nüfus, bir yandan doğumların ölümlerden fazla olmasıyla, öte yandan köylerden ve kasabalardan gelenlerle, yani göçlerle artar. Gelişmekte olan ülkelerin şehirlerinde doğurganlık eğilimleri genellikle azaldığı için, kentleşmenin daha çok kırsal kesimden kentlere göçle beslendiği söylenebilir”(Erkan, 2004:23).

“Kentleşme, son iki yüzyılın en önemli olgularından birisidir. Kentleşme toplumsal değişme sürecinin bir boyutudur. Batı da sanayi devrimiyle başlayan bu değişim günümüz az gelişmiş ülkelerinde farklı bir biçimde gelişmiş ve en dinamik toplumsal gerçeklerin başında yer almıştır. Toplumsal değişme süreci içerisinde hem bağımlı hem de bağımsız değişken olan kentleşme, neden ve sonuçları bakımından oldukça karmaşık bir özellik göstermektedir” (Es ve Ateş, 2004: 58). Teknolojik gelişmeler, üretim biçimi ve ilişkilerindeki değişimler, büyük miktarda nüfusun tüm ülkelerde “topraktan kopması” olayını ortaya çıkarmıştır. Böylece doğan nüfus hareketleri, kentleşme olgusunu yaratmıştır. Kentlerin nüfusu ve sayısı giderek artmıştır.

Sosyal yapı içerisinde temel yerleşim birimi olarak köy ve kent yerleşimleri, insanların ve toplumların hayat tarzını biçimlendirir. Bu bağlamda, tarım toplumlarında köy yerleşimine paralel olarak kırsal hayat tarzı hâkimdir. Sanayileşmeyle birlikte, kentleşmenin arttığı görülmektedir. 18. yüzyılda Batı Avrupa’da başlayan “Sanayi Devrimi” sosyal yapıda kökten değişmelere neden olmuştur.

“Sanayi devrimi, makineli fabrika üretimi ile seri halde üretimi getirmiştir. Kentlerde kurulan sanayi tesisleri, üretimin merkezini evden, kitlesel üretimin yapıldığı fabrikalara yönlendirmiştir. Buna bağlı olarak kentlerde göç artmış; kentleşmeyle birlikte geleneksel geniş aile kentsel çekirdek aileye dönüşmüş; iş bölümü artmış; eğitim ve öğretimin önemi artarak, eğitimle statü elde edilmesi önem kazanmış; orta sınıflaşma artmış; ulaşım ve haberleşme araçları gelişmiş, dolayısıyla sosyal hareketlilik hızlanmıştır” (Bayhan, 1995:207).

Bu genel toplumsal yapı dönüşümü, kentleşmeyi yoğunlaştırarak “kente” merkezi bir konum vermiştir.

“Sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişiklikler yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi sürecidir” (Keleş, 2006: 24).

“Kentleşme 20.yüzyılın ayırt edici özelliklerinden biri olmuştur. Gelişmiş olsun, gelişmekte olsun, kapitalist olsun, sosyalist olsun, bütün ülkeler, kentleşme olayının ve sonuçlarının etkileriyle karşı karşıya kalmışlardır. Dünya nüfusu 1800’de 990 milyon iken, 1900’lerde 1 milyara,1960’larda 3.3 milyara ulaşmıştır”(Keleş, 2006: 26).

Dünya’da 20. yüzyılın en önemli değişim hareketi olarak kentleşme kavramını görmekteyiz. Kentleşme etkilerine baktığımızda çok ciddi toplumsal değişmelere neden olmakta ve kentsel dönüşüm yaratmaktadır.

“Kentler siyasi, fiziki ve fonksiyonel olarak sürekli bir değişim sürecini yaşamaktadırlar. Özellikle sanayileşmenin başlamasıyla kentler, hem fiziki açıdan birbirleriyle olan ayrılıklarını ortadan kaldırmaya başlamış, hem de kendilerini çevreleyen daha küçük yerleşim birimleriyle ve birbirleri ile fiziki sınırlar açısından birleşme yoluna gitmiştir. Tarihsel süreçte kentleşme olgusu, diğer bir ifade ile kent dışı yerleşim alanlarının kent haline gelmesi, uygarlıkların başlangıcına kadar gitmekle beraber, esas olarak sanayi devrimiyle belirgin hale gelmiştir”(Bulut, 2005:33).

“Kentleşme, esas itibariyle sanayi devriminin beraberinde getirdiği bir olgudur. Bu nedenle, kentleşme, sanayi devriminin toplumsal ve ekonomik yapıda, nüfus yapısında ve mekânda yaratmış olduğu değişim ve dönüşümün temel bir yönünü yansıtır. Türkiye’de bilinen anlamda sanayileşme süreci ortaya çıkmamış olmakla birlikte Batıdaki gelişmelerin düşük düzeyli yansımalarının, Türkiye’de Osmanlı’nın son yüzyılından itibaren görülmeye başlandığı söylenebilir”(Özel, 2005:1).

“Türkiye’de kentleşme, kentsel alanların çekici etkisinden çok, kırsal alanların itici etkisi altında gerçekleşmiştir ki, kentleşmenin günümüzde de bu temel karakteristiğini koruduğu görülmektedir. Dolayısıyla ülkemizde kentsel gelişmenin temel dinamiğinin de kırsal alanların iticiliği olduğu söylenebilir. Böyle bir özelliği ortaya çıkaran ana unsur ise, kentleşmenin dinamiğinin sanayileşme olmamasıdır. Batı’da kentleşme, temel bir toplumsal olgu olarak sanayileşmeye bağlı ve onu takip

eden bir hızda kendini gösterirken; Türkiye’de bu biçimde sağlıklı bir kentleşmeden söz edilememektedir ” (Özel, 2005:1).

“Kentleşme toplumsal değişme sürecinin bir boyutudur. Batı da sanayi devrimiyle başlayan bu değişim günümüz az gelişmiş ülkelerinde farklı bir biçimde gelişmiş ve en dinamik toplumsal gerçeklerin başında yer almıştır ”(Es ve Ateş, 2004:59).

“Kentleşmeyi dar anlamda, kent sayısının ve kent nüfusunun artması olarak tanımlayabiliriz. Kentsel nüfus, doğumlarla ölümler arasındaki farkın doğumlar lehine olmasından ve aynı zamanda köylerden ve kasabalardan gelenlerle, yani göçlerle artar. Kentleşmenin bu manadaki tanımı, demografik yani nüfus artışıyla ilgilidir. Oysa kentleşme yalnız bir nüfus hareketi olarak görülürse eksik kavranmış olur. Çünkü kentleşme bir toplumun ekonomik ve doğal yapısındaki değişmelerden de kaynaklanabilir. Bu nedenle kentleşmeyi tanımlarken, nüfus hareketinin kaynağını oluşturan ekonomik ve toplumsal değişmelere de yer vermek gerekir”(Keleş, 2006:23).

“Kentleşmenin bu açıklamalardan sonra geniş bir tanımı şöyle yapılabilir: Sanayileşme ve ekonomik gelişmeye bağlı olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim sürecidir”(Yenigül, 2005:280).

Kentleşme; demografik, ekonomik, sosyal ve kültürel bir yapısal dönüşümü içermektedir. Bu anlamda, demografik açıdan “kentleşme” özellikle köyden kente göçle beslenen nüfus yoğunluğunun fazlalığı olarak ifade edilebilir.

“Ekonomik açıdan “kentleşme”, işgücünün tarım sektöründen, sanayi ve hizmetler gibi tarım-dışı sektörlere aktarılmasıdır” (Sezal,1992: 22).

Sosyal ve kültürel açıdan “kentleşme” ise, sosyal örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi süreci olarak tanımlanabilir (Keleş, 1970: 42).

Louis Wirth'e göre "kentleşme bir hayat tarzıdır" (Giddens,1993: 99). Kentleşmenin, insan tutum ve davranışlarında bir değişmeye neden olması, kente göç edenlerin "kent kültürü" nü özümsemeleri, kentin hayat biçimini yaşamaları "kentlileşme" sürecini oluşturur.

Gelişmiş Batı ülkelerinde bu süreç 19. yüzyılda en hızlı dönemini yaşamıştır. Gelişmekte olan ülkelerde ve bu arada Türkiye'de ise bu süreç, özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra hız kazanmıştır.

Tek tek ülkeler ve genel olarak dünya açısından kentleşme olgusunun önemi, şu iki özelliğinden kaynaklanmaktadır:

(1) Birtakım Ekonomik ve Toplumsal Süreçlerin İşlemesi İle Ortaya Çıkan "Bir Sonuç" Olması: Kentleşme bir sonuçtur. Tarımdaki ve sanayideki değişmelerin ortaya çıkardığı bir sonuçtur. Başka bir anlatımla, kentleşme, teknolojiadaki gelişmelerin, tarımsal ve tarımsal olmayan üretim biçimi ve ilişkilerindeki değişmelerin bir sonucudur.

(2) Toplumsal Değişme Sürecini "Etkileyen Bir Öge" Olması: (Kentleşmenin toplumsal değişme sürecini harekete geçiren ve hızlandıran bir olgu "olduğu", "olmadığı" ya da hangi tür ülkelerde "olduğu" konusu, öteden beri tartışılan bir konudur (Keleş, 1972:2)

Kentleşmenin hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde toplumsal değişmeyi hazırladığını ileri sürenler olduğu gibi; kentleşmenin yalnızca gelişmiş ülkelerde bu işlevi gördüğünü, buna karşılık bugünün gelişmekte olan ülkelerinde bu işlevin söz konusu olmadığını belirtenler de var.

Kentleşme, toplumsal değişme sürecini önemli ölçüde etkileyen ve bazı toplumlarda da hızlanan bir olgudur. Başka bir anlatımla, kentleşme yalnızca bir "sonuç" olarak kalmamaktadır. Özellikle Türkiye gibi ülkelerde, kentleşme görece olarak yüksek bir hıza ve dereceye ulaştıktan sonra, ülkenin ekonomik, sosyal ve

siyasi yapısını değişmeye zorlayan temel öğelerden birisi olmaktadır. Büyük nüfus yığılmalarının olduğu kentsel alanlarda, sorunlar belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır. Bu sorunların çözölmesi ve nüfusun gereksinmelerinin karşılanması savaşlandığında, sistem içinde patlamaya hazır gerilimler doğmaktadır. Bu gerilimler, köklü önlemler alınması isteklerini yoğunlaştırmakta ve etkinleştirmektedir. Bunlar da öncelikle siyasal yapının biçimlenmesine yansımaktadır. Giderek sosyal ve ekonomik yapının değişim sürecinin hızlanması olasılığı ortaya çıkmaktadır. Bu konularla ilgili bir tartışma için Bu konulara aşağıda “kentleşmenin sonuçları” başlığı altında ayrıntılı olarak değinilecektir.

Kentleşme olgusunun ortaya çıkardığı “kent” dediğimiz yerleşme türünü çeşitli biçimlerde tanımlamak olanaklıdır.

Bir tanıma göre, “kent, tarımsal olmayan üretim yapılan ve tüm üretimin denetlendiği, dağıtımının koordine edildiği; belirli teknolojinin beraberinde getirdiği büyüklük, yoğunluk, heterojenlik ve bütünleşme düzeyine varmış yerleşme türüdür” (Keleş,1972,3) Bir başka tanıma göre kent, tarımsal olmayan üretimin göresel bir ağırlık kazandığı, üretim araçlarının ve dolayısıyla nüfusun yoğun olarak toplandığı, bir örnek olmama, örgütleşme, iş bölümü ve uzmanlaşma düzeylerinin yüksek olduğu yerleşme merkezidir.

Bu kent tanımlarına dayalı olarak kentleşmeyi, en basit biçimde, “kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması olayı” olarak tanımlamak olanaklıdır (Keleş,1998: 31). Kentleşme olayını bütün yönleriyle kavramaya çabalayan bir tanım ise şudur:

Kentleřme, “sanayileşme ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütleşme, iř bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranışı ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol ačan bir nüfus birikimi sürecidir” (Keleř, 1998: 31).

Bu tanımların da ortaya koyduğu gibi, kentleşme salt bir “nüfusun birikimi” olayı değildir. Belli yerleşme merkezlerine nüfusun toplanması olayı olarak

kalmamaktadır. Bir ülkenin teknolojik düzeyinde, ekonomik ve toplumsal yapısında meydana gelen değişmelere koşut olarak ve onların bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Belli bir hıza ve dereceye ulaştıktan sonra da toplumun ekonomik, sosyal ve siyasal yapısının değişmesi sürecini etkilemeye başlamaktadır. Başka bir anlatımla, kentleşme, yukarıda değindiğimiz gibi, iki yönlü bir olgudur:

(a) Birtakım ekonomik, sosyal, siyasal ve teknolojik değişmelerin sonucu olarak ortaya çıkan bir olgudur.

(b) Toplumun ekonomik, sosyal, siyasal yapısında ve insan tutum ve davranışlarında değişmelere yol açabilme gücüne sahip bir olgudur. Burada kentleşme, birinci durumda bir “bağımlı değişken” iken; ikinci durumda, diğer öğelerle birlikte bir “bağımsız değişken” görünümündedir. Bu her durumda “eş – zamanlı” işleyen bir süreç değildir. Bunda, ülkenin özel koşulları ve kentleşme hızı önemli bir rol oynamaktadır.

2.3.Kentlileşme

Kentlileşme, temelde insanların kentle bütünleşmesini ifade eder. Bütünleşme kavramı genelde, bir nüfus grubunun daha büyük bir nüfus grubuyla kaynaşması anlamına gelir. Kentlileşme kentleşme akımı sonucunda toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde değer yargılarında maddi ve manevi yaşam biçimlerinde değişiklikler ortaya çıkarma sürecidir (Keleş, 1980: 70). “Başka bir deyişle kırlılıktan uzaklaşma, organize edilmiş sosyal hayata geçiş olarak da kentlileşme ifade edilir ” (Sezal,1992:28).

Bütünleşmenin veya kentlileşmenin psikolojik, kültürel, toplumsal ve ekonomik olmak üzere en azından iki boyutta gerçekleştiği söylenebilmektedir (Göymen, 1982: 81).Eğer kentin psikolojik, kültürel ve toplumsal yapısı ve kırım yapısı çok farklı değilse bütünleşme süreçlerini açıklamada ‘ekonomik mekân’ ve ‘sosyal mekân’ın içerikleri ise şöyle izah edilebilir:

Ekonomik Mekân ve Sosyal Mekân kente göçle gelen insan için, kır ile kent arasında yüzen bir görünüme sahiptir. Bu belirtilen mekânlardaki değişmeler kişinin kentlileştiğinin veya kentlileşemediğinin göstergesidir. Kentlileşen insanda ekonomik ve sosyal olmak üzere iki bakımından değişme olmaktadır. Bunlar

a)Ekonomik bakımdan kentlileşme b)Sosyal bakımdan kentlileşme olmak üzere tasnif edilebilmektedir.

Ekonomik bakımından kentlileşme: Kişinin geçimini tamamen kentte veya kente özgü işlerle sağlayacak duruma gelmesiyle gerçekleşir.

Sosyal Bakımından kentlileşme: Kır kökenli şahsın her türlü konularda kentlere özgü tavır ve davranış biçimlerini, sosyal değer yargılarını benimsenmesi ile gerçekleşmektedir.

Ekonomik ve Sosyal yönleriyle kır insanın kent insanına dönüşme süreci, ülkenin toplumsal yapısındaki dönüşüm ile kişinin ekonomik mekândaki dönüşüm benzerliklere sahiptir. Aynı şekilde bu dönüşüm benzerliği sosyal mekân içinde geçerlidir.

TABLO 1

Ekonomik Mekan	Sosyal Mekan
Kişinin Altyapısı	Kişinin Altyapısı
Ekonomik değer üretme elde etme ve kullanma biçimleri -Tutulan işlerin türleri	Benimsenen tüm sosyal ve dinsel değerler düzeni inançlar türlü konular dahi tutum ve davranışlar;

-Gelir Türleri -Geliri Kullanma Biçimleri -Varlıklar - Ekonomik Mekânın Öğeleri -Varlıklar (Kır-Kent) -Ücret Gelirleri(Kır-Kent) -Varlık Gelirleri(Kır-Kent) -Karşılıklar -Yatırımlar	-Siyasal tutum ve davranışlar -Dayanışma ve yardımlaşma konusunda benimsenen değerler -Örgütlenme biçimleri -Uyulan benimsenen gelenek ve görenekler -Eğitim ve öğretim konusunda tutum ve davranışlar -Bilgilenme biçimleri -Dini tutum ve davranışlar -Hak arama yöntemleri -Kadın ve erkeklerle ilgili düşünce tutum ve davranışlar -Toplumdaki farklılıkları açıklama biçimleri ve gereçler
---	--

(Kartal, 1992:51)

Kentleşme tanımlamalarından sonra kentleşmenin nedenleri ve sonuçları üzerinde duracağız.

2.2.1.Kentleşmenin Nedenleri

Gelişmekte olan ülkeler ve bu arada Türkiye koşullarında bu iki yönlü olguyu doğuran nedenleri, başka bir deyimle, “kentleşmenin nedenleri” ni somut olarak şu biçimde ortaya koymak olanaklıdır (Yavuz, v.d., 1973).

1. İtici nedenler,

2. İletici nedenler,
3. Çekici nedenler,
4. Siyasal nedenler.

Bu nedenleri, “iç etmenler” ve “dış etmenler” başlıkları altında toplayarak incelemek de olanaklıdır.(Mimarlar Odası,1971: 30)

Ancak bu kümelenendirme biçimi konunun özünde herhangi bir değişiklik yapmamaktadır.

1-İtici nedenler: Bu nedenleri kendi içinde dört kümeye ayırarak incelemek olanaklıdır:

(a) Tarıma yeni teknolojinin girişi: Traktör, biçer - döver, vb. araçların tarımda kullanılmaya başlaması, bir kısım nüfusun tarımda açığa çıkması, topraktan “terhis edilmesi” (Keleş, 1998:38) sonucunu doğurmuştur. Açığa çıkan bu nüfus, tarım dışında geçim olanakları aramaktadır ve genellikle kente göç etmektedir.

(b)Toprak yetersizliği ve toprakların mirasla parçalanması: Toprak mülkiyetinin dengesiz dağılışı ve mirasla toprakların parçalanması yüzünden, az topraklı durumda olan veya bu duruma sonradan düşen nüfus da kente göç etmek zorunda kalmaktadır.

(c)Entansif tarıma geçiş: Entansif tarımda, makineleşme olmasa bile emek açığa çıkabilmektedir. Tütün, fındık, vb. ürünlerin üretilmesinde, küçük işletmelerde aile nüfusunun artması sonucunda aileden bazı kişiler açıkta kalmaktadır. Bunlar da kente göç etmektedir (Kongar,1981: 367-416).

(d) Nüfusun artışı: Yukarıda saydığımız üç neden (tarıma makinenin girişi, toprak mülkiyetinde parçalanma ve entansif tarım) dolayısıyla açığa çıkan nüfusa ek olarak, kırsal nüfusun hızla artmakta oluşu nedeniyle de bir nüfus fazlası ortaya çıkmaktadır. Artan nüfusun bir bölümü de köyden ayrılmak ve kente göç etmek zorunda kalmaktadır.

(e)Yaşam biçiminin kısırlığı: Köy yaşamının sönüklüğü, eğitim, eğlence, vb. olanakların kısıtlı oluşu da köyden kente göçü itici bir neden olarak işlemektedir.

2- İletici Nedenler: Haberleşme ve ulaşım olanaklarındaki gelişmeler, köyden kente göçü etkilemiştir. Mal ve hizmet üretiminin ve değişiminin belli merkezlerde toplanma süreci, ulaşım teknolojisindeki gelişmelerle hızlanmıştır. Böylece nüfusun da belli merkezlerde toplanması zorunlu olmuştur (Yavuz v.d.,1973:36). Bu anlamda, ulaşım ve haberleşme teknolojisindeki gelişmeler, kentleşmenin önemli “bağımsız değişken”lerinden birisidir. Türkiye’de karayolu taşımacılığına verilen ağırlık nedeniyle, taşınım olanakları hızlı bir biçimde artmıştır. Bu da kente göçü kolaylaştırmıştır.

3- Çekici Nedenler: İş olanakları sağlayan sanayi ve hizmet kuruluşları genellikle kentlerde ya da onların çevresinde kurulmaktadır. Sanayi kuruluşlarının “kuruluş yerleri” ile ilgili ulusal bir politikanın bulunmadığı ülkelerde ve bu arada Türkiye’de, bu kuruluşlar kâr amaçlarına en uygun yerlere, genellikle de görece gelişmiş bölgelerin kentlerine ya da onların yakın çevresine, yerleşmektedirler. Bu kuruluşlar nereye yerleşirse nüfus da oraya akmaktadır. Yani kentlere akmaktadır. Bu, en önemli çekici nedenlerden birisidir. Yukarıda belirtilen nedenle yakından ilişkili olan bir başka çekici neden de, kentlerde elde edilebilen gelirin görece olarak köydekinden daha yüksek oluşudur. Bir başka çekici neden kümesi, kent yaşamının canlılığı ve kentte eğitim, eğlence, vb. olanakların görece üstünlüğü ve fazlalığıdır. Bunlar da köyden nüfus çekici öğeler olarak işlemektedir. (Kongar, 1981:372 - 374)

4-Siyasal Nedenler: Bir ülkede “Çeşitli düzeylerde verilen kararlar, yönetim yapısının özellikleri ve hukuk kurumlarından bazıları ve uluslararası ilişkiler de kentleşmeyi özendirici nitelik taşıyabilir” (Keleş, 1998:38 - 39). Ülkemizde Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana çeşitli dönemlerde özellikle sanayileşme, ulaşım, eğitim ve dış ilişkiler konularında benimsenen ve uygulanan politikaların kentleşmemiz üzerinde önemli etkileri olduğu muhakkaktır.

Atatürk döneminde devletin kurduğu sanayi kuruluşlarının ülkenin çeşitli yörelerine dağılmış olması ve izlenen demiryolu politikası, göç eden nüfusun belli kentlere aşırı yığılmasını önlemiştir. 1950’lerden sonra izlenen liberal ekonomi politikası ve sanayi kuruluşlarının daha çok büyük kentlere ve onların çevresine yerleşmesi ülkedeki nüfus hareketlerinin yönünü belirleyen önemli etkenler

olmuştur. Demiryollarının ihmal edilerek ülkeyi her bakımdan dışa bağımlı yapan karayolu ulaşımına ağırlık verilmesi, kentleşmenin yönünü ve hızını önemli biçimde etkilemiştir.

2.2.2.Kentleşmenin Sonuçları

Temelde kendisi bir “sonuç” olan kentleşme olgusu, dolaylı ya da dolaysız olarak çok önemli yeni “sonuçlar” doğurmaktadır, yeni değişimlerin-dönüşümlerin kaynağı olmaktadır. Türkçe ve özellikle yabancı kaynaklarda bu konu derinlemesine incelenmiştir. Aşağıdakiler bunlardan yalnızca birkaç seçme örnektir (Keleş v.d. 1996:40)

Kentleşmenin doğurduğu bu sonuçlar genellikle şu üç başlık altında toplanmaktadır.

Kentleşmenin ekonomik sonuçları:

- a- Olumlu ekonomik sonuçlar.
- b- Olumsuz ekonomik sonuçlar.
- 1. Kentleşmenin sosyal sonuçları:
 - a- Olumlu sosyal sonuçlar
 - b- Olumsuz sosyal sonuçlar.
- 2. Kentleşmenin siyasal sonuçları:
 - a- Olumlu siyasal sonuçlar.
 - b- Olumsuz siyasal sonuçlar (Mimarlar Odası v.d. 1971:63).

Kentleşme sözcüğü ile “sorunlar” sözcüğü genellikle yan yana kullanılır. Örneğin kentsel alanlarda “konut konusu” ele alındığında, “sorun” sözcüğü de hemen eklenir: Kentsel konut “sorunu”. Ulaşım, eğitim, beslenme, yeşil alan, vb. konularda da aynı durum söz konusudur.

Kentleşme nedeniyle bir konuda (örneğin, “eğitim” ya da “istihdam” konusunda) ortaya olumsuz sonuçlar çıkmış olabilir. Ancak, ortaya çıkmış olan yalnız “olumsuz sonuçlar” değildir.

Var olan sanayi ve hizmet kuruluşları göç edenlerin tümünü emememiş, kullanamamıştır. Ama bir bölümü kullanılmıştır. Kullanılanların, ekonomiye

kattıkları değer, köydekine göre, artmıştır. Bu olumlu bir sonuçtur. Göç edenlerin büyük bir kısmının ekonomiye hiç katkısı olmayan hizmet alanlarında çalışmaları da (işportacılık, vb. gibi) olumsuz bir sonuçtur. İşte “sorun” olan budur. Kentleşmenin sonuçlarını, “olumlu” ve “olumsuz” biçiminde ikiye ayırarak incelemek, herhangi bir konuda “sorunlar” ile “olumlu gelişmeleri birbirinden ayırabilme olanağı verir. Hem “olumlu gelişmeler” in hem de “olumsuz gelişmeler” in (“sorunlar”- ın) ayrı ayrı hakkını vererek ele alınmalarını sağlar.

Sanayi ve hizmet kuruluşlarının ve bunlara bağlı olarak nüfusun kentsel alanlarda yığılmasının yarattığı “dışsal tasarruflar”, kentsel nüfusun ekonomiye kattığı değer in göreceli olarak yüksek oluşu, kentleşmenin doğrudan veya dolaylı olarak ortaya çıkardığı “olumlu ekonomik sonuçlar” dır.

Buna karşılık, kentleşme sürecinde nüfusun “tüketim alışkanlıkları”nın hızlı biçimde değişmesi, tasarruf meylinin düşmesi, düşük verimli “marjinal sektör”ün (Bu kavramın ayrıntılı ve özgün bir tartışması ve açıklaması için bkz: İlhan Tekeli, Bağımlı Kentleşme, genişlemesi, vb. kentleşmenin ortaya çıkardığı “olumsuz ekonomik sonuçlar”dan (sorunlardan) bazılarıdır.

Olumsuz sonuçlardan birisi de kent toprağında spekülasyondur. Kentleşme, arsa spekülasyonunu körüklemektedir. Bu yolla elde edilen yüksek haksız kazançlar, üretken yatırımlara değil daha çok tüketim harcamalarına gitmektedir. Hızla kentleşen gelişmekte olan ülkelerde, kent toprağından spekülasyon yoluyla yüksek kazanç elde edenlerin tasarruf meyli sanıldığı gibi yüksek değil, tam tersine düşüktür. Bu nedenle, elde edilen yüksek kazançlar üretken yatırımlara değil, daha çok tüketime gitmektedir. Tüketime gitmesi durumunda bile, “hızlandıran” ilkesi nedeniyle ekonomide bir canlılık yaratması düşünülebilir. Ne var ki, Türkiye’nin de içinde bulunduğu bu tür ülkelerde, ekonomi dışı bağımlıdır. Bu yüzden, daha çok tüketim, ülke kaynaklarının daha çoğunun yurt dışına transfer edilmesi anlamını taşır. Kent toprağında spekülasyon yoluyla yüksek kazançlar elde etme olanağı olunca, ülke kaynaklarının önemli bölümü kent toprağına ve konuta yatırılır. Üretken alanlara yatırım bu yüzden azalır. Böylece ülkenin ekonomik kalkınması olumsuz yönde etkilenmiş olur (Mimarlar Odası, 1971:30).

Kentleşme sürecinin oldukça hızlı işlediği Türkiye gibi ülkelerde, çok büyük miktarlarda nüfusun kısa bir zaman dilimi içinde kentlere göç etmesi, eğitim, sağlık, beslenme, konut, vb. alanlarda ciddi sorunlar yaratmıştır. Örneğin, Türkiye'nin üç büyük kentinde gecekondualarda yaşayan nüfusun toplam kent nüfusuna oranı giderek artmaktadır.

Bir toplumun yapısı ve bu yapıdaki değişimleri, o toplumu oluşturan insanlardan (nüfustan) ve onların özelliklerinden ayrı olarak ele alıp inceleyemeyiz

Kentleşme süreci içinde nüfusun özellikleri, yapısı ve nüfus birimlerinin (kişi ve ailelerin) çeşitli konulardaki tutum ve davranışları ve dünya görüşleri değişmektedir. Kentleşme sürecinde insan tutum ve davranışlarında meydana gelen değişimler ve bu değişimlerin her ülkenin ekonomik ve toplumsal yapısını gelecekte nasıl etkileyebileceği konusu, çok sayıda çalışmanın konusu olmuştur. Aşağıda verilen seçme kaynaklarda çeşitli ülkeler açısından bu olayın değerlendirilmesine ilişkin çok sayıda örnek vardır (Nelson v.d., 1969:15).

“Kentlere yığılan geniş kitleler, kitle haberleşme araçlarına açıklığın sağladığı olanaklardan da yararlanarak siyasal yönden köye oranla daha çabuk bilinçlenmektedir. Küçük gruplar halinde yaşamının zorunlu kıldığı iç dayanışma, önce, çevrelerini güzelleştirme, tapu alma, cami ve okul yaptırılmasını isteme biçiminde belirmekte, daha sonra da, bu gruplar, dernek, sendika, siyasal parti destekçisi olmak yoluyla siyasal sürece etkili bir biçimde katılmağa hazır duruma gelmektedirler ” (Mimarlar Odası, 1971 : 37 - 38).

Kentleşmenin, bir toplumun ekonomik, sosyal ve siyasal yapısının değişmesinde ve biçimlenmesinde dolaylı ya da dolaysız olarak önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Burada, kentleşme süreci içinde insan tutum ve davranışlarında meydana gelen değişimler önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan tutum ve davranışlarındaki değişimleri her ülkenin özel koşullarını göz önünde bulundurarak incelemek gerekir. Tutum ve davranışlardaki değişimlerin uzun dönemde ne gibi sonuçlar doğurabileceğini sağlıklı biçimde saptayabilmek ancak bu yolla olanaklıdır. Her ülkenin özel koşullarını göz önünde bulundurma yöntemi; aynı

zamanda, tutum ve davranışlardaki değişmelere gereğinden az ya da gereğinden çok umut bağlama sakıncalarını da önleyecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.GÖÇ OLGUSUNA KURAMSAL BAKIŞ

3.1.Göçün Tarihsel Boyutu

İlk çağlardan başlayarak insanların çeşitli nedenlerle sürekli yer değiştirdikleri bilinmektedir. İnsanoğlu, günümüze kadar üç kültürel evreden geçmiş ve iki önemli devrim gerçekleştirmiştir. Bunlar (Güvenç, 1984: 161):

Paleolitik: Eski taş, yontma taş ya da üretim öncesi evre (2 milyon yıllık süreç),

Neolitik: Yeni taş, cilalı taş ya da üretim evresi (10 bin yıllık bir süreç),

Endüstri: Makine, enerji ya da yoğun üretim evresi (2 asırlık süreç).

Neolitik evreye ulaşıncaya kadar, insanların sadece avcılık ve toplayıcılıkla yaşamlarını devam ettirdikleri ve sürekli olarak avlanmak amacıyla yer değiştirdikleri varsayılmaktadır (Güvenç, 1984:162). O halde, insanoğlunun ilk iki milyon yıllık serüveninin tamamen yer değiştirmelerle iç içe geçtiğini iddia etmek, mümkündür. Yine de, bu evre boyunca insanların yerleşik hayata geçmemiş olması, onların yer değiştirme eylemlerini tam olarak göç şeklinde tanımlama zorluğunu ortaya çıkarmaktadır. En basit anlamıyla göç, en azından bir sürekli yerleşim alanından başka bir sürekli yerleşim alanına yapılan yer değiştirmeler olduğuna göre, ilk evrede yapılan yer değiştirmeler, insanlar zaten yerleşik olmadıkları için tam olarak göç şeklinde tanımlanamaz. Bu yer değiştirmeler, ancak, sürekli göç kavramıyla açıklanabilir. İlk evrenin bir özelliği olarak insanların göçebe hayatı sürmeleri, sürekli göç kavramını daha açık hale getirmektedir. Bir alandaki kaynakların tüketimi, iklimsel zorlamalar ve doğal afetler mecburi olarak insanları başka bir alana doğru yer değiştirmeye zorlamış ve sonuçta ilk iki milyon yıllık süreç boyunca insanlar sürekli yer değiştirmişlerdir.

Neolitik dönemle birlikte insanların bazı hayvan ve bitkileri evcilleştirerek tarımsal faaliyetlere başlaması ve yerleşik hayata geçmeleri (Güvenç, 1984) nedeniyle, bu evrede yapılan yer değiştirmeler modern anlamıyla göç kavramı kapsamına girmektedir. Bu evre içinde yapılan göçler, kabaca zorunlu göçler ve serbest göçler olarak iki grupta toplanabilir. Castles ve Miller'in de (1993: 43) be-

lirttiği gibi, iklimsel değişimler, nüfus artışı, üretim ve ticaretteki gelişmeler, savaş, istila, milletlerin oluşumu ve imparatorlukların ortaya çıkışı her zaman serbest ya da zorlama göçlere neden olmuştur.

Göç tarihi ile ilgili çalışmaların Avustralya ve ABD hariç olmak üzere pek çok Avrupa ülkesinde yeterli düzeyde olmadığı belirtilmektedir (Castles ve Miller, 1993: 43). Bu durum, aslında Avrupa ülkelerinin tarihsel olarak ABD ve Avustralya'dan çok daha uzun bir geçmişe sahip olmasından kaynaklanmaktadır. ABD ve Avustralya'nın göçmenlerce yapılandırılmasının pek uzun olmayan geçmişi bu kıtalara yapılan göçler hakkında diğer ülkelere kıyasla daha ayrıntılı bilgilere ulaşmanın kolaylığını sağlamaktadır. Bu zorluğa rağmen Castles ve Miller (1993: 43-45) son zamanlarda Fransız, Alman ve İngiliz tarihçilerin göçle ilgili ciddi araştırmalara giriştiklerini ve bu konuda önemli kanıtlar sunduklarını belirtmektedir. Bu belgelerde, şimdiki Fransa, İngiltere ve Almanya'nın nasıl oluştuğuna dair bilgiler yer almaktadır. Castles ve Miller'in aktardığı bir kanıtta Fransa'nın nasıl oluştuğuna, İngilizlerin atalarına ve Çingenelere ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Buna göre (1993: 44). "Eski Gaul, şimdiki Fransa'nın büyük bir kısmını içermektedir. Batı Roma İmparatorluğu'nun M.S. 5. yüzyılda çökmesiyle Gaul'a Roma vatandaşları, askerleri, köleleri, Germanik klanlardan oluşan politik ve kültürel olarak çok farklı halklar yerleşti. Politik gücün toplandığı birkaç merkez vardı. Şimdiki İngiltere'de nüfusun onda biri köylülerin ayaklanması sonucunda Roma yönetimindeki Hun süvarilerince yok edilmiş ve Celtler (Kelt) İngiltere'nin batısından İngiliz Kanalı'na doğru Saksonlardan kaçmak için gelmişlerdi. Günümüz İngilizlerin ataları olan Celtler henüz embriyo aşamasında olan Frank devletiyle savaştılar ve bundan sonra Fransız krallığı ortaya çıktı. Bunların dışında yeni gelenler de vardı. Bunlar genellikle İtalyan tüccar ve sanatçılar, paralı askerler, bilim adamları, müzisyenler, Kuzey Afrika ve İspanya'dan gelen Müslüman köleler, Yahudiler ve Çingenelerdi.

Çingeneler (Rom veya Tzigane olarak da adlandırılırlar) şimdiki Hindistan'dan önceleri göç etmiş insanların torunlarıdır. Çingenelerin Fransa'da varlığı ilk kez 1419 tarihinde kayda geçmiştir."Elias'ın da (2002: 51-55) belirttiği üzere, 8. ve 9. yüzyıllara kadar süren kavimler göçü, doğudan, kuzeyden ve güneyden Avrupa'ya akın etmiş ve kullanılabilir toprakların tamamına yakın bir kısmı sahiplenilmişti. İlkçağ sonunda azalan nüfusun, kavim göçlerini izleyen süreçte

Avrupa'ya yayılma ile tekrar artmaya başladığı görülmüştür. Bunun sonucunda, Avrupa'da sıkışan nüfus ister istemez yeni alanlar bulmak zorunda kalacaktır. İşte tam bu noktada, Elias'ın haklı olarak işaret ettiği kilise imdada yetiyecek ve Haçlı seferleri ile doğuya geri dönüş başlayacaktır.

Tarihsel süreçte, sonraki devirler dikkate alındığında Durugönül'e (1997: 96) göre, 17. yüzyıldan günümüze kadar olan göçler 5 dalga şeklinde incelenebilir.

1. dalga, 17. yüzyılda, Avrupa devletlerinin emperyal güçler olarak ortaya çıkmasından, I. Dünya Savaşı sonuna kadarki dönemi kapsamaktadır. İngiltere, Hollanda, Fransa, Portekiz ve İspanya nüfus fazlalarını kullanarak koloniler oluşturmuşlar ve bu yolla nüfus fazlalarının toplumları üzerine getirdikleri yükten büyük ölçüde kurtulmuşlardır.

Durugönül'ün bu belirlemesine ek olarak, kolonileştirmeye binlerce kişinin Avrupa'dan Afrika, Asya ve sonrasında da Amerika'ya göç ettikleri bilinmektedir. Bu göçler, işgal edilmiş yerlere ya sürekli olarak yerleşmek üzere ya da geçici kalmak amacıyla yapılmıştır. Göçmenler arasında, denizciler, askerler, tacirler, rahipler, idareciler ve başka değişik meslekten insanlar bulunmaktadır (Castles ve Miller, 1993: 46-48). Bu süreçte, özellikle Avrupalı misyonerlerin koloni nüfusun dinsel inançlarını değiştirmek üzere nasıl çabalar sarf ettikleri, ayrıca üzerinde durulması gereken diğer bir önemli noktadır. Bu yolla Hristiyanlığın da yayılması için önemli adımlar atılmıştır.

Kısaca belirtmek gerekirse, birinci dalga göçler olarak adlandırılan bu süreç aslında, Batı'nın ötekine el koyma tarihidir (Fenton, 2001: 113) ve bu yapılırken sömürgeleştirilen halklar pervasızca kendi dillerinden, dinlerinden, yaşam tarzlarından ve topraklarından uzaklaştırılmışlardır (Cesaire, 1993: 370-372).

2. dalga, 17. ve 18. yüzyıllarda, Avrupalı tüccarların Batı Afrika'dan Amerika'nın güneyine, Karibik adalarına, Brezilya'ya ve Guyana'ya köle taşımalarından ve kölelik sona erdikten sonra da İngilizlerin Güney Asya'dan Doğu Afrika, Fiji, Jamaika, Surinam ve Trinidad'a sözleşmeli uşak ve işçi götürmelerinden oluşmaktadır. Bu göçler sonucunda birçok yerde yerli nüfus azınlık durumuna

düşmüş ve Kanada, ABD, Latin Amerika, Avustralya ve Yeni Zelanda’da kurulacak devletlerin temelleri atılmıştır- Güney Afrika örneğinde olduğu gibi, yerli nüfusun azınlık durumuna düşürülemediği yerlerde ise yerliler beyaz yöneticilerin kontrolü altına girmeye zorlanmıştır. Avrupa kontrollü köle ve uşak taşımacılığının, Sri Lanka, Uganda ve Kenya gibi göçmen nüfus çoğunluklu toplumlar yarattığı da ayrıca bilinmektedir.

Durugönül’ün belirtmiş olduğu köle taşımacılığıyla ilgili, ayrıca, şunlar da söylenebilir: 1770’e kadar Amerika’da 2,5 milyon civarında kölenin varlığı bilinmektedir. Gemilerle Bristol, Liverpool, Bordeaux ve Le Havre gibi limanlardan Batı Afrika kıyılarına silah ve ev aletleri gibi işlenmiş ürünler götürülmekte ve dönüş için, ister gemi mürettebatı tarafından zorla kaçırılmış ister yerel kabilelerin şeflerinden satın alınmış olsun, Afrikalı köleler getirilip satılmaktadır. Bu yolla, 1850’ye kadar, kadın-erkek 15 milyon civarında kölenin Afrika’dan Amerika’ya taşındığı bilinmektedir (Castles ve Miller 1993: 48).

3. dalga, I. Dünya Savaşı sonrasında İmparatorlukların dağılması sonucunda oluşmuştur. Habsburg ile Osmanlı İmparatorluğu’nun dağılmasıyla Orta, Doğu ve Güney Avrupa’da homojen nüfusa sahip olmayan yeni devletler oluşmuş ve nüfusun homojenleştirilmesi çalışmaları, baskın grup dışındaki diğer etnik grupların zorunlu göçleriyle sonuçlanmıştır. Ayrıca, Rus Bolşevik Devrimi, Nazi Almanyası’nın Yahudi ve diğer etnik gruplara uyguladığı şiddet ve diğer ülkeleri işgal ederek Avrupa’ya yayılması sonucunda oluşan göçler de bu dalga içinde düşünülebilir.

Osmanlı İmparatorluğu’nun gerileme dönemine girmesi ve farklı milletlerin bağımsızlıklarını ilan etmesiyle, Kırım, Kuzey Kafkasya, Bulgaristan, Azerbaycan, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya ve Kıbrıs’tan olmak üzere, milyonlarca Türk asıllı insanın tekrar Anadolu’ya dönmek zorunda kalması (Kalaycı, 1995: 50-56), yine 3. dalga için verilebilecek bir örnektir.

4. dalga, II. Dünya Savaşından sonra sömürge ülkelerin bağımsızlıklarını kazanmasıyla başlamıştır. Bu göç dalgası, kısaca, sömürgeci güçlerin bu ülkelerden çekilmesini kapsayan göçler olarak da adlandırılabilir.

5. dalga ise, yine II. Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan, olumlu ve olumsuz etkilerini günümüze kadar hissettiren uluslararası işçi göçlerini kapsamaktadır. ABD, Batı Avrupa ülkeleri ve petrol üreten Orta Doğu ülkelerindeki işçi açığının giderilmesi için, bu ülkelerce alman işçilerin yoğunluğu, bu dalganın işçi göçleri olarak adlandırılmasına neden olmuştur. Batı Avrupa ülkelerine Yugoslavya, İtalya, Yunanistan, Türkiye ve Kuzey Afrika'dan, ABD'ye Meksika ve Karabik'ten, Suudi Arabistan, Libya, Irak ve Arap Emirlikleri'ne ise Mısır, Yemen, Güney ve Güneydoğu Asya ve Türkiye'den işçi göçleri olmuştur.

Durugönül'ün göçü tarihsel süreç içinde beş dalga halinde incelemesi, konuyu, birçok boyutuyla içermesini sağlamaktadır; ancak, özellikle günümüz uluslararası işçi göçlerini de ilgilendirmesi bakımından üzerinde durulması gereken bir nokta daha vardır. Bu dönem, Castles ve Miller'in belirtmiş oldukları gibi, 1914'e kadar olan ve kolonilerin sömürülmesiyle ortaya çıkan zenginliğin endüstriyel patlamaya yol açarak yoğun işgücü taleplerinin ortaya çıkması şeklinde nitelendirilebilir. İngiltere'de kolonilerden elde edilen karlar, doğrudan yeni üretim şekli olan fabrikalara yatırılmış ve kentlerde oluşan ekonomik büyümenin sonucu gereksinim duyulan işgücü, kiracı olarak çalışan köylülerin kırdan koparılmasıyla, endüstriyel anlamda ilk işgücü göçlerinin oluşmasına neden olmuştur. Bu anlamda, yeni bir sınıf, yani işçi sınıfı da doğmuş oluyordu. Kentlerde, fabrikalarda ve diğer üretim merkezlerinde ağır çalışma koşulları, bu dönem için İngiltere'de işgücü kaybı yaratması nedeniyle, karşılaşılan en büyük handikaptır. Kırsal kesimden koparılan işgücünün büyük çoğunluğunun kentlerdeki ağır çalışma koşullarına katlanmak yerine, özgür çiftçilik ve ticaret vaat eden Amerika'ya göçtüğü görülmüştür. 1800 ile 1860 yılları arasında Amerika'ya göç edenlerin % 66'sının İngiliz olması, durumun İngiltere için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Kendi işgücü kaybına engel olamayan İngiltere için tek çözüm, en eski kolonisi olan İrlanda'dan işçi getirmek olmuştur. 1851 yılına kadar İngiltere'de yaşayan İrlandalı sayısı 700.000'ini aşmıştır (Castles ve Miller, 1993: 50-55). Dolayısıyla, göçle ilgili olarak eklediğimiz bu yeni özellik, yani, kolonilerin sömürülmesiyle ortaya çıkan artı değerın kapitalist üretim biçimini yaratması, aslında günümüze kadar olan ve bugün de devam etmekte olan uluslararası işgücü göçünün tetikleyicisi olmuştur. Gelişmiş Batı Avrupa devletleri, önce kendi kırsal yapılarından, daha sonra kolonilerinden ve bu da yetmediğinde diğer ülkelerden işçi göçü almak için ellerinden geleni yapmıştır.

“Sanayileşmiş ülkelerde 18.yüzyılın sonlarına doğru başlayan kentleşme hareketleri, gelişmekte olan ülkelerde 1950’li yıllardan sonra gündeme gelen çağdaş bir olgudur. Geçekten de, ülkemizde Cumhuriyet’in kurulduğu 1923’ten 1950’lere değin, güçlü bir kentleşme hareketine rastlanmamaktadır” (Güçlü, 2002: 27).

Göç ve sosyal hareketler, sosyo-kültürel ve ekonomik yönleri olan, sosyal değişmeye yol açan veya ona ivme kazandıran olgulardır. Diğer yandan sosyal değişme de, hem göçe hem de sosyal hareketlere neden olabilmektedir.

Toplumsal değişme genel anlamıyla, toplumsal yapıyı oluşturan öğelerdeki değişimleri anlatan bir kavramdır. Toplumsal değişme ilişkilerin değişmesidir. Böyle bir tanıma göre, toplumsal değişme, toplumsal dengenin yeni bir toplumsal durum karşısında bozulması olarak görülmektedir. Toplumsal değişme, ekonomik, sosyal ve kültürel yapıda sanayileşmenin neden olduğu bir değişme olarak görülmektedir.

“Toplumsal değişme genel olarak, uygulanan ekonomi politikasında ve bu alanlardaki değişmelerle teknolojik yapıda, göç, kentleşme, doğum ve ölüm oranındaki artış gibi nedenlerle demografik yapıda ortaya çıktığı gibi eğitim, sağlık ve aile yapısındaki değişmelerle de kavramsal yapıda ortaya çıkmaktadır” (Es ve Ateş, 2008: 209-210).

Hilman’a göre (1994: 920) göç insanların içinde yaşadıkları coğrafi ve sosyo-kültürel çevreden ayrılarak başka bir coğrafi ve sosyo-kültürel çevreye girmesidir. Karakterine göre iç göç, dış göç, gönüllü ve zorunlu göç, kısıtlı ya da sürekli göç ayırt edilmektedir. Göçte insanlar yeni çevrelerinde sosyo-kültürel değişmelere neden oldukları gibi, kendileri de değişmektedirler Sonuçta itici veya çekici nedenlere bağlı olarak, göç, toplumsal yapıda sosyal, kültürel, ekonomik ve politik değişimlere neden olmaktadır.

Dünya geneline bakacak olursak modern dönemde beş farklı göç dalgası yaşanmıştır. Bunlardan ilki 17 yy ‘da Avrupa Devletlerinin emperyal güçler olarak ortaya çıkmasından I.Dünya Savaşı’nın sonuna kadar sürmüştür. Britanya, İspanya, Portekiz, Hollanda ve Fransa artan nüfuslarından kurtulabilecekleri koloniler

kurmuşlardır. 2.göç dalgası 17. Ve 18. yy'da Avrupalı tüccarların Batı Afrika'dan Amerika'nın güneyine sözleşmeli uşak ve işçi götürmelerinden oluşmaktadır. Bu üç yüz yıl boyunca süren göçler Kanada ABD Latin Amerika Avustralya ve Yeni Zelanda 'da kurulacak devletlerin temelini oluşturmuştur. 3.göç dalgası 1.Dünya Savaşı sonunda Habsburg ve Osmanlı İmparatorluklarının dağılmasıyla orta, doğu ve güney Avrupa'da sınırları etnik yerleşmelere uyumlu olmayan yeni devletler oluşmuştur. 2.Dünya Savaşı'ndan başlayan dördüncü göç dalgası ise sömürge ülkelerin bağımsızlıklarına kavuşmalarıyla başlamıştır. 5.göç dalgası ise dördüncü göç dalgasıyla kısmen aynı zamana denk gelmiş olan 1950 ve 1960'larda Batı Avrupa, ABD ve petrol üreten ülkelerdeki iş gücü açığını kapatmak amacıyla işçi ithal edilmesi olarak gerçekleştirilmiştir (Durugönül, 1997).

Dünya ölçeğinde göç dalgalarının en önemli nedenlerine baktığımızda doğal kaynaklara ulaşma ve bu kaynakları elde etmede sömürgecilik hareketlerinin yoğun bir şekilde yaşandığını anlamaktayız. Dünya'daki sömürgecilik hareketleri her dönem etkinliğini sürdürmüş sınırlı kaynaklara sahip ülkeler, kaynakları kullanmayan ve siyasi kargaşalar ve iç karışıklık yaşayan ülkelerle çatışıp o ülkeleri kendi egemenlikleri altına almışlardır. Sömürgeleştirdikleri ülkelerin hem kaynaklarından hem de insan gücünden(emeğinden) yararlanmışlardır. Bunun son örnekleri Irakta yaşanmış ve ülkenin demokrasileştirmeye ihtiyacı var bahanesiyle petrole sahip olma kaygısıyla ABD 'nin Irak'a yönelik saldırısıdır.

Weiner'a (1995: 21-25) göre, iş göçü akımları, göç alan ülkelere geçici olarak düşünüldüyse de misafir işçilerin çoğu, gittikleri ülkelerde kalmış ve ev sahibi ülkelerin etnik ve dini yapılarında değişimlere neden olmuşlardır, örneğin Orta Doğu'daki Asyalılar işgücü piyasasında Araplardan daha başat bir unsur oluşturmuşlardır. A.B.D. de Latino'lar en büyük azınlık grup olan siyahların yerini almışlardır. Konumuz açısından en önemlisi ise Batı Avrupa ülkelerinde İslam'ın yeni bir güç olarak ortaya çıkmasıdır.

Opitz'e göre (1987: 25) 1970'lerin ortalarından beri uluslararası mülteci hareketlerindeki büyük artış ise giderek dünya kamuoyunun daha çok dikkatini çekmeye başlamıştır. Opitz'in bahsettiği üzere kitlesel göçler diye sözü edilen göçler 1970 li yıllarda yoğun bir göç hareketliğini beraberinde getirmiştir. Bu göçler

yoğunluklu olarak savaş mağduru insanların ülkelerini terk ederek hiç bilmedikleri yerlere gitmelerine ve yeni bir yaşam kurma süreçlerinin en somut göstergesidir.

Weiner' a göre (1995: 25) Uluslararası göç büyük ölçüde dünya ticaretinin, iletişimin ve ulaşımın globalleşmesinden kaynaklanmaktadır, ancak bunun önemli kısmı da devletlerin politik, ekonomik ve dış politikaya ilişkin çıkarları için ülkelerindeki göçü desteklemelerinden kaynaklanmaktadır. Günümüzde milyonlarca insan şiddetten, ayrımcılıktan, baskıcı rejimlerden kurtulmak veya iş aramak ya da aileleri ile bir araya gelebilmek için ülkelerini terk etmektedirler. Dünyadaki savaşlar, iç savaşlar, askeri ayaklanmalar, sömürgecilik sonrası kurulan birçok ulus-devletin seçkinlerinin büyük ekonomik, sosyal ve politik sorunlara hazırlıklı olmamaları vs. toplumsal sorunlara yol açmaktadır.

‘Öte yanda savaşlar, insan hakları ihlalleri, kötü ekonomi politikaları ve yönetimler, hızlı nüfus artışı ve doğal kaynakların yok edilmesi göçe neden olan koşulları yaratmaktadır. Yani göçün nedenleri ve sonuçta göç, dünya sorunlarıdır’ (Arnold, 1990: 64).

Bir sosyal hareket de sadece içinden çıktığı toplumun sorunu olmayıp, göç nedeniyle başka ülkelere hatta kıtalara taşınabilmektedir. Dünya toplumundaki birtakım değişimlerin, göçe ve göçle birlikte (dünyanın bir yerinden başka yerine taşınan, ya da göç edilen toplumun koşullarının yarattığı) sosyal hareketlere yol açıp, o toplumun/dünya toplumunun yapısında her zaman olumlu olmayan değişimlere neden olmaması için aslında dünya sorunları olan ve sosyal hareketlere yol açan toplumsal sorunlara evrensel boyutta çözümler getirilerek, uzun vadede bile olsa göçü yaratan olumsuz koşullar bir ölçüde olsun değiştirilmelidir. Göçün kendi dinamiklerine bakıldığında sosyal değişimin en yoğun gözüküğü ve bu değişimin bir toplumu farklı dinamiklerini harekete geçiren bir süreç olarak görülmektedir.

Demokrasi, konsensüs ve barışa evrensel boyutta ulaşmanın ve böylece uluslararası göçün önlenmesinin tek yolu tüm insanlık için belli bir yaşam standardının garanti edilmesidir.

Sonuç olarak bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, sosyal değişme, göç ve sosyal hareketler arasında doğrudan ve karşılıklı bağıntılar söz konusudur. Sosyal değişme ve sosyal hareketler göçe neden olan, aynı zamanda göçün neden olduğu olgulardır.

“Özellikle düzensiz kentleşmeden ve göçlerden doğan sorunlar çok değişiktir. Aslında alt yapıdan genellikle yoksun olan kentlerin, hızlı bir nüfus kalabalıklaşması nedeniyle konut sağlama, temiz su ve sağlık hizmetleri, okul ve ulaşım, eğitilmiş personel, çöp ve enerji sorunlarını çözme bakımından ne kadar yetersiz kalacağını kestirmek için uzun uzun hesap yapmaya bile gerek yoktur. Çünkü plansız yerleşim bölgelerini düzeltmek, ilkel yaşam koşullarını iyileştirmek çok güç olduğu gibi, kaybedilmiş sağlıklı bir çevreyi de özellikle fiziksel mekân olarak yeniden kazanma olanağı hemen hemen hiç yok gibidir. Ülkelerin, kendi ulusal nüfus taşıma kapasitelerini bilmeleri gerekir. Su ve toprak ile ekosistemin sağlığı, biyolojik çeşitlilik ve çevre faktörleri gibi çeşitli sebeplerle tehdit altında olan kaynaklara özel ilgi gösterilmelidir ”(Keating, 1995: 32).

“Göçün insanlık tarihiyle birlikte başladığı söylenebilir. Semai dinlerde Adem ile Havva’nın cennetten kovularak dünyaya gönderilmesi bile bir çeşit göçtür. Yine İslam takvimine başlangıç eden olayın, Hazreti Muhammed’in Mekke’den Medine’ye göçü olduğu bilinmektedir” (Karpas, 2003: 3).

“Avcılık ve toplayıcılık devrinde, göçebe yaşam biçimi, ilk sosyal örgütlenme şekli olarak görülmektedir. Doğal afetlerden kaçış, kuraklık, açlık, iklim değişiklikleri ve diğer uygarlıkların saldırıları nüfus yer değiştirmelerine birer tarihsel örnektir. Bunların yanı sıra, İnkalar, Yahudiler ve Türkler gibi çeşitli uygarlıkların geçmişe dayalı göç mitleri olduğunu da unutmamak gerekir” (Cohen, 1996: XI). “Göç hareketlerinin böylesine uzun bir tarihi geçmişe sahip olmasına rağmen, sosyolojik olarak derinliğine incelenmesi uzun bir geçmişe sahip değildir” (Gitmez, 1983: 74). Literatürde göçle ilgili bilinen ilk bilimsel çalışma, Ravenstein tarafından 1885 yılında yayınlanan “Göç Kanunları” adlı makaledir.

İnsanlık tarihiyle özdeş olan bu göç olgusu, demografik, ekonomik, siyasi, psikolojik, antropolojik ve sosyolojik içeriklere sahip olması nedeniyle çok yönlüdür.

Göçün bu özelliği, ona evrensel bir yaklaşım imkânını daha işin başında ortadan kaldırmaktadır. Göçü, sadece sosyolojik bir içerikle çözümleme olayında bile herhangi bir evrensellikten bahsetmek imkansızdır. Bu durum, göçle ilgili tanımlamalardan başlayarak, onunla ilgili teorik yaklaşımlara kadar kendini belirgin bir şekilde göstermektedir. Her bir teorik yaklaşım incelendiğinde, ilgili yaklaşımın sadece kendi doğrularını ön plana çıkardığı ve diğer teorilerin argümanlarıyla pek fazla ilgilenmediği görülmektedir.

Göç sosyolojisi açısından göçü doğrudan doğruya açıklamaya çalışan teoriler kadar, göçle dolaylı olarak ilgili teoriler de önem arz etmektedir. Bu eserde, üzerinde durduğumuz asimilasyon, çok kültürcülük ve etnisite teorileri göçle doğrudan ilgili olmasa da önemlidir. Kültürel farklılaşmanın ortaya çıkmasında en önemli rol, unutulmamalıdır ki, göç olgusuna aittir. Toplulukların ve toplumların homojenliklerinin bozulması, farklı kültürlerden grupların yer değiştirme sonucunda aynı çevreyi paylaşmaları ile ortaya çıkmıştır. Buradan hareketle, farklı kültürel grupların aynı çevreyi paylaşması sonuçta güç mücadelelerine yol açmış ve grupların birbirlerini yok etme ya da asimile etme savaşlarını ön plâna çıkarmıştır. Tarih, bu şekilde farklı grupların birbirleriyle olan yok etme veya asimile etme savaşlarına ait örneklerle doludur.

1960'lı yıllara kadar izlenen yol, ne yazık ki, zorla asimilasyondan başkası değildir. Daha sonra başlayan çok kültürcü hareket, biraz da liberal düşüncenin katkısıyla asimilasyon teorilerinin zayıflatılarak çökertilmesine neden olabilmıştır. Buradaki temel düşünce, bastırılmış kültürel değerlere sahip bireylerin işyerinde verimli olamayacağıdır. “Kendi kültürel değerleriyle sorunsuz varlığını sürdüren bireyler nerede yaşarlarsa yaşasınlar daha verimli olurlar.” düşüncesinin tutarlılığı, çok kültürcü düşüncenin hızla yayılmasına ve asimilasyon teorilerinin yenilgisine sebep olmuştur.

Uluslararası literatür incelendiğinde, çok kültürcülük ile etnisite çalışmalarının hızla arttığı görülmektedir. Bu, aslında bir rastlantı değil; tam tersine, çok kültürcülüğü kabul eden ve toplumsal hayatına uygulayan ülkelerin farklılıkları anlaması için etnik yapıların da incelenmesi gereksinmesinden başka bir şey değildir. Bu bağlamda çok kültürcü düşünce, her ne kadar asimilasyonun kabul edilemeyeceği

üzerinde dursa da, bir yandan etnik kimliklerin sınırlarının değişip değişmeyeceğine ilişkin araştırmalar devam etmektedir. Etnisite teorileri incelendiğinde, iki önemli yaklaşımın aslında bu konu üzerinde odaklandığı görülecektir. Bu yaklaşımlardan birisi, etnik kimliğin doğumdan itibaren kan bağıyla geldiğini, bu nedenle asla değişmeyeceğini savunurken, diğeri bazı ampirik örneklerle, durumun aslında sanıldığı kadar sabit olmayıp, insanların çıkarlarının başka kimliği kabul etmeyi gerektirmesi durumunda bunu yaptıklarını iddia etmektedir.

Bu çalışmada, üzerinde durduğumuz konulardan birisi de göçün kısa bir tarihsel incelemesinden sonra, konuyu Türkiye örneğinde detaylandırmak olmuştur. Konu, Osmanlı İmparatorluğundaki göçün işgallerle doğrudan ilişkisine kısaca değindikten sonra, Türkiye'deki iç ve dışa göçler bağlamında ele alınmıştır. Bu yapılırken, Türkiye'nin 1950'li ve 60'lı yıllardaki ekonomik durumunun nasıl dışa göçlere zemin hazırladığı üzerinde durulmuş ve kısa süre içerisinde şaşkınlık uyandıracak boyutta ortaya çıkan göç akımlarının nedenleri tartışılmıştır.

3.2.Göç Olgusuna Kuramsal Bakış

Göçle ilgili tanımlamalara geçmeden önce söylenmesi gereken şey, bu konuyla ilgili literatürün çokluğuna rağmen yapılmış tanımlamaların azlığıdır. Bunun nedeni, araştırmacıların göç kavramını yeterince açık görmeleri tanımı yerine onu ortaya çıkaran koşulları açıklamaya yönelmiş olmalarıdır. Göç kavramı, gerçekten de herkeste az çok aynı şeyi çağrıştırmaktadır: Çevre değiştirme, yer değiştirme gibi.

Karpat'a (2003: 3) göre göç, asıl yerinden, ulaşılmak istenen yere harekettir. Lee (1996: 16), göçü genel olarak kalıcı ya da yarı kalıcı yer değiştirmeler olarak tanımlamıştır. Benzer bir şekilde Kearney'e (1996: 374) göre göç, insanların bir coğrafya üzerinde yer değiştirmeleridir. Ozankaya da (1984: 56) aynı yaklaşımla göçü, bireylerin ya da toplumsal kümelerin bir yerden başka bir yere gitmeleri şeklinde ele almıştır. Bu tanım, göçün bireyler dışında ayrıca toplumsal gruplarca da yapıldığını belirtilmesi nedeniyle diğer tanımlardan ayrılmaktadır.

Göç kavramı, nüfusun birey, aile, grup ya da topluluklar biçiminde yaşadığı yeri, doğal veya doğal olmayan etkenlere dayalı olarak yer değiştirmesi olarak

tanımlanır. Göç, bir yerleşim biriminden, gruptan ya da siyasal sınırları belirgin bir toprak parçasından başka bir birime doğru, kısmen sürekli birey veya kitle hareketidir (Gürbüz,2005 :211).

Göç, nüfusun büyüklüğünü değiştiren hayati süreçlerden biridir. Doğal artış dışında bir ülkenin nüfusu için tek değişkenlik kaynağıdır. Çoğunlukla kestirilemeyen göçün çalışılması da güçtür. Göç olgusu aşırı ekonomik değişiklikler ve önemli ulusal olaylarla yakından ilişkilendirilir ve birçok bilimsel disiplinin ortak ilgi alanını oluşturur (Çelebioğlu, 1998: 98).

Göç, nüfusun bir idari sınırı geçerek ikamet yerini devamlı ya da uzun süreli değiştirmesi (Tümertekin ve Özgüç, 1998: 307) şeklinde tanımlanmakta olup, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Tarihinin ilk göçleri coğrafi şartlarla kombine bir şekilde yiyecek bulma ihtiyacından ortaya çıkmıştır (Tanoğlu, 1966:79). Güncel göç olaylarının temelinde ise doğal, ekonomik, sosyal ve politik faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler göç kararında; insanları göç etmeye zorlayan itici sebepler (push factors) ve göç etmeye cesaret veren çekici sebepler (pull factors) şeklinde kendini göstermektedir. Göç, esasında karmaşık kişisel kararların bir sonucu olup, iticilik ve çekicilikler arasındaki karşılıklı etkileşim göç hareketinin zamanını, şeklini ve yönünü belirlemektedir (Whyne-Hammond, 1985: 62).

Öztürk'e göre (2006: 8) göç göstergeleri, insanların tercihlerinin, zorunluluklarının ve insanın sosyo-psikolojik ve ekonomik ihtiyaçlarını kendisine göre nerede gidermeyi ya da tatmin etmeyi düşündüğünü gösterir. Bu, insanın kendi geleceği hakkında çevresinin ve kendi yetişme tarzının ve ekonomik-siyasi sosyal olayların baskısının nasıl yorumlandığını açıklayan bir göstergedir. Göç özellikle yoksul ve ezilmiş gruplar için (kadınlar dahil), etkili bir savunma biçimi ve emniyet sübabı olarak karşımıza çıkmaktadır. Başka bir açıdan göç, nüfusun aile değişikliklerinden sonraki en önemli uyum mekanizmasıdır.

“Göç, toplumun sosyal, kültürel, ekonomik, politik vb. tüm bünyesi ile yakından ilişkili ve etkileyici bir olaydır. Çok yönlü karaktere sahip olması nedeniyle göç olgusu, sosyoloji, kamu yönetimi, demografi, ekonomi, antropoloji, tarih, siyaset bilimi, psikoloji, coğrafya gibi birçok bilim dalının çalışma alanına girmektedir. Göç

olgusu, günümüzde kırsal nüfusun ağırlıklı olduğu az gelişmiş ülkelerde özel bir öneme sahiptir. Bu ülkelerde göç, uygulanan ekonomik politikalarla paralel olarak ortaya çıkmış ve kırsal yapının çözülmesi, göç alan ve göç veren birimlerde değişimlerin oluşmasına zemin oluşturmuştur ” (Tümtaş, 2007: 5).

Göç tanımlamalarında karşılaşılan ilk vurgu genel olarak göçün demografik boyutu üzerinedir. Göçü, bir mekândan diğerine, bir toplumsal veya siyasal birimden diğerine doğru bir nüfus akımı olarak gören,(Akkayan, 1979: 20),(Bayhan,1997:179), (Özer, 2004: 11). Lee(1966:47-57), Faist(2003: 41), Bozkurt(2000: 319) ve Barut’a(2002: 2) göre göç, toplumun nüfus yapısı ile nüfusa ait olgu ve oluşumları etkileyen temel göstergelerden birisidir. Bu noktada göçün belirli bir zaman boyutu içerisinde yerleşim yeri değişikliği olarak görülmesinden ziyade, toplum yapısını değiştiren ve etkileyen yönünün vurgulanması gerekmektedir.

Göç oldukça karmaşık ve uzun bir süreçtir. Karmaşık ve uzun soluklu bir süreç olması nedeniyle kendi içinde farklılaşan birimleri içerir. Farklı bilimsel disiplinlerin önemli araştırma konularından birini oluşturan göç, göç veren yerleşim birimi, göç eden kişiler ve göç alan birim olmak üzere üç temel değişken çerçevesinde incelenir (İçduygu, Sirkeci, Aydıngün,1997: 216).

Birleşmiş Milletlerin sınıflamasına göre, yedi göç şekli vardır. Bunlar: Eğitim amacıyla, mesleki bilgi, tecrübe, eğitim almak (training) amacıyla,yüksek vasıflı kişilerin ve İşadamlarının göçü, anlaşmalı göç (Mevsimlik ve geçici),yerleşmek amacıyla göç,kanun dışı göç,barınma ve iltica amacıyla göç (Werner, 1996: 4).

Alınması her zaman zor ve riskli olan göç kararı, birçok engelle karşı karşıya kalınmasına yol açmaktadır. Göç kararı almak çoğu zaman yetmemekte, uygun ortam ve şartlarında bulunması gerekmektedir. Bu bağlamda göçü (coğrafi hareketliliği) engelleyen bazı nedenler bulunmaktadır. Bunlar:

a- Gidilecek yerdeki açık işler ve çalışma şartları ile o bölgedeki hayat şartları hakkında güvenilir bilgilerin bulunması,

- b- Bir meslek veya yer değiştirmede ilgililerin gösterdiği isteksizlik
- c- Mesleki açıdan yetersiz olmak, bu durumu gidermede kullanılacak araçların olmaması,
- d- Yer ve meslek değiştirmenin vereceği/verdiği masraf,
- e- Bazı sanatlara girmeye mani olan engeller,
- f- Bir meslek, bir sanayi veya bir bölge ile diğerleri arasında ücretlerde, çalışma şartlarında ve hayat pahalılığında mevcut olan farklar,
- g- Gidilecek yerdeki konut durumudur (Zaim, 1997: 59).

Bilsborrow gn, zaman ve mekân gibi iki önemli boyutu içerdiğini belirtmektedir. Bir hareketin g sayılabilmesi için; politik ya da yönetsel sınırlar arasında olması, var olan yerleşim yerinde bir değişikliği içermesi gerektiğini söylemektedir (Aktaran Ersoy ve şengül, 2002: 25, zcan, 1998: 79), zaman ve mekân kavramlarıyla ilişkili olarak, gerçekte yaşanan yerin de daha geniş bir alan içerisinde yer aldığı ve çalışılan yerin de yaşanan yer kadar önemli olduğu noktasından yola çıkmakta ve gnn açıklanması için birbiri ile bağımlı dört kavramla dikkat çekmektedir. Bu g tipleri ise gönüllü g, gönülsüz g, ilkel g ve zorunlu g olarak kategorileştirilmiştir (Tümtaş, 2007: 6).

Göç etme eylemi, yeni yerleşim alanları açısından iki başlık altında ele alınmaktadır: İ g ve dış g. Bir lke sınırları içersinde, bireyin (veya toplulukların), bir yıldan az olmamak kaydıyla, yaşadığı ortamı değiştirmesine i g denilmektedir.

Ülkelerin büyüklüğü, ekonomik kalkınmışlık düzeyi ve yerleşme tarihlerine bağlı olarak i g, genellikle, kırsal kesimden şehirlere doğru, kırsal kesimden kırsal kesime doğru, şehirlerden kırsal kesime doğru, şehirlerden şehirlere doğru gerçekleşmektedir. İ g, ulusal sınırlar içerisinde bir yerleşim (yönetim) biriminden diğer bir yerleşim birimine ikamet etmek amacıyla gönüllü ve gönülsüz (zorunlu) olarak gerçekleşen g seklinde tanımlanabilir. Diğer taraftan, birey (veya toplulukların) lke sınırlarının dışında her hangi bir ülkeye yaşadığı ortamı değiştirmek amacıyla gidiyorsa, bu durumda dış g söz konusu olmaktadır.

Fiziki faktörlerden sert iklim şartları, yüksek ve arızalı rölyef ile verimsiz topraklar bir mekânda geçinmeyi riskli hale getirerek itici faktörlerin en güçlü rolünü üstlenmektedir. Ayrıca insanların maruz kaldığı doğal afetler de etki derecelerine göre itici göç faktörleri olmaktadır. Bazen doğal şartlar çekme faktörleri olarak da ortaya çıkmakta olup, bu durumda insanlar ılıman iklime ve verimli topraklara sahip, doğal afetler bakımından güvenli olan bölgelere göç etme eğilimi göstermektedir.

Ekonomik faktörler güçlü itme ve çekme dürtüsünü ortaya çıkarmakta ve insanlar yoksul bölgeden yaşam standartlarının yüksek olduğu zengin bölgelere göç etmektedir. Düşük çalışma ücreti, yoksulluk ve beslenme bozukluğunun bulunduğu yerlerdeki nüfusu, diğer yerlerin zenginlikleri bir mıknatıs gibi çekmektedir. İşsizlik, bölgeler arasındaki göçün önemli etkenlerinden birisi olup, istihdam olanakları çok sayıdaki insanı yeni sahalara taşımaktadır. Sosyal faktörler, ekonomik faktörlerle sık olarak benzeşmekle birlikte, genellikle sosyal faktörün itme ve çekme gücü fertlerin özel durumuna bağlı kalmaktadır. Aile büyüklüğü genel bir itici faktör oluşturmaktadır. Kalabalık ailelerde yeni evlenen aile bireyleri ebeveyn evlerini hemen terk etme eğilimi gösterir. Ayrıca gençler yaşlılara göre daha sık göç etmeye meyillidir.

Kırsal alanlardaki eğlence ve diğer sosyal aktivitenin eksikliği de sık sık kentlere akın etmeye neden olan kültürel faktörler olarak açıklanmıştır. Gönüllü göç hareketleri genellikle politik durumun bir sonucu değildir. Ancak bazı göçler, yerel, bölgesel veya ulusal yönetimin politik davranışlarıyla ters düşmekten veya politik kaygılar nedeniyle ülke içerisinde yatırımların dengeli dağıtılmamasından kaynaklanmaktadır.

Bir sahadaki mevcut doğal, ekonomik sosyal ve politik faktörler göç kararları yaratmakta olup, göç kararı ferdi ya da ortaklaşa olabilmektedir (Whyne-Hammond, 1985: 65). Ancak insanların, farklı hareket kabiliyeti düzeylerine sahip oldukları da belirlenmiştir.

“Bireysel açıdan hemen her durumda, daha iyi bir yaşam arayışının ürünü olarak karşımıza çıkan göç, kimi zaman, ekonomik olanaklardan yararlanma isteği ile kimi zaman ise ekolojik dayatmalar ya da bir otoritenin gündeme taşıdığı politik

gerekçeler ile (sürgün, zorunlu iskan ve savaş vb. biçimde) ortaya çıkabilmektedir” (Göktürk,2006:377). Bu doğrultuda göç kararının alınmasını, gönüllü(isteğe bağlı gerçekleşen) ve gönülsüz (baskı ve zorlama ile gerçekleşen) olmak üzere iki kategoride ele alırken, gönülsüz göç de kendi içinde ilkel göç, zorlayıcı veya zorunlu göç olarak iki kategoride incelenebilir.

Gönüllü göç, kişilerin kendi istek ve iradeleriyle, daha fazla ekonomik olanaklara, daha iyi yaşam standartlarına, iş imkânlarına ve çeşitli sosyal imkânlara ulaşmak amacı ile gerçekleştirilen yer değiştirmelerdir. Türkiye’de 1950’lerden sonra tarımda makine kullanımının artması sonucunda hızlanan ve kırdan- kente yönelen göçler bu kapsamda değerlendirilebilir.

Gönülsüz göçte, göç etme kararı, göç edenlerin istek ve iradeleri dışında, baskı ve zorlamalar sonucu verilmiştir. Bir başka irade tarafından uygulatılmış ya da yerleşim alanında ortaya çıkan doğal, sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik koşullar yaşamayı çok zor hale getirmiş ve “göç kararının temel belirleyeni olmuşsa”(Bozkurt, 2000: 320) gerçekleşen göç türüdür.

Bir başka tanımıyla ise zorunlu göç, bireylerin, kendi istek ve iradeleri dışında, devlet veya bağlı kurum ve kuruluşlar ya da devlete muhalif gruplar tarafından uygulanan baskı, zorlama ve şiddet yoluyla, bulundukları yerleşim biriminden göçe zorlanmaları veya göç ettirilmeleridir. Göktürk’e(1998) göre, göçe neden olan güç ya da uygulanan baskı, doğrudan, açık-aleni ve odaklanmış ya da dolaylı, örtülü ve dağınık olabilir. Bunlardan birisinin veya birkaçının bulunması, göçün zorunlu tipte olması için yeterlidir. Bu tür bir göç genellikle toplumsal, siyasal, kurumsal bir etki ile ortaya çıkmakta ve bireylerin ya da bir grubun kendi iradeleri dışında bir yer değiştirmesi söz konusu olmaktadır (Tümtaş, 2007: 9).

İlkel göç, ekolojik bir itme sonucu insanların göç etmeleridir. Burada göç kararı almada temel etken, coğrafik ve doğal faktörlerdir. Petersen’e (1958:256-266) göre bu göç, bireylerin doğa güçleriyle başa çıkamadığı durumlarda yaşanmaktadır.

Petersen, zorunlu-gönüllü göç ayrımında, bir orta kategori tanımlamıştır. Zorlayıcı göç olarak adlandırılan bu göç türünde göçmenlerin yerleşim yerlerini terk

edip terk etmeme kararı vermek için hala biraz güçlerinin bulunduğu koşullar ile bu güce sahip olmadıkları zorunlu göçü birbirinden ayırmıştır. Zorlayıcı göçte çok az da olsa bireyin kararının olduğunu belirten Petersen'e göre, zorunlu göçte hiçbir şekilde bireyin iradesinin etkisi olmamaktadır (Aktaran Faist, 2003: 49). Zorunlu göç nedenleri Meçin'e (2004: 25) göre, genellikle dört biçimde incelenmektedir; devlet tarafından gerçekleştirilen, siyasal ve politik nedenlerle ortaya çıkan, silahlı milis ve grupların yol açtığı, ticari ilişkiler ve doğal afetler sonucu gerçekleşen şeklindedir.

Günümüzde tamamen yasaklanmış olan köle ticareti, zorunlu göç kapsamında uluslararası düzeyde önemli bir yer tutmaktaydı. Bu yapıdaki göçler, hem zorunlu hem de uluslararası niteliğiyle ön plana çıkmaktadır. Özellikle güney ve güney doğu Asya' da deniz aşırı da olan kadın ticareti, çocuk kaçırma ve ağır şartlarda çalıştırılan işçiler buna örnektir (White, 1997: 22). Ulusal düzeyde kalan diğer zorunlu göç uygulamaları ise siyasi veya ekonomik gerekçelerle olabilmektedir.

“Özellikle, gerekli işgücünün temin edilemediği durumlarda zorunlu çalışma uygulamaları göçe sebep olmuştur. Siyasi kaoslar ise bazı kişilerin veya grupların yerleşim yerlerini değiştirmesi şeklinde göçe yol açmıştır. Göçler, genellikle savaş ve siyasi krizler sonrası “zorunlu kimlikleriyle” boy göstermektedir. Göçün siyasallaşmasının iktisadi güçlüklerin yoğun yaşandığı zamanlarla ilişkilendirildiği görülmektedir” (Gaston ve Nelson ,2001: 56).

Göçler, özellikle de işgücü kapsamlı olanlar, tarih boyunca zorunlu ve gönüllü olmak üzere iki şekilde ortaya çıkmıştır. Zorunlu göçler, geçmişin bir uygulaması olarak 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyılın ortalarına doğru hızla gerileyerek uygar dünyadan tamamen kalkmıştır. Zorunlu çalışma ve göç olgusu, çağımız insan hakları felsefesince tamamen dışlanmıştır. İnsan haklarına ilişkin bütün uluslararası belgelerde yasaklanmıştır. Nitekim UÇÖ' nün 1930 yılında kabul ettiği zorla çalıştırma hakkındaki sözleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948), Medeni ve Siyasal Haklar Hakkında Uluslararası Anlaşma (1966) ve Avrupa İnsan Hakları Anlaşması (1950) bu belgelerin başlıcalarını oluşturmaktadır.

Çok çeşitli nedenler sonucunda ortaya çıkan zorunlu göçler, insanları yaşadıkları, alıştıkları yerleri terk etmeye sevk etmektedir. Baskılar, can ve mal güvenliğinin olmaması, kötü muamele gibi nedenler, insanları daha güvenli yerlere gitmeye zorlamaktadır. Öte yandan konu ile ilgili bir başka boyutu oluşturan ve göç hareketinin gerçekleşme sürecini de kapsayan göç eyleminin oluş biçimi bakımından göç türleri, genellikle üç şekilde incelenmektedir (Erder, 1995: 110). Bunlar bireysel göç, kitlesel göç ve zincirleme göç'tür.

Bireysel göç, tek tek kişi veya ailenin genellikle gelişmemiş bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru gerçekleştirdikleri göç biçimidir. Bireysel göçler çoğu zaman ekonomik nedenlerle gerçekleşmektedir. Göçmenler daha iyi bir yaşam ve ekonomik durum için gelişmiş bölgelere göç etmektedir.

Kitlesel göç biçiminde, toplumun tamamının veya büyük bir kısmının, ekonomik, siyasi, yönetsel ve toplumsal nedenlerle, kendi topraklarının dışına çıkmasıdır. Göktürk'e (2006:380) göre kitlesel göç ile birlikte değerlendirilmesi gereken bir olgu da "Kitlesel sınır dışı edilme (mass expulsion)"dir.

Devlet ya da ona karşı güçlerin neden olduğu kitlesel sınır dışı etme, politik, ekonomik ve sosyal ölçütler içerecek biçimde doğrudan ya da daha çok dolaylı yollarla insanları güvenlikleri, özgürlükleri ve yaşamları konusunda endişeye düşürerek kendi topraklarından kaçırmaya ya da baskı ile terk etmeye yönelik zorlamanın sonucu oluşan nüfus hareketidir.

Zincirleme göç, tanıdıklarla bağ/ilişki bulunması dikkate alınarak onların bulunduğu yerleşim birimine göçün gerçekleştirilmesidir. Bu göç biçiminde göç kararı bireysel olarak verilmez, üyesi bulunulan hane halkı, akraba grubuna bağlı olarak ve onlar dikkate alınarak göç kararı verilmektedir. Ülkemizde çok sık görülen bu türde göçmenler, kente tanıdıklarının yanına ve onlarla bağlantılı olarak gelmektedirler. Büyük çoğunluk için göç aile, akraba ve hemşerilerle dolu tanıdık çevreye yapılan harekettir. Daha önceki kent ziyaretleri ve köy dışında çalışma sürelerinde, göçmenin önceden bildiği ve hemen her sorununu danışabileceği yakınlarının bulunduğu bir çevreye taşındığı görülmektedir (Erhan, 1997: 234).

Göç; coğrafi, ekonomik şartlar ve demografik yapısı bakımından akademisyenler tarafından farklı tanımlamalar yapılmıştır. Göçün farklı tanımları yapılmakla birlikte üzerinde durulması gereken noktalardan birisi göçün nedenleridir. Göç nedenleri itibariyle farklılık göstererek gerçekleşmektedir. Bundan sonraki bölümde göçün nedenleri ve göç kararının alınış sürecinin nasıl izlendiği üzerinde duracağım.

3.3.Göçün Nedenleri ve Göç Kararının Alınış Süreci

Göç hareketinin gerekçelerine ilişkin yapılan açıklamalarda iki boyut karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak Klasik, Neo-Klasik ve Modernleşme Okulu'nun teorik yapısının gerekçelerini oluşturan kırsal iticiliği, kentin çekiciliğini vurgulayan itme-çekme modeli ve bu modelle ilintili sosyo-ekonomik nedenler karşımıza çıkmaktadır. İkinci olarak da genellikle politik veya ekolojik nedenlerle ortaya çıkan, zorlayıcı ve zorunlu göçün gerekçelerini oluşturan nedenler karşımıza çıkmaktadır.

İtme-çekme modeli çerçevesinde nüfusu kente iten ve kırsal çözülmeyi sağlayan faktörler arasında ilk sırada tarımda makineleşmenin başlaması yer almaktadır. Öyle ki tarımsal üretimde makineleşmenin boy göstermesi ve insanın yapacağı işlerin makineler tarafından yapılmaya başlanması kırsal atıl bir nüfusun oluşmasına neden olmaktadır. Buna ek olarak doğal nüfus artış hızının yüksek olması, tarımda ekilebilir arazilerin miras hukuku ile parçalanması, topraksızlık vb.leri de itici faktörler arasında yer almaktadır. Bunlara ek olarak kırsal alanlarda eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği, geleneksel toplum baskısından kurtulma isteği, töre, kan davası vb. toplumsal gerekçeler de kırsal çözülmenin ana nedenleri olarak ortaya çıkmaktadır.

Göç gerekçeleri arasında önemli olan bir diğer etken ise “iletici” etkenler olarak adlandırılan, ulaşım ve iletişim teknolojisindeki gelişmeler olmuştur. Özellikle ulaştırma teknolojisindeki gelişmelerle kırsal alan ile kent arasındaki ulaşımın kolaylanması, kırsal alanlarda ki hareketliliğe bir ivme kazandırmıştır.

Göç hareketlerinde kırsal yerleşim biriminde kırsal iticiliğine karşın, kentlerin çekici yönü bulunmaktadır. Özellikle kapitalist gelişmeye bağlı olarak

kentlerde sanayileşmenin hız kazanması işgücü ihtiyacı doğurmuş ve sanayinin yeni emek arzına gereksinimi ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda kırsal alanda istihdam olanağı bulamayan nüfus, iş bulma olanaklarının yüksekliği ve görece fazla yüksek gelir umuduyla kentlere göç etmektedir. Kırsal yerleşim biriminde yaşayan nüfusu kente çeken diğer bir faktör ise sosyo-kültürel olarak kentlerin daha fazla olanaklara sahip olmasıdır.

Göç nedenleri arasında sayılabilecek diğer bir faktör ise, savaş, çatışma ortamı ve siyasal gerginliklerdir. Göçmenler yerleşim birimlerinde yaşanan veya yaşanabilecek çatışmalardan uzak durmak için bazen iradi bazen de gayri iradi bir şekilde göç hareketine karar verirler. Bunun yanında deprem, sel gibi doğal afetler sonucu gerçekleşen göç hareketleri de görülmektedir.

Yukarıda sayılan nedenlerle gerçekleşen göç hareketlerinde, göçmenler bir takım değerlendirmelerden sonra göç kararını almaktadırlar. Kartal'a göre göç olgusu, öyle birdenbire gerçekleşen bir olay değildir ve üç aşamada ortaya çıkmaktadır. İlk asama, çalışmak için kente gidiş aşamasıdır. Kişi bulunduğu yerleşim biriminde içinde bulunduğu koşullar ve kentteki durumla ilgili edindiği bilgiler, onun kente ilk gidişini sağlar. İkinci asama, kente gidiş-geliş dönemidir.

Kırdaki durumuna ve kentte edindiği çevreye bağlı olarak, kişi belli bir süre çalışmak için kente gidip gelmektedir. Bu süreçte kişi kent ve kırsal olumlu ve olumsuz yönlerini karşılaştırmaktadır. Üçüncü asama ise, kente temelli yerleşme yani göç aşamasıdır (Kartal, 1992: 52).

De Jong (2000: 307-319) da göç kararının alınmasını aşağıdaki model çerçevesinde değerlendirmiştir: Bu modelde,

- Bireysel insan sermayesi niteliği; eğitim, medeni durum ve eğer yaşlı ise çocuklarına bağımlılıktır.
- Hane halkı özellikleri ve kaynakları: hane halkının gelir durumu, toprak sahipliği, ya da hane halkının endüstride çalışma durumudur.
- Toplumun karakteristik özellikleri: toplumun ekonomik yapısı (tarıma bağlı bir toplum mu değil mi), toplumun nüfusu ya da sayısı ifade edilmektedir.

Bu modelde göç davranışı üzerinde insan sermayesi, hane halkı kaynakları, toplumun karakteristik özellikleri direkt etki yapmaktadır. Ancak bu faktörler göç kararının alınması kadar gidilen yerdeki yerleşimin sürekli ya da süreksiz olacağını da belirlemektedir. Her şeyden önce hane halkı gelirlerinin düşük olması göç etmeyi oluşturan bir nedendir ancak bu sürekli yerleşimi beraberinde getirmemektedir. Göç ağları, ailenin göç normları, toplumdaki cinsiyet rolleri, hem göç edilecek yere hem de göç edilen yerdeki değerler, beklentiler, yine göç isteğini uyandıran ve göç kararının alınmasına etki eden kolaylıklar ve sınırlamalar kişilerde göç kararlarının alınmasında etki eden belirleyici faktörlerdir.

Bunlardan göç isteği tüm model içindeki diğer değişkenleri kontrol eden belirleyicidir. Beklentiler ve gidilen yerde geleceğe ilişkin ulaşılmak istenen değerler ise kişilerin göç kararı almasında anahtar belirleyici olarak görülmektedir. Yine toplumun özellikleri ve kadın erkek rolleri göç kararının oluşmasında bunlardan özellikle kişilerin medeni durumları göç kararının alınmasında ve göçten sonraki dönemde önem taşımaktadır. Toplumda oluşan önceki göç hareketleri işgücü gücü transferlerinin belirlenmesi açısından önem taşımakta ve özellikle kırsal alanda göçü etkileyici temel nokta olmaktadır. Bu faktörlerle birlikte kişilerde göç isteği uyanmakta ve bunun sonundaki süreçte ise göç davranışı gerçekleşmektedir.

Modele göre bu kavramlar insanların göç ettikleri yere sürekli yada süreksiz yerleşimlerini belirleyen faktörlerdir. Örneğin bir ailenin göç ettiği yerde geride bıraktığı toprağı var ise bu toprak, gittikleri yerdeki sürekliliği etkileyecektir.

Yine bu modelde: Kişilerin kendi vatanlarındaki aile ve arkadaşlık bağları ile göç edilecek ülkedeki bağları göç ağları olarak tanımlanmakta ve göç kararında etki eden bir faktör olmaktadır.

- Ailenin göç kuralları/normları ile ifade edilmek istenen ise genel anlamda ailenin kendi üyelerinin göç kararlarına bakış açılarını ifade etmektedir.
- Cinsiyet rolleri kavramı ise kadın ve erkek arasında göç kararının alınması ve göç edilen yerdeki yerleşimin sürekli ya da süreksiz oluşu açısından ve toplumsal açıdan nasıl algılandığı ifade edilmektedir.

Erkeklerin göç ettikten sonra kendi memleketlerine daha düşük bağlarla bağlı oldukları, kadınların ise düşük gelir ve hayat şartlarına rağmen göç kararını daha zor aldıklarını ifade etmektedir.

- Değerler ve beklentiler ile ilgili olarak, gelir ve hayat standartlarının artısına ilişkin beklentiler, ailesine ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerine yönelik beklentiler, yasadıkları yerde toplumun ve ailenin yakınların göç etmeye ilişkin teşvikleri, yasadıkları yerdeki rahatlık seviyeleri, memnuniyetleri veya memnuniyetsizlikleri, yine yasadıkları yerdeki gelirlerine, işlerine ilişkin durumları, beklentileri ifade edilmeye çalışılmaktadır.

- Yukarıda açıklanan beklentilerin göç edilecek yere ilişkin olanları ifade edilmektedir.

- Göç davranışını sınırlayan ve kolaylaştıran faktörlere baktığımızda ise kişilerin içindeki bulundukları toplumdan, ailelerinde, yakınlarından birilerinin göç etmelerini ifade etmekte, yine gidilecek ülkedeki para hareketleri, göçmenlik politikaları, oradaki iş imkânları, gidilecek yerde göçmenlere farklı muamele ve ayırım yapıp yapılmadığı gibi faktörleri değerlendirmeye almaktadır.

Son olarak belirtilmesi gereken bir durum da göç kararının alınışı ile ilgilidir. Sosyal bilimciler genellikle bu kararın gönüllü olarak alındığı varsayımı üzerinden yorumlar yapmaktadır. Ama göç kararı önceki bölümlere tanımlandığı gibi bazı durumlarda gayri iradi olarak zorlama ve dayatmalar sonucu alınabilmektedir. Bu gibi durumlarda birey sosyo-ekonomik analizler sonucu göç kararı almaz, göç kararında asıl belirleyici olan “can güvenliği”dir.

Birçok bilim dalının çalışma alanına giren göç, farklı çalışmalarda, farklı bakış açılarının oluşmasını da beraberinde getirmiş ve bu çalışmalarda göçün gerekçeleri ve sonuçları da farklılık göstermiştir. Bu doğrultuda göç teorileri oluşturulmuştur.

Massey’e göre "göçün gerekçelerini açıklamak için önerilen teorik modeller, aynı şeyleri açıklamaya çalışırken, radikal bir biçimde çerçevelerini, kabullerini ve çıkarımlarını farklılaştırmışlardır" (Göktürk, 2006:376).

Göçün tarihi incelendiğinde, kapitalizm ile birlikte göç hareketlerinde piyasaların egemenliğinin yarattığı işgücü talebinin belirleyici olduğu görülse de göç, bireylerin ve ailelerinin de kararlarının önem taşıdığı karmaşık bir süreçtir. “Tanımlanması ve ölçülmesi zor bir olgu olan göçü, bir bütün olarak açıklayan genel bir teori yoktur. Göçün değişik yüzlerinin, boyutlarının ve sektörel süreçlerinin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunan farklı teoriler vardır. Bu teoriler bireylerin, hanelerin davranışı gibi değişkenlerin yanı sıra ekonomik, sosyal, politik etkileri ele almaktadır” (Toköz, 2006: 16).

3.3.1. Klasik Ekonomik Yaklaşım Teorisi

Ekonomik temelli makro düzeydeki klasik göç kuramlarının ilki 1889' da Ravenstein tarafından ortaya atılmıştır. Ravenstein teknoloji ve ticaret alanındaki gelişmelerin yüksek olanaklara sahip bölgelerden düşük olanaklı bölgelere doğru bir göçe neden olduğunu ve göç edilen yerin seçiminin uzaklık etkenine bağlı olarak belirlendiğini öne sürmüştür (Aktaran Ersoy ve Şengül, 2002: 29). Ravenstein bu modelde literatürde teorik açıdan çok önemli bir yere sahip çekici ve itici faktörlerin üzerinde odaklanmıştır. Bu model gidilen yerden yerleşilecek olan yere ilişkin faktörleri bir arada ele almaktadır.

İtici faktörler Çekici Faktörler

Burada bireylerin vatanlarından ayrılmasına neden olan itici faktörler, varılacak olan yere ilişkin çekici faktörler, bireylerin bu ilgilerini dengeleyici aracı değişkenlerdir. Bunlar hem itici faktörleri hem de çekici faktörleri aynı anda içerebilmektedir. Yani rasyonel karar alma süreci ve göç olgusu hakkındaki bilgiler göçmenler üzerinde oluşmuştur (Jackson, 1986: 15).

Kentlilerin göç eğiliminin kırdaki yasayanlara oranla düşük olduğunu iddia eden Ravenstein, göçün ulaşım ve iletişim alanındaki ilerlemeler, sanayi ve ticaretteki gelişmeler ile hız kazandığını da bildirmektedir.

Göç kararında ekonomik güdülerin etkisi, uzaklığın göçe olumsuz etkisi ve aşamalı göç temaları ilk kez Ravenstein tarafından dile getirilmiştir ve günümüzde de geçerliliklerini korumaktadır (Lee 1966: 47-57) ise, Ravenstein'in göç kanunlarını

temel olarak içine bir grup mekânsal yer değiştirmeyi yerleştirdiği genel bir sema geliştirmiştir. Göç eden bireyin algılarına etki eden faktörleri artılar ve eksiler olarak ikiye ayırmıştır. Artılar, çekici etkiye sahipken, eksiler, uzaklaştırıcı, itici faktörlerdir (Aktaran Kaygalak, 1999: 13).

Klasik ekonomik modele göre bireyler, yetersiz toprak, yoksulluk, işsizlik, bölgelerindeki gelir farklılığı, istihdam yetersizliği, düşük ücretler, kuraklık ve nüfus artışı gibi kırım iticiliğinden; kentsel yaşam standartlarının yüksekliği, görece fazla istihdam olanakları ve ekonomik ve sosyal olanakların fazlalığı gibi kentin çekiciliğinden kaynaklı nedenlerle göç kararı almaktadır.

“Göçmenler, göç kararını, yaşadıkları yerin üzerindeki baskıcı yapıların etkilerinden kaçmak için almaktadırlar. Göç bu insanların kendileri ve ailelerinin ekonomik durumunu geliştirmeleri için bir fırsat ta sağlayabilmektedir. Bu yaklaşımda sosyal ve mikro seviyedeki yapılar olarak hane halkı ve aile üzerinde odaklanılmaktadır. Sonuçta, göç kararı aile stratejilerinin bir parçası olarak alınmaktadır. Böylece göç kararları aile ve hane halkı arasındaki güç ilişkilerini yansıtmakta ve hem bireysel hem de kolektif isteklerden etkilenmektedir. Bu yaklaşımlar için, sosyal ağlar, özellikle bilgi sağlama, işsizlik ve yerleşim gibi faktörler açısından göç akımının devam etmesi için önemlidir” (Meçin, 2004: 21).

Kentlere gelen işgücünün, istihdam ve ücretlerde denge durumu yaratacağını varsayan Klasik ekonomik teorisinin varsayımları, Ersoy ve Şengül’ün (2002: 31) belirttiği gibi az gelişmiş ülkelerde beklenen geçerliliği sağlayamamıştır. Çünkü hem doğal nüfus artışından hem de kır-kent göçünden kaynaklanan ve artan kentsel işgücü fazlasının az gelişmiş ülkelerdeki modern sanayi tarafından istihdam edilmesi yetersiz kalmıştır.

3.3.2. Neo-Klasik Teori:

1960'larda neo-klasik iktisat teorisinden esinlenen, aralarında Ranis, Fei ve Todaro'nun da bulunduğu sosyal bilimciler teoriyi göçe uygulamıştır (Toköz, 2006:16). Neo-klasik ekonomik yaklaşım makro ve mikro teorileri, “ülkeler arası ücretler ve istihdam koşullarının farklılıkları ve göçün maliyeti üzerinde yoğunlaşmakta olup,

göç hareketini genel olarak gelirin maksimizasyonu doğrultusunda bireysel bir karar olarak ele almaktadır” (Massey vd’den Aktaran Göktürk, 2006 :376).

Makro düzeyde göç, sermaye ve emeğin coğrafi olarak eşitsiz dağılımından kaynaklanmaktadır. Bu durum kendini ücretlerin ve yaşam standardının eşitsizliğinde göstermekte ve göç, arzın itmesi, talebin çekmesine bağlı yaratılmaktadır (Toköz, 2006: 16). Burada, işgücü fazlası barındıran kırsal bölgelerdeki tarım sektöründen, kentsel sanayi sektörüne işgücünün kayması kavramı ortaya çıkmaktadır. Bu modelde, kırdan kente yaşanan bu akış olumlu olarak algılanmakta, işgücü fazlasının sermaye birikimi ve teknolojik ilerleme sayesinde hızla büyüyen, daha üretken kentsel sanayi sektörü tarafından kullanıldığı belirtilmektedir (Ersoy ve Şengül, 2002: 30). Ücret farklarının giderek azalması emek hareketlerinin yavaşlamasına ve göçün son bulmasına neden olmaktadır. Mikro düzeyde Todaro ve Borjas tarafından 1960 ve 1970’lerde geliştirilen neo-klasik göç teorisi, bireylerin [bölgeler] arasındaki farklılıklara göç ederek tepki göstermesinin nedenlerini incelemektedirler. Böylece göç, daha yüksek ücret sunan yerlere giderek yaşam standardını yükseltmek isteyen bireylerin aldıkları rasyonel kararların sonucunda ortaya çıkmaktadır (Toköz, 2006: 17).

Todaro, göç kararının, finanssal, fakat aynı zamanda psikolojik de olan kazanç ve maliyetlerin akılcı ekonomik hesaplanmaları sonucu ortaya çıktığını belirtmektedirler (Aktaran Kaygalak, 1999: 15). Göçün yarar ve maliyetlerinin karşılaştırmalı analizinden sonra, göç kararı bireyce gönüllü olarak alınmıştır. Böylece göçmenler, beklenen net yararların en yüksek olduğu (Toköz, 2006: 17) ve beklentilerinin karşılanacağını umduğu yerleşim birimine göç kararını almış olurlar.

3.3.3. Modernleşme Okulu

Klasik ve Neo-Klasik göç teorilerinin bakış açılarıyla paralellik gösteren Modernleşme Okulu, sosyal bilimlerde ve göç araştırmaları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. 1950’lerde Lewis tarafından geliştirilen model göçün denge kurucu bir mekanizma olduğu savına dayanmaktadır (Ersoy, 1985: 9). Bu teoriye göç, sosyal sistemin bozulan dengelerini sağlayacak bir mekanizmadır. Göç mekanizması emek gücünün bölgeler veya daha genel olarak mekânsal birimler arasında dengenin

oluşmasına katkıda bulunur. Göç bir yandan emek fazlalığı bulunan bölgedeki istihdam baskısını azaltırken, göç alan bölgenin de ihtiyaç duyduğu işgücünü sağlamaktadır (Ograk, 1998: 29). Bu yaklaşıma göre, göç mekanizmasının, ülkeler ve bölgeler arasındaki is gücü dengesine katkıda bulunduğu öne sürülmektedir. Bu teoriye göre, az gelişmiş bölgelerden işgücü sağlanması bir gerekliliktir.

Gelişmekte olan bölgelerde iş gücü baskısı azalırken, gelişmiş bölgelere işgücünün sağlanması üretimde artış meydana getirmiştir (Meçin, 2004: 22). Bu görüş piyasa mekanizmasına müdahale edilmediği sürece göçün uzun vadede dengeyi sağlayacağı ve bölgeler arasındaki eşitsizlikleri gidereceğini savunmakta (Ersoy ve Şengül, 2002: 30) ve göçe olumlu bir özellik katılmaktadır. Oysa göç, azgelişmiş bölgedeki insan kaynağını gelişmiş bölgeye aktararak bölgelerarası dengesizliğin daha da derinleşmesine de neden olabilmektedir.

Bu çerçeve içersinde Todaro, bölgeler arasındaki farklılık oranlarının göç ile ilişkilendirmiş ve göçün bölgeler arası dengeyi sağlamada katkısı olduğunu öne sürmüştür. Todaro'nun modeline göre kırsal kesimden kente göçte iki temel değişken bulunmaktadır. Bunlardan biri kentsel ve kırsal kesimler arasındaki gerçek ücret farklılıkları, ikincisi kamu sektöründe is bulabilme olasılığı.

Todaro'ya göre göç, kent ve kırsal kesim arasındaki gerçek farklılıktan çok gelir farklılığının beklenen sonucudur. Böylece göç rasyonel bir karardır (Aktaran Ersoy, 1985: 10).Yine bu okulun temsilcisi olan Lerner ise, farklı bir değişkeni ön plana çıkararak konuyu ele almaktadır. “Gelişmemiş ülkelerde, gelişen ülkelerin egemen kültürel değerlerinin ve tüketim normlarının yerleşmeye başlaması ile kırsal bölgelerin geleneksel ve durağan yapısına karşı çıkan, modernleşmeye, yeni yaşam tarzına kendini uyarlamaya en yatkın dinamik kesimi, bu amaçlarına ulaşmaya imkân tanıyacak yerler olan büyük kentlere göç etmektedirler. Böylece Batı toplumlarının egemen değer yargılarını benimsemiş kırsal yörelerin dinamik kesimi göç yoluyla kentlere yerleşmekte ve bireyler açısından kültürel denge şartları sağlanmış olmaktadır” (Aktaran Ograk, 1998: 29).

3.3.4. Bağımlılık Teorisi

Bağımlılık teorisi, modernizasyon okulunun “denge kuramı” eleştirisi üzerine kurulmuştur. Bu teorinin bütün görüşleri modernizasyon okulunun görüşlerinin tam tersidir. Bağımlılık teorisi gelişmelere üçüncü Dünya ülkelerinin perspektifinden bakmaktadır (Meçin, 2004: 24). Bağımlılık kuramı teorisyenlerine göre günümüzde emek ve sermaye hareketleri merkezden değil çevreden kaynaklanmakta, bu çevrenin gelişmesinden çok yoksullaşmasına, geri kalmasına sebep olmaktadır (Ograk, 1998: 29). Burada altı çizilen husus sanayileşmiş merkez ve kırsal çevre arasındaki eşitsiz ilişkilerdir. Aynı şekilde merkezdeki ülkeler çevredeki ülkeleri sömürerek kalkınmakta, çevrenin kalkınması asimetrik bağımlılık ilişkileri aracılığıyla engellenmektedir. Bu bakış açısından göç, merkezin çevre üzerindeki egemenliğinin bir sonucu (Toköz, 2006: 17) olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.3.5. Dünya Sistemi Teorisi

Bu teori birçok açıdan diğer teorilerden farklıdır. Bu teorinin temel çalışmaları Immanuel Wallerstein tarafından yapılmıştır. Kapitalist sistemin dinamikleri gelişmekte olan ülkelerde mobil/hareketli bir nüfus yaratmakta, böylece gelişmekte olan ülkeler dünya sistemiyle iç içe olmaktadır. Bu görüşün bileşenleri, kapitalist sürecin yarattığı bu mobil/hareketli nüfusun aynı zamanda gelişmiş batılı ülkelere etkilendiğini tartışmaktadır (Disbudak, 2003: 35). Bu yaklaşımda göç esas olarak kapitalist birikim sürecinin yayılmacı doğasına bağlı olarak ucuz emeğin sermaye için harekete geçirilmesinin bir sonucudur (Toköz, 2006: 19).

Dünya sistemi teorisi, genellikle mikro ekonomik karar süreçlerini değerlendirme dışında tutarak, daha üst düzeydeki birikim yöntemleri üzerinde yoğunlaşmakta ve göçü ulusal sınırları asan pazar açılımı ve ekonomik küreselleşmenin doğal bir sonucu olarak değerlendirmektedir (Göktürk, 2006: 377).

Dünya sistemi teorisi göçü kapitalist sistemin doğal bir çıktısı olarak görmektedir. Gelişmekte olan ülkeler bu sistemin bir parçası olup, göç de bunun önlenemez bir sonucudur. Süreç genellikle sıralı bir şekilde gerçekleşir. Birincisi gelişmiş ülkelere mal akımı olmaktadır, daha sonra bunun karşısında işgücü göçünü de beraberinde getirmektedir. Daha sonra batılı ülkeler kendi ülkelerine

gelişmekte olan ülkeleri yeni fırsatlar için davet etmektedirler. Bazen de gelişmekte olan ülkelere sermaye götürmektedirler.

Gelişmiş ülkelerin bu ülkelere gitmelerinin nedeni genellikle ihracat ve hammadde değişimidir. Sonra bu ülkelerden bu maddelerin taşınması için, ulaşım ve iletişim gereksinimlerini karşılayacak altyapı kurulmakta, hammaddelerin taşınması ve işlerin yürütülmesi sağlanmaktadır. Aynı zamanda bu olaylar bölgelerin altyapısını değiştirmektedir. Sonuçta bu olaylar gelişmekte olan ülkelerde artan, boş bir nüfus yaratmakta ve bu insanlar göç etmektedirler. Toköz'e (2006: 19) göre yirminci yüzyılda yeni sömürgeci rejimler ile çokuluslu şirketler ve çoğalan doğrudan yabancı yatırımlar aracılığıyla hızlanan bu sürecin ivmesi, küreselleşmeyle birlikte daha da artmıştır.

3.3.6. Marksist Politik Ekonomi

Marksist gelenek içinde yer alan kuramcılar, göçü, sadece itici ve çekici faktörlerle hareket eden bireyler düzeyinde açıklayan kuramsal yaklaşımlara karşı çıkmakta ve göçün anlam ve dinamiklerini, sermaye birikim süreçleri ve eşitsiz gelişmenin maddi ve yapısal süreçleri ile açıklamanın önemini belirtmektedirler (Kaygalak, 1999: 17). Marksist yaklaşım "yedek işgücü ordusu" kavramı temelinde şekillenmektedir.

Bu yaklaşıma göre, kapital birikim ve kapitalist ekonominin gelişimi için işgücünün sürekli yedeklenmesi gerekmektedir. Bu yedeklenme yoluyla işçilerin pazarlık güçleri düşürülür ve işçi sınıfı hareketi içinde çatışma alanları yaratılır. Bu çerçevede göçle kente gelen ve işçileşme sürecinde olan kitlelerin işgücü pazarında bir "yedek işgücü ordusu" oluşturduğu ileri sürülebilir (İçduygu vd, 1998: 213) Çünkü bu işgücü ordusu kapitalist ekonomi içinde ikili bir işlev görmektedir: İlk olarak, sürekli kullanmaya hazır bir işgücü potansiyeli yaratmaktadır. Büyüme ve genişleme dönemlerinde sanayi üretimine çekilen bu yedek işgücü, bunalım dönemlerinde ise sokağa atılmaktadır. İkinci olarak da, bu nüfusun varlığı işgücü pazarında bir rekabet ortamı yaratmakta ve ücretlerin ve çalışanların diğer kazanımlarının denetim altında tutulmasına hizmet etmektedir (Kaygalak, 1999: 17)

Castells, Catles ve Kosack ve Milles bu yaklaşımın gelişimine katkıda bulunan teorisyenler arasında yer almaktadır (Meçin, 2004: 23). Bu siyasi, ekonomik yaklaşım dünya çapında politik ve ekonomik gücün eşitsiz bir şekilde dağıtılması üzerinde odaklanmıştır. Bu ekolün temsilcileri göçü, sermaye için “ucuz işgücü hareketi” mekanizması olarak tanımlamaktadır. Yaklaşımına göre ekonomik olarak güçlü devletler kendi talepleri/ihtiyaçları doğrultusunda ucuz iş gücü sağlamak için göçü kontrol altına tutmaktadırlar.

3.3.7. Göç Sistemleri Teorisi

Göç sistemleri teorisi hem uluslararası ilişkilerle, politik ekonomiyle ve kolektif eylemlerle hem de yapısal faktörlerle ilgilenmiştir. Göç sistemi iki veya daha fazla ülkenin göçmenlerini birbirleriyle değişimini ifade etmektedir. Göç sistemleri yaklaşımı, birbirlerine bağlı yerler arasındaki göç akımlarını incelemektedir. Bu bağlantılar aslında bir devletin diğer devletle olan ilişkilerini kategorileştirmekte, karşılaştırmakta, aile ve sosyal ağlarla kültür bağlarını kurmaktadır (Castells and Miller, 1998: 24).

Uluslararası göç özellikle geçmişte sömürgeci olan devletlerle onların eski sömürgeleri arasında cereyan etmektedir. Ülkeler arası ilişkiler devletler arasında olabileceği gibi kültürel bağlar, aile bağları ve sosyal ağlar üzerinden olabilmektedir. Kısaca göç hareketlerini anlamak için hem mikro hem makro yapılara bakmak gerekmektedir (Toköz, 2006: 20).

Makro yapılar, geniş çaplı yapısal faktörleri içermekte, mikro yapılar ise göçmenlerin inançları ve kendi içindeki hareketleri kapsamaktadır. Makro yapılar dünya piyasasında devletler tarafından oluşturulan ve göçmen kontrolü ile ilgili olan yasal, politik, ekonomik düzenlemeleri ve ilişkileri/yapıları içermektedir. Aslında resmi olan bu bağların yanı sıra bir de enformel bağlar bulunmaktadır. Göçmenler ve göçmen olmayanların birlikte yaşadıkları karmaşık ortamdaki sosyal rolleri bütünlüklü ele alınmasını içerir. Göç sistemlerinde göç hareketleri makro ve mikro yapıların değişimiyle de sonuçlanabilmektedir. Göç sistemine en iyi örneklerden biri Türklerin 1960’larda ve 1970’lerde Almanya’ya yaptıkları direkt işçi göçüdür (Castells and Miller, 1998: 25).

3.3.8. İkili İşgücü Piyasası Teorisi

1970'lerin sonlarında Piore ve diğerlerinin geliştirdiği bu teori göçü modern sanayi toplumlarının yapısal ihtiyaçlarıyla bağlantılandırmakta ve vurguyu alıcı ülkelerin göç motiflerine yapmaktadır (Toköz, 2006: 17). Bu teoriye göre göç alan ülkelerin çekici faktörleri göç veren ülkelerin itici faktörlerinden daha önemlidir. Gelişmiş ülkelerde işgücü göçü ihtiyacı ekonomik yapı açısından gereklidir. Göç alan ülkelerdeki çekici faktörler, sabit yapıli enflasyon, motivasyon problemleri, çift yönlü ekonomi, işgücü arzıdır (Disbudak, 2003: 34). Gelişmiş ekonomilerde gerek işgücü piyasasının genelinde gerekse işletme düzeyinde sermaye yoğun sektörler ve işler ile emek yoğun sektörler ve işlerin varlığına bağlı olarak işgücü piyasasında ikili (tabakalı) bir yapı vardır.

Sermaye yoğun birincil sektördeki işçiler ileri teknoloji ve donanımla çalışan ve yaptıkları işler yoğun bilgi, maharet ve yetenek gerektiren nitelikli işçilerdir. İşverenler bu işçileri eğiterek onlara yatırım yaptıkları için kolayca onlardan vazgeçip işten çıkaramazlar. Sermaye ve nitelikli işgücü arasında birbirini tamamlayıcılık vardır. İstikrarsız istihdam koşullarının hüküm sürdüğü ikincil sektör işlerinde ise işçiler niteliksiz işleri yapmaktadır ve ekonomik kriz dönemlerinde işlerine kolayca son verilebilir. Çalışma koşullarının ağırlığı ve işte ilerleme imkânlarının yokluğu yerli işçilerin bu işleri kabul etmesini zorlaştırmaktadır (Toköz, 2006: 17).

3.4. Göç Çeşitleri

Göç, geçmişten günümüze bütün toplumları ilgilendiren bir fenomen olup, çeşitli nedenlere bağlı olarak değişik şekillerde karşımıza çıkabilmektedir.

Petersen (1996: 6-11), göçün dört değişik şekli olduğunu savunmaktadır. Bunlar:

1. İlkel Göç: Buradaki ilkelik, insanlığın ilkel dönemi ile ilişkilendirilmemektedir. Daha çok insanlığın doğal afetler karşısında çaresizliğinden kaynaklanan göçler konu edilmektedir. Petersen, bu tip göçlerin ekolojik itici faktörler nedeniyle oluştuğunu öne sürmektedir. İlkel göçlerde dikkat çeken bir nokta, endüstrileşme öncesi toplumlarda görülen muhafazakâr eğilimlerdir. Buna göre, göç etmek zorunda kalan

bir topluluk öncelikle eski yaşadığı çevreye benzer bir yerleşme yeri arayacaktır. Sözelimi, tarım ve hayvancılıkla geçinen bir topluluk, yaşadığı çevreden ayrılmak zorunda kaldığında tarıma ve hayvancılığa uygun bir yer buluncaya kadar göç yolculuğuna devam edecektir.

2. Zorlama ile Yapılan Göçler: İlkel göçlerde itici faktör doğal yapı iken, zorlama göçlerde, daha çok, sosyal yapıdır. Bu göç tipi iki gruba ayrılabilir: Birincisinde, göçe tabii topluluk göç etme konusunda az çok kontrolü elinde tutabilirken, ikinci grupta bu kontrol, tamamen topluluğun elinden alınmıştır. Buna örnek Nazi Almanya'sından verilebilir. İlk dönem uygulanan politikalarla Yahudiler, göçe özendirilmek istenmiş, sonrasında ise zorla, hayvan taşınan trenlere doldurularak toplama kamplarına taşınmışlardır. İlk grupta yer alan göçerlerin yaşam tarzları gittikleri yerde fazla değişmezken, ikinci grupta yer alan zorla yer değiştirilmiş göçerlerin yaşam stilleri dramatik olarak değişmektedir. Toplama kamplarında insanların birçoğu yaşamlarından olmuş ve çalışabilir durumda olanlar köle statüsünde çalışmaya mahkûm edilmiştir.

3. Serbest Göç: İlk iki göç şeklinde göçerlerin bireysel durumları etken neden olmazken, serbest göçte bu durum değişmekte ve göçerler göç etme kararını kendileri vermektedir. 19. yüzyıl Avrupa'sından dışa göç hareketleri, bu göç türüne verilecek örneklerden sadece bir tanesidir. Burada söz konusu olan şey, daha çok bireysel arayışlardan kaynaklanan göçlerdir. Eş deyişle, serbest göçte belirleyici faktör, bireylerin kendi içyapılarından ortaya çıkmakta ve göç kararı vermeleri ile sonuçlanmaktadır. Bireysel tercihler söz konusu olduğunda, bazı bireylerin macera arama, değişik bir yerde ve kültürde yaşama isteği, yaşadığı yerden çeşitli nedenlerle duyulan bıkkınlık gibi sebeplerle yer değiştirme kararı verdikleri ve bunu uyguladıkları görülmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken şey, macera ve değişik yerleri tanıma amaçlı göçlerle ilgili kararların yaşlılara oranla genç bireylerce daha kolay bir şekilde verilmekte olduğudur. Bu anlamda serbest göçü zorlaştıran bir başka faktör ise, bireylerin evli olmaları durumunda göçe daha zor karar verecekleri; çocukları olması durumunda ise bu kararı vermenin iyice zorlaşacak olmasıdır. Gerçekten de, birey yaşadığı çevreye kendini sıkı sıkıya bağlayan aile, evlilik, çocuklar vb. bağların azlığı oranında göç için kolay karar verebilmektedir. Yaşlıların doğup büyüdüğü topraklarda hayatlarını sonlandırmak istemeleri, onların göçe

karşı olumsuz tavır takınmaları sonucunu doğurmaktadır. Benzer şekilde evli ve çocukları olan genç bir bireyin göç kararı vermesi, bekar genç bir bireyin göç kararı vermesine oranla çok daha güçtür; ancak, yine de belirtilmesi gereken önemli bir nokta, bireylerin genç-yaşlı, evli-bekar veya erkek-kadın olmalarına bakılmaksızın şartların göçe yöneltme gücünün hesaba katılması şeklindedir. Eğer bir yerleşim biriminde şartlar orada yaşamayı çok zorlaştırıyorsa, bu zorlanmanın derecesi oranında göç kararı vermede yukarıdaki ayrımların öneminin azalacağını düşünmek yanlış olmayacaktır.

4. Kitlesele Göçler: Kitlesele göçler, serbest göçlerin sonucudur. Serbest göçle az sayıda öncü bireyin başka bir yere göçerek ülkeleriyle bir çeşit bağ kurmaları sonucunda o ülkeden göç edenlerin sayısı hızla artar ve kısa sürede çekici etkenler nedeniyle göç kitlesele bir görünüme bürünür. Petersen'in burada çok sınırlı değindiği bu olay ilerde üzerinde duracağımız ağ (network) teorisinin ayrıntılı bir şekilde açıklamaya çalıştığı bir durumdur. Gerçekten de kitlesele göçlerin öncesinde hemen her koşulda öncü grupların hedeflenen yere göçmeleri söz konusudur. Bu durum, Türkiye'den Batı Avrupa ülkelerine ve hatta köyden kente göçte, göçün kısa sürelerde kitlesele bir görünüm kazanmasına yol açmıştır.

Petersen'in yukarıdaki dörte gruplaması incelendiğinde, genel olarak bunların aslında ikili bir ayrıma tabii olduğu görülür. Bu ise, göçlerin gönüllü ya da zorla yapılması ilkesidir. Bu durum Fichter (1991: 155) tarafından da kabul edilmektedir. O halde, tarih içinde bilinen göçler genel olarak gönüllü ya da zorlama göçler şeklinde iki grupta toparlanabilir.

Göçler belli bir gruplama yapılarak açıklanmak istenirse, birçok faktörün devreye girmesi gerekir. Göçe sebep olan faktörlerin çokluğu ister istemez belli bir ölçüt etrafında göç olaylarını gruplamayı imkânsız hale getirmektedir. Şimdi bazı ölçütlere göre göç çeşitlerini inceleyelim.

1. İrade esasına göre göçler, Fichter'in belirtmiş olduğu gönüllü ve zorunlu göçler olarak iki grupta toparlanabilir. Gerçekten de bu sınıflama, göç olaylarını sebepleri ne olursa olsun kapsayan bir sınıflamadır. Gönüllü yapılan göçlerde başlangıcından sonuna kadar göç iradesi bireylerdedir. Başka bir yere gidip gitmeme

konusunda özgürdürler; ancak, zorunlu göçler söz konusu olduğunda durum, dramatik bir hal alır. Savaş tehlikesi, otoriter rejimlerin muhaliflerine olan tehditleri ve can güvenliğinin olmaması insanlara çoğu durumda göçten başka çıkar yol bırakmaz. Dolayısıyla, zorunlu göçlerin iki gruba ayrılarak incelenmesi gerekir. Birinci grupta resmi otoritenin kontrolünde yapılan göçler söz konusudur. Bu yolla insan toplulukları, bir yerden başka bir yere kontrollü olarak yer değiştirir. İkinci grup zorunlu göçler ise, insanların baskı, şiddet ve tehditten kurtulmak amacıyla yer değiştirmeleridir. Başka bir yere kaçıp iz kaybettirme ya da başka bir ülkeye kaçıp iltica etme sık görülen örnekler arasındadır. Zorunlu göçlerin daha çok bir ülkenin içinde bulunduğu siyasi kararsızlık, savaş ve yoğun terör olaylarından kaynaklandığı bilinen bir gerçektir.

2. Göçün yoğunluğu esasına göre göçler, iki grupta incelenebilir. Bunlar kitlesel göçler ve bireysel göçlerdir. Özkalp'in (1990: 209), demografik bir süreç olarak nitelediği göç olgusunu incelerken yaptığı ikili sınıflama (grup göçü ve bireysel veya aile göçü) ilk bakışta grup yoğunluğu ölçütünü anımsatsa bile, farklılıkların varlığı dikkat çekicidir. Sözgelimi, Özkalp'te grup göçü, ilkel çağlarda görülen bir kabilenin bir yerden başka bir yere olan hareketi olarak açıklanır. Ona göre, bireysel veya aile göçü ise, dünya çapında bir olgudur ve insanların gelişmiş yerlere olan hareketliliğini ifade etmektedir. Oysa göçün yoğunluğu esası bunlardan tamamen farklı bir şekilde oluşmaktadır. Petersen'in yukarıda aktarmış olduğumuz dördümlü göç sınıflamasının son iki maddesi, göç yoğunluğu esasına daha fazla uygunluk göstermektedir. Bir yerden başka bir yere göçün başlangıcında yoğunluğun fazla olmadığı, ilk göçenlerin daha çok bireysel karar alarak bu işi gerçekleştirdikleri savunulmuştur. Göçün yoğunlaşarak devam etmesinin önkoşulu, gidilen yerdeki fırsatların çokluğu ve öncü bireylerin göçü artırıcı yönde eski yaşadıkları yerdeki akraba ve arkadaşlarıyla iletişim kurmalarına bağlıdır. Bunun sonucunda göç yoğunluğu kısa süreler içinde büyük sıçramalar gösterebilir. Buna en iyi örnek, 1960'lı yılların başında çok az sayıda insanla başlayan Türkiye'den dışa göçün günümüze gelindiğinde milyonlarla ifade edilmesidir. Yine yoğunluğuna göre göçlerle Türkiye'den dışa göç incelendiğinde, göçün yoğunluğunun bazı ülkeler için aşırı, bazı ülkeler söz konusu olduğunda ise bu yoğunluğun çok düşük kaldığı görülebilir. Son verilere göre, örneğin yurtdışında yaşayan 3 milyon civarındaki Türk

vatandaşının 2 milyonu Almanya'da iken, Norveç'tekilerin sayısı sadece 10.000'dir (www.calisma.gov.tr, 2001 verileri).

3. Ülke sınırları esasına göre göçler ise, iç ve dış göç şeklinde iki gruba ayrılmaktadır. İç göç, bir ülke içinde bölge, kent, kasaba ve köy gibi bir yerden diğerine yerleşmek amacıyla yapılan nüfus hareketleri olarak tanımlanmaktadır (Üner, 1972: 77). İç göçler, kırdan kıra, kırdan kente, kentten kente ve kentten kıra yapılan göçler olarak dörtlü bir sınıflamaya tabii tutulabilir. Dış göçler ise belli bir süre ya da devamlı olarak kalmak üzere çalışmak veya yerleşmek amacıyla bir ülke sınırlarını aşarak yapılan nüfus hareketleridir (Üner, 1972: 77). Dış göç tanımlamasında İbrahim Yasa daha değişik bir yaklaşım sergilemekte ve dış göçü, azgelişmişliğin kısır döngüsünü bireysel boyutta kırabilmenin bir yolu olarak görmektedir (Yasa, 1979: 1). Bu tanım, göçün önemli nedenlerinden birisi olan insanların ekonomik olarak kendilerine yetmezliği gibi bir ölçüte gönderme yapmakla hem dış göç tanımlarından hem de göçle ilgili yapılan tanımlardan ayrılmaktadır.

4. Yerleşme süreleri esasına göre göçler, geçici göçler ve sürekli yerleşme amacıyla yapılan göçler olarak iki grupta incelenebilir. Geçici göçler, her ne kadar ilk bakışta mevsimlik göçleri çağırırsa da, daha geniş kapsamlıdır. Mevsimlik göçler bilindiği üzere ekonomik amaçla yapılan ve mevsime uygun işlerde başka bölgelerde çalışmak amacıyla belli bir süre için yer değiştirme hareketleridir. Bu göçlere, köyünden yaz boyunca çalışmak için kente giden ve biriktirdiği parayla tekrar kışı geçirmek üzere köyüne dönen, aile veya grup halinde başka yerlere pamuk, fındık vs. toplayıcısı olarak giden mevsimlik çalışanlar örnek verilebilir. Geçici göçler içinde görülmesi gereken bir başka göç hareketi ise, öğrencilerin başka kentlere öğrenim için göç etmeleridir. Sayıları fazla olmamakla birlikte, bazı ailelerin de çocukları okullarını bitirinceye kadar onlarla birlikte göç ettikleri görülmektedir. Bunlara ek olarak askerlik hizmeti için yer değiştirmeleri de geçici göçler içinde görmek gerekmektedir. Geçici göçlerde dikkat çeken ortak yön, gidilmesi düşünülen yerde ne kadar kalınacağına az çok önceden biliniyor olmasıdır. Mevsimlik işçiler, mevsimin elverdiği oranda; öğrenciler, öğrenim sürelerince (tatil süreleri hariç) ve askerler de, askerlik süresi boyunca gidecekleri yerlerde kalacaklarını bilmektedirler. Buna karşılık, sürekli yerleşme amaçlı göçlerde geri dönüş fikri en azından göçün

başlangıç aşamasında yoktur. Göç karar veren aile ya da birey, gideceği yerde sürekli yerleşme amacındadır. Bunun sebepleri, ekonomik yada tamamen bireyseldir. Literatürde Türkiye’den dışa göç edenlerin başlangıçta gidecekleri ülkede sürekli yerleşmeyecekleri düşüncesinde olduklarına, ancak gittikleri ülkelerde belli bir süre sonunda bu göçmenlerin artık dönme fikrini sürekli olarak ertelemeleri nedeniyle yurda dönüş düşüncesinin sadece mitolojik bir yapıya dönüştüğüne ilişkin tartışmalara rastlanmaktadır (Çağlar, 1994:28). Gerçekten de yurtdışına göçenlerde başlangıçta belli bir ekonomik güce ulaşıldığında (belli bir miktar para, hedeflenen arsanın ya da tarlanın alımı, işyeri kurmaya yeterli paranın kazanılması vb.) geriye dönüş fikri egemenken, gidilen yerde çocukların büyümesi, okullara gitmesi ve o toplum içinde kalmak istemeleri gibi nedenlerle dönüş fikirleri ertelenmektedir. Başlangıçta geçici olacağı planlanan bu yer değiştirme hareketleri, yurtdışına gidenlerin uzun vadede kendi ülkelerine birer yabancı durumuna gelmeleriyle sonuçlanabilmektedir.

3.5.Göç Teorileri

Bu bölümde, göç teorileri, iki genel başlık altında ele alınacaktır. İlk önce göçün kendisini açıklamayı amaçlayan göçle doğrudan ilişkili teoriler ve daha sonra göç sonucunda ortaya çıkan gerçeklikleri açıklamaya yönelik göçle dolaylı olarak ilgili teorik açıklamalar incelenecektir.

3.5.1. Göç Kavramıyla Doğrudan İlgili Teoriler

Günümüzde çok sayıda yazılmış eserin varlığına rağmen sosyal bir gerçeklik olan göçle ilgili bilinen ilk bilimsel çalışma, Ravenstein tarafından 1885 yılında yayınlanmış olan “Göç Kanunları” (The Laws of Migration) adlı makaledir. Bu nedenle, öncelikle Ravenstein’in ortaya koyduğu göç kanunlarını incelemek yerinde olacaktır.

3.5.1.1.Ravenstein’in Göç Kanunları

Ravenstein'in göçle ilgilenmesi aslında garip bir tesadüfün sonucudur. Kendisinin de (1885: 167) ifade ettiği gibi, Dr. William Farr'ın "göçün hiçbir kesin kanuna bağlı olmadığı" düşüncesini yanlışlaşmak için 1881 İngiliz nüfus sayımı verilerini kullanarak başladığı çalışmasının sonucunda göç kanunlarını oluşturmuştur. Ravenstein, 7 göç kanunu belirlediğini iddia etmiştir. Bunlar şöyle sıralanabilir (Ravenstein, 1885: 198-199).

1. Göçmenlerin büyük çoğunluğu sadece kısa mesafeli bir yere göçerler. Bu ise, gidilen yerde göç dalgaları yaratan bir nüfus yer değişimi ile sonuçlanır. Yaratılan göç dalgalarının yönü, göçmenleri içine alacak büyük endüstri ve ticaret merkezlerine doğrudur. Bu nüfus yer değiştirmesinin boyutlarını tahmin etmek için göçmenleri alan yerlerdeki yerli nüfusun yoğunluğunu hesaba katmak gerekir.

Ravenstein, birinci göç kanunuyla ortaya koyduğu, göçmenlerin gittikleri yerlerde göç dalgaları yaratması konusunda pek açık değildir. Bu durum ancak onun ileri sürdüğü ikinci göç kanunuyla açıklığa kavuşmaktadır.

2. Bir kentte meydana gelen hızlı ekonomik gelişme karşısında, kenti çevreleyen yakın yerlerden göçmenler hızla bu kente gelirler. Böylece kırsal kesimde meydana gelen nüfus azalması daha uzak bölgelerden gelen göçmenlerce doldurulur. Bu durum hızlı gelişen kentin kendisini tüm ülkeye hissettirmesine kadar basamaklı bir şekilde devam eder. Başka bir deyişle, kentin yakınlarından kente yapılan göçlerle kırsal kesimde ortaya çıkan işgücü açığı buraya yakın yerlerden gelen işgücü fazlasıyla doldurulacak; yeni gelenlerce geldikleri yerlerde oluşan boşluklar da yine oralara yakın yerlerden işgücü fazlasıyla kapatılacaktır. Her bir basamakta hızla gelişen kentin olanakları daha fazla göçmen tarafından öğrenileceği için, göç tüm ülkede hissedilecektir.

3. Bu yayılma süreci kendisini yutan (absorbe eden) sürecin tersi şeklinde olsa da, onunla benzer özellikler gösterir. Ravenstein, yine pek anlaşılır görünmese de, göç ve onu yutan sürecin birbirinden farklı olduğu daha ilk bakışta açıkça görülmektedir. Bu iki süreci benzer kılan şey onların ulaşmak istedikleri amaçtır. Göç, kendi başına amaç olamaz; yani, bireyler göç amacıyla yer değiştirmezler.

Ravenstein'in belirttiği gibi, kentte gelişen ekonomi ve ticaret olanaklarından faydalanmak, göç edecekler için amaçtır. Bu nedenle, hem göç sonucunda oluşan yayılma süreci hem de bu yayılmayı yutan süreç, amaç bakımından uyum göstermektedir. Her iki süreç ancak göçle amacına ulaşabilir. Kentte gelişen ekonomi göçle ihtiyaç duyduğu işçilere kavuşacak ve bireyler de göç sonucunda bu işlere yerleşebilecektir.

4. Her göç dalgası, bunu karşılayan karşı dalga yaratır. Ravenstein makalesinde bu durumu ayrıntılı olarak açıklama yoluna gitmez. Burada üzerinde durulan nokta, yoğun göç alan yerleşim birimlerinin, aynı zamanda göç de vermesidir.

5. Uzun mesafeye göç edenler daha çok büyük ticaret ve endüstri merkezlerini tercih etmektedirler. Ravenstein, burada göçün yönünü bir kez daha tekrarlamaktadır. Ancak, yukarıda bahsettiğinden farklı olarak, burada göçmenlerin uzun mesafeye göç etmesi durumunda daha çok endüstri ve ticaret merkezlerini tercih edeceklerini söylemesi önemlidir. Kısa mesafeli göçler çok basamaklı bir şekilde gerçekleşeceğinden, doğrudan doğruya endüstri ve ticaret merkezlerine doğru göç, ilgili kente uzak olan yerleşim birimlerinden olmayacaktır. Basamaklı göçlerde, öncelikle göçmen işçilere ihtiyaç duyan kentlere yakın yerlerden göçler olduğu ve bu göçler sonucunda boşalan yerlerin gene onlara yakın yerleşim birimlerinden göçlerle doldurulduğu daha önce Ravenstein tarafından ifade edilmiştir. Bu nedenle, onun da belirttiği gibi uzak mesafeli göçlerin basamaklı değil de doğrudan endüstri ve ticaret merkezlerine yönelmesi tutarlı görünmektedir.

6. Kent yerlileri, kırsal kesim yerlilerine oranla daha az göç etme eğilimindedirler. Ravenstein, bu kanunla aslında önemli bir gerçeğe vurguda bulunmaktadır. Göç alan bir kentin yerlilerinin göçe eğilimli olduğunu savunmak doğru olmayacaktır. Kendilerini kentin sahibi gören insanların, kentin daha fazla insan gücüne ihtiyacı olduğu bir süreçte, kentten göçme eğilimine girmesi hiçbir zaman beklenemez.

7. Kadınlar erkeklere göre daha fazla göç eğilimi taşırlar. Ravenstein (1885: 196), bu belirlemesini yaparken, durumun ilginç bir sonuç olduğunu kabul etmekle

birlikte, nüfus sayımı verilerinin kadınların yerinin kendi evleri olduğu yönündeki geleneksel anlayışı bu bağlamda desteklemediğini ileri sürmektedir. 1889'da yayınladığı makalesinde Ravenstein (1889: 288), ayrıca kadınların sadece kısa mesafeli göçlerde erkeklere göre daha etkin olduğunu kabullenmiştir.

Ravenstein, 1889'da aynı adla yayınladığı makalesinde, göçle ilgili daha değişik belirlemelerde de bulunmuştur. Ona göre, kötü veya baskıcı kanunlar, ağır vergiler, kötü iklim koşulları vb. gibi durumlar göç dalgaları meydana getirirse bile, bunların hiçbiri insanların ekonomik anlamda daha iyi olmayı arzulayarak meydana getirdiği göç dalgalarıyla karşılaştırılmaz (Ravenstein, 1889: 286).

Ravenstein'in bir başka belirlemesi ise, göçün sürekli olarak artarak devam ettiği yönündedir (1889: 288). Burada neden olarak gösterilen şey, üretim yerlerinin ve ticaret merkezlerinin sürekli olarak artış göstermesidir. Her iki belirlemesinde de Ravenstein tutarlı görünmektedir. Özellikle göçün artarak devam edeceği yolundaki düşüncesi çok önemlidir. Gerçekten de, ileride üzerinde duracağımız gibi, göç hareketi başlayıp belli bir ivme kazandığında, artık durdurulması imkânsız bir hal alır. Endüstri ve ticaret merkezlerinin gelişimi dursa bile, ortaya çıkacak bireysel ve psikolojik yeni faktörler göçün devamını sağlayacaktır.

Görüldüğü üzere, Ravenstein'in önerdiği bu kanunlar dönemin İngiltere'si için öngörülmüş şeylerdir. Birkaç çalışma, Ravenstein'in bulgularını doğrulasa bile, Jansen'in (1970: 10) dediği gibi, bu bulgular hiçbir zaman tam olarak doğrulanmış değildir. Türkiye'deki iç göçler düşünüldüğünde bile, yukarıda sıraladığımız maddelerin bire bir uymadığı kolayca görülebilir. Örneğin, bizdeki iç göçlerin çoğu kesinlikle kısa mesafeli olmayıp uzun mesafelidir. Bizdeki göç, Ravenstein'in bahsettiği gibi basamaklı bir şekilde de olmamıştır; ancak, bunu söylerken 1880'li yılların İngiltere'si ile 1950'li yılların Türkiye'sinin içinde bulunduğu koşulları ve bunların birbirinden farklılığını gözden uzak tutmamak gerekir. 1950'li yılların Türkiye'si 1880'li yılların İngiltere'sinden teknolojik ve iletişim araçlarının gelişmişliği konularında daha ileridir. Bu nedenle, büyük kentlerdeki iş imkânları ile ilgili haberler hem o kentlere gidenlerce hem de medya kanallarıyla tüm ülkeye daha kolay yayılabiliştir.

Kadınların erkeklerden daha fazla göçme eğilimi, bizim geleneksel anlamda erkeğin her konuda karar verme özelliğiyle pek bağdaşmıyormuş gibi görünse de bu konu tartışmaya açıktır. Ülkemizde kadınların erkeklerden az mı, yoksa daha mı fazla göç ettiği konusunda bir şeyler söylemek yerine, kadınların göç kararı alınmasındaki rolleri üzerinde durmak daha ilginç olabilir. Özellikle köylerde aile büyükleriyle aynı çatıyı paylaşan kadınlar, eşlerinin göç kararı almasında önemli roller oynamaktadırlar. Bunun temel nedeni, göçle birlikte gelecek olan özgürlüğe duyulan ihtiyaçtır. Kadınlar, kocalarını ikna ederek başka bir kente göç etme durumunda, kaynana, kayınbaba, kayınbirader, görümce ve elti baskısı gibi sınırlardan da kurtulacaklarını ve evlerini diledikleri gibi çekip çevirebileceklerini ummaktadırlar. Her ne kadar Ravenstein, bunları ima etmemişse de, ülkemizde kadının göçle ilgili rolü ve katkısı büyük ölçüde erkeği ikna şeklindedir.

Ravenstein'in göçün yönü konusundaki belirlemesi tutarlıdır. Örneğin, bizdeki göçlerin yönü de (her ne kadar plansız ve programsız olsa da) kırdan kente doğru olmuştur. Kısaca, ilk olması bakımından önemli olan bu çalışma, sadece iç göçleri açıklamakta ve ülkelerarası göçlerle ilgili bilgi vermemektedir. Bu da çalışmanın tarihi göz önüne alındığında normal görülmelidir.

3.5.1.2.Merkez Çevre Teorisi

Göç teorilerinden birisi de, çok yaygın olarak kullanılmış olan ve gelişmiş ve gelişmemiş ülkelerin konu edildiği merkez-çevre (center-periphery) teorisidir. Merkez çevre teorisi, Bağımlılık Okulu tarafından geliştirilmiştir. Paul Baran, André Gunder Frank, Theotonio dos Santos, Giovanni Arrighi, Paul Sweezy, Immanuel Wallerstein ve Samir Amin gibi önemli düşünürlere sahip Bağımlılık Okuluna göre, dünya, merkez ve çevre olarak ikiye ayrılmıştır (Kızılcılık, 2004: 74-76).

Morawska (1990: 193), çevrenin merkeze olan zorunlu bağımlılığına dikkat çekmektedir. Oysa Bağımlılık Okuluna göre, gelişmişlik ve azgelişmişlik, tek bir dünya isteminin birbirine bağımlı ve bölümsel yapılarını oluşturur (Kızılcılık, 2004:

76). Morawska'nın üzerinde durduğu “çevrenin merkeze olan zorunlu bağılılığı”, üzerinde tartışılması gereken bir durumdur. Bunun nedeni, bağımlılığın hiçbir zaman tek yönlü olamayacağıdır. Çevre ülkeleri, bütün gelişmemişliklerine veya azgelişmişliklerine rağmen, hammadde ve ucuz işgücü bakımından gelişmiş merkez ülkelerin iştahını kabartıp onların sermayelerini güçlendirdikçe, ister istemez merkez ülkelerin çevre ülkelere bağımlılığı da söz konusu olacaktır. Bu durumda temelde yatan çelişki, gelişmiş merkez ülkelerin mevcut koşulları devam ettirebilmesi için vereceği mücadeledir yani gelişmemiş ülkelerin ekonomilerinin gelişmemesi için mümkün olduğunca az yatırım yapılması, ucuz işgücünün kaliteli işgücü haline gelmesinin engellenmesi ve bunları sağlamada gerekli politikaların/söylemlerin yaratılıp uygulamaya konması, kapitalizmin varlığını devam ettirmede önemli faktörler olmaktadır.

3.5.1.3.Parekh'in Göç Teorisi Sınıflaması

Yukarıda anlatılan teorilerden farklı olarak, Parekh (1994: 93-97), üç farklı göç teorisinin varlığından bahsetmektedir. Bunlar, kısaca, liberal, toplumcu ve etnik ya da milliyetçi görüşlerdir.

a-) Liberal Görüş: Bu görüşe göre, insanlar eğer herhangi bir toplumun gereksinim duyduğu minimum beklentileri karşılayacak kapasitede iseler, rahatlıkla göç ederek o toplumun birer üyesi durumuna gelebilirler. Din, ırk, etnik kimlik ve politik görüşler, kesinlikle bu işlemin dışında tutulmaktadır. Tek bağlayıcı yan, bütün bu serbestliğe rağmen her şeyin yine de devletin kontrolüne bırakılmış olmasıdır. Yani, eğer bir devlet ekonomik açıdan kötü bir dönemde ise, göçmenleri kabul etmeyebilir veya sadece nitelikli elemanlara ihtiyaç duyuyorsa sadece nitelikli işgücüne sahip göçmenlere izin verebilir. Liberal görüşü savunanların büyük bir kısmı, göç olaylarının bir çeşit otomatik işlemler zinciri olduğunu, eğer bir ülkede işgücüne ihtiyaç varsa göçmen işçilerin geleceğini ve ihtiyaç bittiğinde ise göçün duracağını, gelen göçmenlere ihtiyaç kalmadığında ülkelere geri döneceğini savunurlar.

Kısaca, burada belirtilmek istenen şey, ülke ekonomisinin gelişmesi için her yolun mübah sayılması gerekliliğinden başka bir şey değildir. Bu yolla, göçmen

işçiler de çarkın bir parçası haline gelmekte ve onların mekanik birer unsur oldukları gibi bir varsayım kurgulanmaktadır. Göçmen işçiler ekonomi çarkında mekanik unsurlar olmadıklarını gittikleri her ülkede kanıtlamıştır. Liberal görüşün savunduğu “İhtiyaç olmazsa göçmenleri geri göndeririz.” düşüncesi hiçbir zaman gerçekleşmemiş ve gerçekleşmesi de savaş dönemleri hariç mümkün olmayan bir savdır. 1970’li yıllarda, Batı Avrupa ülkelerinde başlayan göçmen işçi alımını durdurmaya yönelik tedbirlere rağmen, göçün önlenemediği ve zaman zaman hızını daha da artırdığı bilinen bir gerçektir. Bu nedenle, liberal görüşün göçü mekanik bir şeymiş gibi kolayca kontrol edilebilecek bir durum olarak algılaması, onun içerisine düşmüş olduğu en büyük yanılgıdır. Tarihsel sürecin göçle ilgili kanıtladığı şey, savaşlar hariç olmak üzere, modern dönem için göçün kontrolünün fazlasıyla göçmenlerde olduğudur.

b-) Toplumcu Görüş: Bu görüşe göre, bir ülke liberallerin öngördüğü şekilde kadın ve erkeklerin bir toplamı olan ve yönetimde bulunan güç tarafından yönetilen bir yapılanma değildir. Tam tersine, bir biriyle iç içe geçmiş bir nüfusun paylaştıkları ortak anlamların, ilgilerin, değerlerin, duyguların, bağlılıkların ve birliktelik gururunun bir bileşkesidir. İnsanlar kendilerini tanımlarken bireysel kimliklerinin yanı sıra toplumsal kimliklerini de kullanırlar. Zaten, bireyler birbirlerine toplumsal olarak bağlı olmazsa, ne bir ülkeden ne de o ülkede yaşayan toplumdan bahsedilebilir. Aynı ülkenin insanları, ortak bir tarihe sahip, aynı geleneklere bağlı ve onları yaşatan bireyler olarak o toplumun devamını da sağlamaktadır.

Bu nedenle, bu görüş, göç olayına daha temkinli yaklaşmaktadır. Eğer gelişmiş bir ülke elindekinden fazla işgücüne gereksinim duyarsa, ne tür insanların o ülkeye göçmelerine izin verileceği çok önemli bir mesele olarak görülmekte ve seçici davranılması gerektiği ileri sürülmektedir. Toplumcu görüş, dışarıdan gelecek olanların bir şekilde o ülke toplumunun sahip olduğu kültürden farklılıklar sergileyeceği gerekçesiyle, göç alan topluma en iyi uyum sağlayacak olanların seçilmesi gerektiğini savunur.

Göç alan topluma en iyi uyum sağlayacak olanların seçilmesi önemli bir tespit olmasına rağmen, bunun nasıl yapılacağına ilişkin somut bir şey

söylenmemektedir. Gerçekten de, bugün geçmişte yoğun göç almış Batılı ülkelerin kendi elleriyle yarattıkları azınlıklarla yaşadıkları sorunlar ortadadır. Kùltürleri, dilleri, dinleri, renkleri ve hayat tarzları ile farklı grupların bir toplumsal yapılanma içerisine dışarıdan konması, birçok olumsuzlukları beraberinde getirmiştir. Kendi ekonomilerine yardım için dışarıdan getirilen göçmen işçilerin, çoğunlukla ana vatanlarına dönmek yerine sürekli yerleşme kararı almaları, ikinci ve sonraki kuşakların yerli nüfusla öncekine oranla daha fazla rekabete girmeleri, yabancı düşmanlığını körüklemiş; bu da, birçok ölümcül ya da yaralanmayla sonuçlanan şiddet olaylarına ortam hazırlamıştır.

Uyum sorunu, çok daha üst düzeyde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne alınması sürecinde yaşanmaktadır. Bazı üyelerin kimi zaman din farklılığına vurguda bulunması aslında bu düşüncenin uyum için seçimde üstü kapalı olarak üzerinde durduğu noktayı da özetlemektedir. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne alınmasıyla ortaya çıkacak olan serbest dolaşım hakkı sonucunda bu birliğe üye ülkelerde, Müslüman nüfusun hızla artacağı ve daha çok sorunun ortaya çıkacağı endişesinin hakim olduğu görölmektedir.

Ancak, unutulmaması gereken nokta, kültürel farklılıklarda sorun yaratan unsurun sadece din olmadığı benzer şekilde dil, ırk ve hayat tarzı gibi unsurların da hesaba katılması gerektiğidir. Fransa ve Almanya'nın ülkelerini nasıl korumaya çalıştıkları ve nasıl dil milliyetçiliği yaptıkları bilinmektedir. Benzer şekilde, dini, dili ve belki hayat tarzı aynı olan fakat deri rengi farklı olan grupların yabancı bir ülkeye uyumda karşılaştıkları sorunlar bilinen şeylerdir.

c-) Etnik ya da Milliyetçi Görüş: Bu görüşe göre bir ülke, yüzyıllar boyu birlikte yaşamış, birbirleriyle kan bağıyla bağlanmış ve ortak bir tarihin mirasını devralmış insanlardan oluşur. Burada, birlikteliği sağlayan temel etkenler, kan bağı, paylaşılan kolektif içgüdüler ve sadakattir.

Doğal olarak, bu görüşün göç konusunda söyleyeceği şey, bir ülkeye göç edecek kişilerin ancak o ülkeyle kan bağı varsa kabul edilmesi gerektiği olacaktır. Bu görüşe göre, eğer dışarıdan gelecek işgücüne ülkenin çok ihtiyacı varsa, bunlar ancak geçici bir süreliğine kabul edilebilir, yani misafir statüsüne tabii tutulabilir. Bunun en

önemli uygulayıcı örneği Almanya olmuştur. Almanya kan bağıyla Alman olanlara dünyanın neresinde yaşıyor olursa olsun ülkeye geldikleri anda -Alman kültürüne ne kadar uzak olursa olsunlar- vatandaşlık hakkı vermektedir. Buna rağmen kan bağıyla bağlı olmayanlar onlarca yıl vatandaşlık elde edebilmek için uğraş vermektedirler.

Etnik görüşün ortaya koyduğu düşüncede, liberal görüşle ilgili söylediğimiz, göçmenlerin kontrolünün imkansızlığı nedeniyle aslında ayakları yere basan bir düşünce değildir. Göçmenleri en fazla misafir statüsünde tutan Almanya'da 2 milyondan fazla Türk'ün yaşaması bunun en güzel kanıtıdır.

Parekh, yukarıdaki gruplamasında göç teorilerini ele alırken daha çok ekonomik, kültürel ve ona yakın başka bir unsur olarak etnik unsurları kullanmıştır. Gerçekten liberal yazarlar, "ülkeler arası göçlerin tamamen ekonominin denetiminde olduğunu" düşüncelerinin temel noktası yaparak serbest bırakılması gerektiğini savunmaktadırlar. Bu görüşün ne kadar gerçekle ilgisiz olduğu daha ilk planda kendini hissettirmektedir. Uygulamada hiçbir zaman bir örneği olmayan bu görüşün en fazla yanlışla düştüğü nokta, insanların ekonomide kullanılan araçlardan farklı şeyler olduklarını yadsımalarıdır. İnsan sosyal bir varlık olması sonucu diğer insanlarla ilişki kurmak zorundadır ve eğer yabancı bir çevreye göçerse yabancı toplum içinde uyum sorunlarıyla baş etmek zorunda kalır. Böylesi bir şey doğal olarak bir makineden beklenmez. Kısaca, bir ülkenin işgücü fazlası başka bir ülkeye girdiği andan itibaren toplumsal ve politik anlamda sorunlar da kendini göstermeye başlar. Türklerin ve diğer yabancı grupların Batı Avrupa ülkelerinde karşılaştıkları yerli toplumdan yalıtım ve yabancı düşmanlığı bunun sadece küçük birer örneğidir.

Diğer iki görüş, sorunu öncesinde fark etmeleri nedeniyle önem kazanmaktadır. Gerçekten de yukarıda değindiğimiz gibi, yabancı işgücünün dışarıdan ithal edilmesi beraberinde, bir o kadar da, toplumsal sorun getirmektedir. Bu açıdan, daha işin başında, seçici olmak gerekmektedir. Fakat, kapitalist ekonominin gerekleri bu görüşleri dikkate almayacak ya da çok az alacak kadar aç gözlü olduğundan, dışarıdan işgücü çağırmak, her zaman ekonominin sorunlarına, yaratacağı toplumsal sorunlar pahasına, bir çözüm yolu olmuştur.

3.5.1.4.İrk ilişkileri döngüsü teorisi

Robert E. Park ve Ernest Burgess tarafından geliştirilmiştir. Park ve Burgess'e göre, ırk ilişkileri döngüsü beş aşamalıdır (akt: Price, 1969):

1. Kontak: Genellikle barışçıl ve araştırmacı ilişkiler,
2. Rekabet: Az bulunan işler ve kaynaklar için rekabet,
3. Çatışma: Rekabetin bir sonucudur, ayaklanma ve ayrımcılığı içermektedir,
4. Barınma: Gruplardan birinin vazgeçmesi, istenmeyen işlere/statülere çekilmesi ve başka bir yere yerleşme,
5. Asimilasyon: İki grubun birleşerek tek olmasına kadar ilerleyici boyutta karışma ve karşılıklı evlenmeler.

Burada bahsedilen beş aşama incelendiğinde, bazı sorunların varlığı dikkat çekmektedir. İlk aşamada, ilişkilerin barışçıl ve araştırmacı olması düşüncesinin evrensel bir şey olduğunu iddia etmek imkânsızdır. Özellikle, Avustralya ve Amerika'da, dışarıdan gelen göçmenlerin yerlilere yaptıkları zalimlik ve soykırımlar düşünülecek olursa, durum, daha iyi analiz edilebilir. Ancak, küçük bir grubun yabancı bir toplum içerisine girmesi, ister istemez barışçıl olmak zorundadır. Bunun nedeni, olası bir güç çatışmasında küçük grubun çekilmek zorunda olmasıdır.

Rekabet aşaması ilk bakışta pek mantıklı görünmemektedir. Bunun nedeni, ilk kuşak göçmenlerin neden başka bir toplum içerisine girdiğiyle doğrudan ilgilidir. Eğer gittikleri toplumda kimsenin ilgilenmediği işler için oradaysalar rekabetten bahsetmek imkansızdır. Ancak, ikinci ve sonraki kuşaklarda durum değişir ve gerçekten az bulunan işler için bir rekabet başlayabilir. Bunun nedeni, bu kuşakların içinde yaşadıkları toplumun dilini ve eğitimini almış olmalarıdır.

Böylesi bir rekabet ortamı oluştuğunda, çatışmalar kaçınılmaz bir sonuç olarak ortaya çıkabilir. Bunun en açık sonucu yabancı düşmanlığı ve ırkçılıktır. Bu teori çatışmanın, gruplardan birinin vazgeçmesi veya daha az statülü işleri kabullenmesiyle barınmaya dönüşeceğini ummaktadır. Ancak, hangi grubun geri adım atacağı belirtilmemekle beraber bunun göç alan toplum olmayacağı kuvvetli bir seçenektir. Göçmen grubun yabancı bir toplumda barınabilmesinin önkoşulu, çatışma

ortamında geri adım atmaktır gibi bir sonuç ortaya çıkmakta ve bu da önyargıları beraberinde getirmektedir.

Nihayet son aşamayla teori, erime potasında olduğu gibi, karşılıklı evlenmelerle iki grubun karışacağı ve bunlardan birinin silinerek asimilasyonun gerçekleşeceğini varsaymaktadır.

3.5.1.5. Asimilasyon süreci teorisi

Milton M. Gordon tarafından geliştirilmiştir. Gordon (1964: 71), bu teorisini, bir tablo yardımıyla açıklamıştır. Ona göre asimilasyon, aşağıdaki tabloda görüldüğü şekilde oluşmaktadır:

Asimilasyon süreci

Süreç ya da şart	Asimilasyon tipi veya aşaması	Özel kavram
Yerli toplumun kültürel öğelerine doğru değişim	Kültürel veya davranışsal asimilasyon	Kültürleşme (Acculturation)
Birinci grup bazında, geniş çaplı yerli toplumun kliklerine, kulüplerine ve kurumlarına giriş	Yapısal asimilasyon	-----
Geniş çaplı karışık evlenmeler	Evlilikle asimilasyon	Karışım (Amalgamation)
Yerli topluma dayalı birliktelik anlayışının geliştirilmesi	Tanımlamaya dayalı asimilasyon	-----

Önyargıların kaybolması	Kabullenilmiş hal asimilasyonu	-----
Ayrımcılığın yok olması	Kabullenilmiş davranış asimilasyonu	-----
Güç ve değer çatışmalarının yok olması	Yurttaşlık asimilasyonu	-----

Tablo 1 incelendiğinde, Gordon tarafından ileri sürülen yedi süreç ve buna bağlı asimilasyon tipleri olduğu görülmektedir. Gordon ayrıca, bunlardan ikisini özel bir kavramla tanımlama ihtiyacı duymuştur.

Gordon'un teorisi, aslında asimilasyonu tek bir süreç gibi ele almamakta, tam tersine yedi değişik asimilasyon tipi olduğu konusuna odaklanmaktadır. Kısaca Gordon, asimilasyondan değil, asimilasyonlardan bahsetmektedir.

Gordon, teorisini sadece Amerika'daki çalışmalarına dayandırmasına rağmen, bu teorinin değişik kültürlü grupları barındıran ve benzer endüstrileşme sürecinden geçmiş diğer ülkelere de rahatlıkla uygulanabileceğini savunmaktadır (1964: 3).

4.5.1.6. Asimilasyonun yüzleri teorisi Ron Taft'a aittir. Bu teori ilk kez Amerika dışında bir ülkede, Avustralya'da geliştirilmiş bir teori olma özelliğine sahiptir. Taft'a (1966: 5) göre, asimilasyon yeniden sosyalleşmedir ve davranışlardaki değişimlerden, içinde yaşanılan toplumun normlarıyla üyeliğini kazanmaya kadar bir dizi psikolojik faktörleri içerir.

Taft (1966: 6), göçmenlerle yerli toplum arasındaki ilişkilerin beş faktör göz önünde bulundurularak incelenmesi gerektiğini savunur. Bunlar:

1. Kültür ve dil konusundaki bilgi ve hünerler,
2. Karşılıklı sosyal etkileşim,
3. Grup üyeliği,
4. Gruba uyum,
5. Grup normlarına uygunluk.

Bütün bu açıklamalardan sonra Taft (1966: 9-10), asimilasyonla ilgili görüşlerini dört madde halinde genellemiştir:

1. Birincil bütünleşme: Kalmaya istekli olma, eşle birlikte yaşadıkları yerden memnuniyet, yurdunu özlememe, kendini orali gibi tanıtmaya, vatandaşlığa geçme isteği ve kendi evinde olduğunu hissetme,
2. İkincil bütünleşme: Normları kazanma, dili konuşabilme ve sosyal kaynaşma,
3. Kendi etnik grubuna karşı tavır: Kendi ülkesi ve kültürü aleyhine olabilmeye,
4. Sosyal sınıf: Eğitim seviyesi, dil bilgisi ve mesleki konumu.

Şimdiye kadar üzerinde durduğumuz asimilasyon teorileri, Taft'ın teorisi hariç, hep Amerika için düşünülmüş çözümleri içermektedir. Geline nokta bu teorilerin işe yaramadıkları ve tam asimilasyonun imkânsızlığı artık sosyal bilimciler arasında genel kabul gören bir şeydir. Burada kısaca üzerinde durulması gereken önemli bir nokta da şudur: Asimilasyon teorilerinin uygulama alanı, hemen her koşulda sadece farklı kültürlerden gelen beyaz ırk mensupları olmuştur. Bir başka deyişle, Afrika'dan başlangıçta köle ticaretiyle getirilmiş insanlar, yasal statüleri ne kadar değişmiş olursa olsun, hiçbir zaman Amerikalı olamamışlardır. Abraham Lincoln'un bu konudaki düşüncesi önemlidir: "Bana öyle geliyor ki soysuzlaştırma konusundaki ilerlememiz hayli hızlıdır. Millet olarak, bütün insanların eşit yaratılmış olduğunu beyan ederek başladık. Şimdi pratikte de zenciler hariç bütün insanların eşit olduğunu söylüyoruz" (akt: Gordon, 1964: 93). Afrika'dan köle taşımacılığıyla getirilen zencilere, Lincoln'un bu yaklaşımı, aslında, zencilere atfedilen ayrımcılığın boyutlarını da sergilemektedir. Zenciler, uyumsuz olduklarından değil, Amerika'daki yaşamlarına köle olarak başlamanın ve deri renklerinin farklılığından dolayı böylesi bir yalıtıma tabii tutulmuşlardır. Daha da korkuncu, McLaren'in (1994: 47) bildirdiğine göre, 1906 yılında Josef Moller ve Ota Benga adlı iki Afrikalı çocuğun, Amerika'da iki hayvanat bahçesinde (Antwerp ve Bronx) sergilenmeleri olmuştur. Bu sergilemenin tek amacı, Afrikalı zencilerin, insanla-maymun arasındaki evrimde kayıp halka olduğu fikrinin yerleştirilmeye çalışılmasıdır.

Asimilasyon uygulamalarının pek işe yaramadığını düşünen bilim adamları, henüz klasik asimilasyon teorilerinin ortaya çıktığı dönemlerde bile, kültürel

çoğulculukla ilgili açıklamalar yapmışlardır. Kültürel çoğulculuk söylemi aslında bir yerde çok kültürcülük teorilerine geçişi sağlayan bir çeşit köprü görevi görmüştür.

Gordon'un (1964: 84-135) belirttiği gibi, gerçekten de kültürel çoğulculuk teori haline gelmesine gerek kalmadan Amerikan hayatında bir gerçeklik olarak durmaktadır. Bu nedenle, söz konusu çoklu yapının asimilasyon fikirlerinin işe yaramayacağını daha başından göstermiş olması dikkat çekicidir. Bunun temel nedeni, farklı kültürleri temsil eden grupların asimilasyon teorilerinin öngördüğü şekilde kültürel farklılıklarından vazgeçmeyecek olmalarıdır. Daha 1916'da Norman Hapgood şöyle söylüyordu: "Bizim Birleşmiş Milletler rüyamız bir monotonluk rüyası olmamalıdır. Biz bütün Birleşmiş Milletleri üzerinde yaşayan insanların birbirine benzer olduğu bir yer olarak düşünmemeliyiz (...) Biz öyle bir ülke ummalıyız ki, bütün kıtayı kaplasın ve üzerinde 20 farklı uygarlık bir uyum içinde yaşasın" (akt: Gordon, 1964: 140).

Kısaca, kültürel çoğulculuk fikrinin ana fikri, farklılıkların ülkeyi bir kaosa götürmeyeceği, farklı grupların uyum içinde diğerleriyle çatışmadan yaşayacağı bir ülke yaratmaktır.

1950'lere kadar pek karşı konulmamış asimilasyonist yaklaşımlar bir kenara konarak reddedilmiş ve çok kültürcülük yaklaşımları önem kazanmaya başlamıştır. Bu süreçte, önemle yer verilmesi gereken bir yaklaşım da, yabancı grupların asimilasyonu yerine, onların entegrasyonu için teorik bir çıkış yapan Andrew M. Greeley'in "kültürel entegrasyon modeli"dir.

3.5.1.6.Çok kültürcülük

Çok kültürcü teorilerin temelinde yatan ortak özellik, Goldberg'in (1994: 12) belirtmiş olduğu gibi "kimlik" ve "farklılık" kavramlarıdır. Kimlik kavramı, hem başkalarını dışarıda tutmaya yarar hem de bir kimliği paylaşan grup üyelerine "biz" duygusunu ve bilincini verir. Kimlik kavramının pek üzerinde durulmayan bir başka yönü ise Goldberg'in (1994: 12) işaret ettiği gibi, bazı durumlarda, bir kimliğe ait birisinin istemese bile o kimlikten kurtulamamasıdır. Bu anlamda, bazı kimliklerin yapışkanlık özellikleri önem kazanmaktadır. Örneğin, siyah ırka mensup birisi hiç

istemese bile bu kimliği ömrünün sonuna kadar taşımak zorundadır. Çünkü, bu kimlik dışındaki gruplar ya da kısaca başkaları onu zenci olarak tanımlamaya devam edeceklerdir. Bu durum aynı şekilde din, dil ve kültürel yönlerden farklı kimliklere üye insanlar için de çoğu kez geçerlidir. Bireyler mensup oldukları kimlikleri şu ya da bu şekilde unutma eğilimine girip kendi çocuklarına öğretmeseler bile, başkaları faktörü işin içine girdiğinde, bu bireyler unutmak istedikleri kimliklerin yapışkanlığından kolayca kurtulamayacaklardır. Bu nedenle, çok kültürlülük, aynı ortamı paylaşan birden fazla farklı kültürün varlığından kaynaklanan bir gerçekliktir. Yurtdışı göçlerle ilişkisi içinde incelendiğinde, daha çok yabancı bir ülkeye giderek orada azınlık haline gelmiş farklı grupları içermekte ve bu farklı grupların yerli toplumla ilişkileri konu edilmektedir.

Çok kültürcülük konusunda yazan önemli isimlerden biri olan Christian Joppke, çok kültürlülüğün ulus devletin homojenleşmesinin bir ürünü olduğunu söyleyerek, çevre ülkelerden merkez ülkelere göçlerin etnik ve ırksal çeşitlilik yaratıp çok kültürcülük taleplerine yol açtığını belirtmektedir (Joppke, 1996: 451-453). Bu nedenle, çok kültürcü söylemlerin (bunun tersini kanıtlayıcı unsurların varlığı bilinse de) daha çok uluslararası göç akımlarının şekillendirdiği söylemler olduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır.

Joppke (1996: 453-454), asimilasyonun artık birkaç nedenden dolayı istenen bir şey olmadığına işaret etmektedir. Bunlardan birincisi, göçlerin eski devirlerdeki gibi imparatorluklar ya da krallıklardan değil; gelişmiş ulus-devletlerden olduğu ve dolayısıyla ulusal kimliklerin kuvvetli olduğudur. İkincisi, eskiden olanın aksine taşımacılık ve iletişim teknolojisinin gelişmişliğinin göçleri tek yönlülükten çıkarmasıdır. Sonuncu neden ise, günümüz liberal devletlerinin artık kendi kültürlerini zorla kabul ettirmek istememesidir. Bunun nedeni, böyle bir zorlamanın ya da zorla asimilasyonun bireylerin kişiliklerinde yaratacağı yıkım düşüncesidir. Joppke'ye (1996: 449) göre çok kültürcülük, etnik, ırksal, dinsel ve cinsiyet farklılıklarına dayalı grupların tanınması ve eşit haklara sahip olmasıdır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.TÜRKİYE’DE KENTLEŞME, GÖÇ OLGUSU VE TARİHSEL SÜREÇTEKİ DEĞİŞİM

Türkiye’de kentleşme süreci hızlı bir seyir takip etmektedir. Bu tür bir gelişim az gelişmiş ülkelerin bir sorunudur. Aslında Türkiye’de ki sosyo-ekonomik gelişmeler içinde ‘kentleşme ‘’olgusu oldukça yeni sayılır. İster ekonomik olarak

izah edilsin, isterse sosyolojik olarak izah edilsin kentleşme 1950'lerde başlayıp gelişen bir olay olmuştur.

1950'de %18.5 olan kent nüfusu, 1960'da %25.2'ye 1970'de %35.7'ye, 1985'te %53.6'ya, 1990'da %56.3'e ulaşmıştır. 1980-1990 yılları arasında kentte yaşayan nüfus 33 milyona aşmıştır. 1990-2000 yılları arasında kent nüfusunun genel nüfusa oranı %65'i bulmuştur ve kentte yaşayan nüfus da 45 milyona yaklaşmıştır (Pakdemirli, 1995: 208).

Türkiye'de ki kentleşme sanayileşme ile yakın ilişki içinde olmasına rağmen, sanayileşme ile orantılı bir biçimde olmadığı ve sanayileşmenin doğurduğu ihtiyaçları uygun olmadığı içindir ki sağlıksız ve düzensiz bir şekilde olmaktadır (İspir, 1986: 30) (akt. Gölbaşı, 2007).

4.1. Türkiye'de Kentleşmenin Ortaya Çıkardığı Sorunlar

Türkiye'de kentleşmenin sorunları, kentleşme hareketinin yanlışlığından kaynaklanan sorunlardır denilebilir. Türkiye'de kentleşme, gelişmeyi yeterli ölçüde sağlayan bir süreç olarak gelişmemektedir. Kırsal kesimden kente göç eden insanlar, genellikle işsiz, gizli işsizi bol kentler meydana getirmektedir. Ülkemizde kentleşmenin meydana getirdiği sorunları çeşitli yönlerden ele almak mümkündür. Bütün sorunlar iki başlık altında incelenebilir.

1) Ekonomik Sorunlar

2) Sosyal Sorunlar

Ülkemiz açısından düzenleme yapıldığı zaman bu ana başlıkları şu alt başlıklar ihtiva etmektedir.

Ekonomik Sorunlar: İşsizlik, sektörler arası dengesizlik, bölgeler arası farklılık olarak tanımlanabilir.

4.2. Göçün Türkiye'deki Tarihsel Boyutu

Sanayileşmiş ülkelerde 18.yüzyılın sonlarına doğru başlayan kentleşme hareketleri, gelişmekte olan ülkelerde 1950’li yıllardan sonra gündeme gelen çağdaş bir olgudur. Geçekten de, ülkemizde, Cumhuriyet’in kurulduğu 1923 ‘ten 1950’lere değin, güçlü bir kentleşme hareketine rastlanmamaktadır (Güçlü, 2002: 27).

Türkiye üzerine genellikle il idari ünitesi esas alınarak yapılmış olan çalışmalarda (Öngör, 1959 ve 1961; Tümerterkin, 1968 ve 1977; Tandoğan, 1989, Ritter ve Toepfer, 1992) göç olayları iller bazındaki istatistik verileri değerlendirilerek, göç alan ve veren alanlar belirlenmiş, göç alan ve veren bölgelerin değişimi ile nedenleri üzerinde durulmuştur. Göç olayları, temelinde fiziki coğrafya koşulları ve sosyo-ekonomik faktörlerin yattığı geçim şartlarının zorluğu ile ilgili bir olgudur. İç göçün nedenlerine değinen çoğu araştırmalarda konunun Türkiye ölçeğinde ve yüzeysel boyutlarda ele alındığını belirten Mutluer (1992: 121); coğrafyacıyı çok yakından ilgilendiren bu konunun, göç alan ve veren alanlar bağlamında ayrıntılı bir şekilde incelenmesi ve göçe neden olan faktörlerin yerel ölçekte ele alınması gerektiğini belirtmektedir.

Göç olayı “yer değiştirme eylemi” ile sınırlı değildir. Yani, birey veya toplulukların mekân değişikliği ile göç kavram olarak gerçekleşmekte ise de, göçün ortaya çıkardığı sosyal ve ekonomik sonuçlar vardır. Çünkü birey ya da topluluklar nüfus problemleri, ekonomik problemler, çevre şartlarındaki bozulmalar, siyasi problemler ve savaşlar gibi nedenler ile göç etmektedirler. Ancak göç, yeni yerleşim birimlerinde, dört genel başlık altında toplanabilecek: Nüfus, istihdam, yaşam kalitesi ve kentleşme sorunları.

Bireyler, göç kararını verirken tıpkı fayda-maliyet analizinde olduğu gibi değerlendirme yapmaktadırlar. İtici faktörler olarak tanımlanan bulundukları yerin olumsuz özellikleri ile çekici faktörler olarak nitelendirilen gideceği yerin olumlu özellikleri karşılaştırılmaktadır. Göç ile beklenen fayda, bulunduğu yerde kalmanın getireceği maliyetinin üzerinde ise birey göç kararını vermektedir (Pazarlıoğlu; 2007: 122).

1923 yılından günümüze kadar olan dönem incelendiğinde, Türkiye’nin iç göç kavramı ile tanışması 1950 yılından sonra olmuştur. 1950 yılına kadar il içi göç

ve mevsimlik işçi göçü ile karşılaşılan ülkemizde, bu yıllarda başlayan ekonomik canlanma ile il dışı göç ortaya çıkmıştır. 1950'den sonra tarımda kaydedilen gelişmeler ile birlikte karayolu, liman, hidroelektrik santrallerin inşası, sanayi bölgelerinin oluşturulması ve yeni iş sahalarının açılması gibi faktörler iç göçü tetiklemiştir. Türkiye'de iç göçün başlamasına etki eden temel faktörleri nüfus artışı, tarım tekniklerinin gelişmesi, parçalanmış tarımsal alanlar, erozyon, arazi kamulaştırma çalışmaları, kalkınma projeleri, imalat sektörünün gelişmesi, ulaştırmanın gelişmesi, huzursuz ortam ve deprem olarak sıralayabiliriz:

1950–2000 dönemi göç açısından kabaca değerlendirilirse şu sonuçlara ulaşılır: Geleneksel tarım metotları yerini modern tarım metotlarına bırakması sonucu daralan ekonomik kaynaklar ortaya tarım kesiminde işsiz nüfus çıkartmıştır. Ayrıca, tarımsal araziler miras ve benzeri nedenlerle parçalandığından dolayı elde kalan araziler ailelerin geçimini karşılamamıştır. Ya da tarıma uygun olmayan arazilerde tarım yapılması sonucu oluşan erozyon edeniyile tarlaların verimi düşmüştür. Sonuçta ise halkın geçimini sağlayacak yeteri kadar kaynak kalmamıştır (Atalay, 1994: 296).

Diğer taraftan, 1950'li yıllardan itibaren karayolu, baraj ve liman gibi büyük projeler sonucu kamulaştırmalar yapılmıştır. Özellikle baraj ve sulama projelerinde baraj gölü ve koruma havzası nedeniyle ilçe ve köyler arazileriyle birlikte istimlak edilmiştir. Bu bölgelerdeki halk ya yeni iskân bölgelerine ya da tercih ettikleri yerleşim birimlerine göç etmek zorunda kalmışlardır. Kalkınma projeleri çerçevesinde sanayinin gelişmesiyle birlikte kırsal kesimdeki nüfus sanayi sektörünün işgücü kaynağını oluşturmuştur. Bu durum kırsal kesimden kente işgücü akımına neden olmuştur. 1950'den sonra Türkiye'de karayolları ve karayolu taşımacılığının hızla gelişmesi aynı zaman da nüfus hareketini kolaylaştırmıştır. Türkiye'de son yıllarda meydana gelen büyük depremler de bireylerin göç etmelerine neden olmuştur. Bilindiği üzere terör, hukuk dışı davranışlarla toplumda güvensizlik ortamı meydana getiren eylemlerdir. Terör ve göç kavramları birbirinden uzak alanları kapsıyor olsa da sonuçları itibarıyla ikisi arasında nedensel bir ilişki vardır. Türkiye'de, 1984 yılında Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde başlayan terör olayları göçe neden olmuştur. Bu durum ise bölge içi ve dışı şehirlere göç hareketinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Pazarlıoğlu, 2007: 123).

Göç eden nüfusun eğitim düzeyi düşük olduğundan kente ilk aşamada vasıfsız işçi pozisyonunda veya işsiz olarak yeni yerleşim birimine gelmektedirler. Bunu, Kartal (1992) çalışmasında ulaştığı “göç edenlerin istihdam yapısının ağırlığını işçi kesiminin oluşturduğu” sonucu desteklemektedir. Ancak sermaye birikimiyle gelenler ticaret ile uğraşmaktadırlar. İşlerini büyütmek amacıyla göç edenler, küçük ve orta ölçekli işletmeler kurarak üretim faaliyetlerinde de bulunmaktadır.

Türkiye’de 1950 yılları ve sonrası giderek hızlanan tarımdan sanayiye geçiş dönüşümü, kitle iletişim araçlarının kolaylaştırıcı etkisi ve siyasal –toplumsal kalkınma çabalarının ve kararlarının sonucu, Türkiye nüfusunun kuzeyden ve doğudan Güneye-Batıya, doğru yer değiştirme eğilimi içerisine girmiştir. Bu nüfusun önemli bir bölümünün Ankara ili hariç kıyı illerinde toplandığı görülmüştür. İnsanların daha iyi bir yaşam olanağı elde etmek, daha özerk yaşamak uğruna gerçekleştirdikleri bu göç hareketi, Türkiye’de bölgelerarası göçü, kırdan kente göçü artırırken bölgeler arası dengesizliği de arttırmıştır. Ülkemizde özellikle bölgeler arası ekonomik ve sosyal eşitsizlikten kaynaklı Karadeniz, Doğu ve güneydoğu bölgelerinden büyük kentlere yoğun göçler yaşanmıştır. Doğal olarak gerçekleşen bu göç hareketi sorunları giderek ağırlaşan çarpık yapılaşıp gelişen ve nüfusunun önemli bir bölümünün gecekondü ve kaçak yapılaşma içerisinde yaşadığı büyük kentleri ortaya çıkarsa da o dönemde insana dayalı iş gücü ihtiyacını karşılamış büyük kentlerin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır.

“Ülkemizde de yaşanan bir diğer iç göçte zorunlu göçtür ve tamamen kırsaldan doğru gelişmiştir. Göç yoluyla terk edilen-terk edilmeye zorlanan yerleşim alanlarını Türkiye’de geçerli bir takım yerleşim ölçütlerine göre (Örneğin 1924 tarihli köy kanunu, DPT, DİE gibi ölçütler) değerlendirildiğinde zorunlu göçün %86,3 ‘ünün kırsal,%11,8’inin kentsel ve %1,9 ‘unun da kır ile kent arası geçişi yaşayan yerleşim alanlarından dışarıya doğru gerçekleşmesidir. Buna göre Göç-Der zorunlu göç araştırma sonuçları: Diyarbakır ilinden dışarıya doğru gerçekleşen göçün %83,5 ‘i kırsal ,%16,1’i kentsel, Mardin ilinden gerçekleşen göçün %86,4’ü kırsal, %13,1’i kentsel, Bingöl ilinden gerçekleşen göçün %81’i kırsal, %13,8’i kentsel, Şırnak ilinden gerçekleşen göçün %80,7 ‘si kırsal , %19,3’ ü kentsel, Muş ilinden

gerçekleştirilen göçün %88,8'i kırsal ,%7 'si kentsel; Şanlıurfa ilinden gerçekleştirilen göçün %64,5'i kırsal ,%35,5'i kentsel, alandan doğru gerçekleşmiştir. Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinden dışarıya gerçekleşen göç devriminin önemli bir bölümü 1990-1995 yılları arasında gerçekleşmiştir” (Gülbüz, 2005:212).

Göç edenlerin kentsel yaşama eklemlenmelerinin geçirdiği süreçler, bu süreçte yaşanan zorluklar, kent sakinlerinin tutumu, yeni gelenlerin emek piyasalarına girmelerinin etkileri başta olmak üzere, birçok sorunsal sosyolojik, iktisadi ve politik araştırmalara konu tesis etmiştir (bk. örneğin, Erder, 1996; Erman, 2004; Şenyapılı, 2004, Keyder, 2005). Göç olayına bugün baktığımızda ise, ilk göç dalgalarının yerini 1990'ların ortalarında özellikle zorunlu göçle gelen yeni bir dalganın almakta olduğunu görmekteyiz.

Sayılarının bir milyonun üzerinde olduğu konusunda genel bir kabulün olduğu bir kesim, 1990'larda Güneydoğuda yaşanan silahlı çatışmalar nedeniyle ya kamu zoruyla ya da kendilerini çatışmanın içerisinde bulmamak için zorunlu bir şekilde yaşadıkları kırsal kesimleri terk ederek büyük kentlerin varoşlarına, çoğu durumda da ellerindeki tarımsal mülkü paraya çeviremeden, göç etmek durumunda kalmışlardır. Yukarıda bahsedilmiş olduğu üzere, ilk (1950-90 arası) dalgalarda hem bir çekimden (şehirler ve civarındaki endüstri) hem de bir itişten (tarımda artan nüfusa cevap veremeyen üretkenlik sorunları) bahsetmek mümkünken, yeni göç dalgasının siyasi alanda belirlenmiş olması söz konusudur (Göç-Der, 2001; Işık ve Pınarcıoğlu, 2001; Başak Kültür ve Sanat Vakfı, 2004; Ayata ve Yüksek, 2005; Kirişçi, 2005).

4.2.1.İçgöçler

Eisenstadt (1954: 1) ve Jackson (1986: 2) göçün sosyal boyutunu dikkate almış ve coğrafik olarak yer değiştirmeden öte, göçün bir toplumdan başka bir topluma yapıldığına işaret etmişlerdir. İlk bakışta, bu tanımda anlatılmak istenen ile sanki ülkeler arası göç ön plana çıkıyormuş gibi görünse de, yer değiştirme, aynı ülke içerisinde bile, yerleşim yerleri arasındaki kültürel farklılıklar nedeniyle, aslında alışılmış bir ortamdan yabancı bir ortama şeklindedir. Dolayısıyla, bu yeni ortamın

farklılığı göç olayının aslında farklı bir kültürel yapı içerisine girme gibi bir hissi doğurabileceğini doğrulamaktadır. Ülkemizde 1950’li yıllar boyunca yaşanan kırdan kente göç akımı, bunun en iyi örneklerinden biridir. Kırsal kesimden getirdikleri değerlerle, göçmenlerin kent hayatına uyum sağlamada karşılaştıkları zorluklar, gecekondulu melez kültürünün ortaya çıkması hep göçün yönünün aslında yabancı bir ortama doğru olduğu fikrini ön plana çıkarmaktadır.

Gönüllü de (1996: 102) yukarıdaki tanımla ortak bir bakış açısıyla, göçün her şeyden önce, fiziksel bir hareketlilikten çok toplumsal yanına dikkat çekmektedir.(akt.Adıyaman,2008)

Göçle ilgili daha değişik bir tanım Özer (2004: 11) tarafından yapılmıştır. Ona göre göç, coğrafi mekân değiştirme sürecinin sosyal ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla toplum yapısını değiştiren nüfus hareketleridir.

Bu tanımda dikkat çeken özellik, göçün sonucunda oluşan toplumsal yapı farklılıklarına vurguda bulunulmasıdır. Gerçekten de, hem iç göçler hem de dış göçler incelendiğinde, göç sonucunda yer değiştiren grupların/toplulukların yerleştikleri yeni yerlerde önemli oranlarda değişimler yarattığı bilinmektedir (Türkiye’de gecekondulaşma ve gecekondulu kültürü, göç alan Avrupa ülkelerinde oluşan azınlıklar ve melez kültür sorunları vb. gibi).

Göçle ilgili tanımlar incelendiğinde bazı farklılıklara rağmen ortak unsurun “yer değiştirme” olduğu görülmektedir. Bu yer değiştirme, kabaca, aynı mahalle içinde çok kısa mesafeli olabileceği gibi, ülke sınırları dışına uzanacak bir eksenle uzun mesafeli de olabilmektedir (köy, kasaba ve kentler arası göçler ve sınır ötesi göçler). Teknolojinin baş döndürücü bir hızla arttığı ve gelecekte bu hızın artarak devam edeceği düşünülecek olursa, belli bir gelecekte gezegenler arası göçlerin de gerçekleşeceğini çıkarsamak zor olmayacaktır.

Göçle ilgili tüm bu açıklamalardan sonra kapsayıcı bir göç tanımı şöyle olabilir: Göç; ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan, kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş; sürekli yerleşim hedefi güden coğrafi, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir.

Bu tanımlardan sonra göçü daha iyi kavrayabilmek için, çeşitlerine de bakmak gerekmektedir.

İçgöç denildiğinde, aslında ilk anda göçün yönü ile ilgili herhangi bir belirleme yoktur. Göçün yönü kırdan kente olabileceği gibi kentten kıra, kırdan kıra da olabilir. Olay, Türkiye açısından ele alındığında, göçün yönü ağırlıklı bir şekilde 1950’li yıllardan itibaren her zaman kırdan kente doğru olmuştur. Güçlü’nün de (2002: 27) belirttiği üzere, gelişmiş ülkelerde 18. yüzyılın sonlarına rastlayan kentleşme hareketi bizde çok daha sonra başlayan çağdaş bir olgudur.

Orhan Türkdoğan da, 1970’de yayınladığı Köy Sosyolojisinin Temel Sorunları adlı yapıtında, Türkiye’nin en önemli sorunu olarak, II. Dünya Savaşından sonra hızla artan topraktan kopma, kentlere ve metropoliten merkezlere yönelen göç olayına dikkat çekmektedir (Türkdoğan, 1977: 319).

Tekeli ve Erder, Türkiye’de kırdan kente göçü tetikleyen temel faktörün kırsal yapıda meydana gelen dönüşüm olduğunu iddia etmektedir. Yazarlara göre, bu dönüşümde iki önemli bağımsız değişken vardır: Nüfus artışının hızlı olması ve tarımsal kesimde hızlı bir modernleşmeye gidilmesi. Bu değişkenler, birbirlerini etkileyerek kırsal alandaki dengenin bozulmasına neden olmuş ve bu yüzden yapısal bir değişim başlamıştır (Tekeli ve Erder, 1978: 301).

1948-1970 yılları arası tarımdaki modernleşme hareketi, Tekeli ve Erder’e (1978: 303-305) göre, üç ayrı dönem halinde incelenmelidir:

1. 1948-56 dönemi: Bu dönem, Türkiye’de modernleşmenin başladığı ilk dönemdir. Marshall programının uygulanmasıyla ülkedeki traktör sayısı 1.800’den 44.000’e çıkmıştır. Traktörler ve diğer teçhizatlar, ülke içinde üretilmediğinden, bunların ülkeye gelişi tamamen ithalata dayanmıştır. Bu yüzden, Türkiye’nin dış ödemeler dengesindeki bunalımlarının başlangıcı bu döneme kadar götürülebilir.

Üzerinde ayrıca durulması gereken bir nokta da, bu dönemde ekim alanının hızla artması (13.768 bin hektardan 19.173 bin hektara çıkmış) ve bunun sonucunda

ise tarımsal üretimin çoğalmasıdır. Bu nedenle, bahsedilen gelişmelerin kırsal kesimde işgücü talebini azaltmadığı söylenebilir.

2. 1957-63 dönemi: Türkiye, 1956 yılından sonra dış ödemeler konusunda problemler yaşamaya başlayınca, ülkeye traktör ithaline son verilmiştir. Bu dönemin özelliği, traktör sayısının 44.000 civarında sabit kalmasıdır.

3. 1964-70 dönemi: 1963'ten sonra, ülke içinde büyük ölçüde montaj olsa da traktör üretimine başlanması, bu dönemin karakteristik özelliğidir. Böylece, 1970'lere ulaşıldığında traktör sayısı 100.000'e yükselmiştir.

Yukarıda anlatılanlar kırdan kente göçü değil kırdaki yapısal değişimi özetlemektedir. Bahsedilen yapısal değişimin göçü doğurduğu üzerinde bir fikir birliği vardır; ancak, sadece kırsal yapıda görülen değişimler göçü açıklamaya yetmez. Yani, kırsal kesimde işlenen toprak miktarının artması ve makineleşme, işgücü talebini artırmaya neden olabilir. O halde, Türkiye'de ne olmuştur da yoğun bir şekilde kırdan nüfus kopmaları yaşanmıştır? Bu konuda kendi belirlemelerimize geçmeden önce, değişik yazarların fikirlerini incelemek yararlı olacaktır.

Görmez'e (1997: 15) göre, iç göçün nedenleri hızlı nüfus artışı, 1940'lı yıllarda tarıma traktörün girmesi, radyonun yaygınlaşması, ulaşım araçlarındaki gelişmeler, 1950'li yıllarda karayolu yapımının hızlanması ve sanayileşmedir. Burada, Görmez'in üzerinde durduğu değişkenler, gerçekten, önemlidir; ancak, radyonun yaygınlaşması ve ulaşım araçlarındaki gelişmeler göçün nedeni değil; sadece, yoğunluğu üzerine etkide bulunan unsurlardır. Sonuçta, elimizde kalan açıklayıcı neden, hızlı nüfus artışı ve sanayileşmedir. Sanayileşme ile kastedilen şey, tarım kesimindeki teknolojik dönüşüm değil; kentlerin ekonomik büyümesini sağlayacak fabrikaların kentlerde açılmasıdır. Dolayısıyla, burada işin içine kentleşme kavramı da girmektedir.

Kentleşme, kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması anlamına gelir (Keleş, 1990: 5). Kentlerde yaşayan nüfusun artmasının kentlerin kendi iç dinamikleri ile sağlanıp sağlanamayacağı konusu bir yana bırakılırsa, kentlerdeki nüfus artışını besleyen en önemli faktör, kentlere yönelmiş olan göçlerdir. Kıray'ın

(1998: 15) belirttiği gibi, modern şehirler rastgele nüfusun ilave edilmesi ile değil; kentteki ticari ve endüstriyel müesseselerin gelişmesi ile büyür. Yani, kırdan kente göç edenler, zaten kentte mevcut olan tarım dışı sektörlerin ihtiyaç duyduğu oran çerçevesinde istihdam edilecektir. Türkiye açısından konuyu ele aldığımızda, ülkemizdeki kentleşmenin daha çok kırdan kente göç sonucunda belirginleştiği ve sorun alanı durumuna geldiği görülür.

Türkiye'deki nüfus sayımlarını incelediğimizde, kır ve kent nüfuslarındaki değişimin boyutlarını görmemiz mümkün olmaktadır. Bu durum aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 2: Sayım yıllarına göre kent ve kır nüfusları

Yıllar	Genel Nüfus	Kent Nüfusu	Köy Nüfusu
1927	13.648.270	3.305.879	10.342.391
1935	16.158.018	3.802.642	12.355.376
1940	17.820.950	4.346.249	13.474.701
1945	18.790.174	4.687.102	14.103.072
1950	20.947.188	5.244.337	15.702.851
1955	24.064.763	6.927.343	17.137.420
1960	27.754.820	8.859.731	18.895.089
1965	31.391.421	10.805.817	20.585.604
1970	35.605.176	13.691.101	21.914.075

1975	40.347.719	16.869.068	23.478.651
1980	44.736.957	19.645.007	25.091.950
1985	50.664.458	26.865.757	23.798.701
1990	56.473.035	33.326.351	23.146.684
2000	67.803.927	44.006.274	23.797.653

Kaynak: <http://www.die.gov.tr/IstTablolar/04nf026t.xls>

Tablo 2’ de görüleceği üzere, köy nüfusu 1927 ile 1985 yılları arasında, kent nüfusuna oranla daha fazladır; ancak, 1927’de %75 olan köy nüfus oranı 1955 sayımına kadar yaklaşık aynı oranda kalmıştır. 1955’te bu oran, %71’e, 1960’ta %68’e, 1965’te %65’e düşmüş ve bu durum günümüze kadar devam ederek 2000 sayımında nihayet en düşük değerle %35 olmuştur. Tablonun bize bildirdiği bir başka gerçeklik, kent nüfusunun 1955 sonrası hızlı bir şekilde artmasıdır. Bu artışın kentlerin kendi iç dinamikleriyle açıklanamayacak kadar fazla olması nedeniyle, kırdan kopan nüfusun kentlere yöneldiği sonucu çıkarılabilir.”

Nitekim bölgelere göre bakıldığında ülkemizde en çok göçü İstanbul ili başta olmak üzere sırasıyla Marmara, Ege ve Batı Anadolu Bölgelerinin aldığı görülmektedir. En çok göçü ise, sırasıyla Batı Karadeniz, Güneydoğu Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu ve Ortadoğu Anadolu illerinin verdiği anlaşılmaktadır. Bu da ülkemizde kuzey ve doğudan; batıya doğru bir insan akışının bulunduğunu açıkça göstermektedir.

Oktik de (1997: 81), köyden kente göçü açıklarken, kentlerdeki sanayinin gelişmesini temel neden olarak görmektedir. Ona göre, sanayinin gelişmesiyle köy nüfusu endüstri için işgücü kaynağı olmuştur.

Oktik ve Görmez’den farklı bir yaklaşımla Güler (1997: 629), Türkiye’deki köyden kente göçü tek bir değişkenle açıklama eğilimindedir. Ona göre, kırdan kente göç, sanayileşmeden çok, nüfustaki artıştan kaynaklanmaktadır.

Bunlara ek olarak, köyden kente göçün köyün itici ve kentin çekici özelliklerinden kaynaklandığı yönünde görüşler de mevcuttur. Bayhan’a (1997: 179)

göre, köyde artan nüfus baskısı, yetersiz ve kötü dağıtılmış toprak, düşük verimlilik, doğal afetler, kan davaları, toprağın mirasla parçalanması, tarımda makineleşme ile atıl kalan işgücü, terör ve güvenlik sorunları köyün itici kuvvetleri olurken; köy-kent gelir farklılıkları, daha iyi ve ileri eğitim, kentin cazibesi, iş bulma ümidi, daha yüksek hayat standardı ve ulaşım imkânları gibi özellikler de kentlerdeki çekici kuvvetlerdir.

Ülkemizdeki iç göçü açıklamaya yönelik düşünceler incelendiğinde ortaya çıkan durum şöyle özetlenebilir:

1. Kırsal yapıdaki teknolojik dönüşüm (traktör sayısının 1.000'lerden 100.000'li sayılara çıkması). Kısaca açıklanacak olursa, traktörün tarımsal üretime girmesi en fazla küçük tarımsal işletmeleri ve ortakçıları olumsuz yönde etkilemiştir. Traktörün tarımsal üretimdeki insan gücüne gereksinimi azaltması, bu küçük işletmelerdeki insan gücünün önemli bir bölümünü atıl hale getirmiştir. Bu nedenle, insanlar yönlerini kente çevirmek zorunda kalmıştır. Kentlerde istihdam olanaklarının varlığı, bu anlamda, çekici bir etken olmuştur.

2. Bazı önemli kentlerdeki sanayinin hızla genişlemesi. Türkiye'deki sanayileşme hareketinin plansızlığının bir sonucu olarak göç, daha çok büyük kentlere (İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana) yönelmiş ve bu kentleri metropol kentler durumuna getirmiştir.

3. Hızlı nüfus artışı. Kentlere olan göçün önemli nedenlerinden biri olarak görülmektedir. 1927 nüfus sayımına göre, ülke nüfusu 13,648 milyon iken, 1950 nüfus sayımında bu rakamın neredeyse iki katına çıkarak 24,065 milyon olduğu görülmektedir.

4. Köyün itici ve kentin çekici nedenleri. Köyün zaman zaman dayanılmaz hayat şartları ve kentlerdeki fırsatların varlığının bilinmesi insanlar için göç kararı almada önemli unsurlar olmuştur. Bunun dışında, çocuklarına daha iyi bir gelecek sağlamanın kentten başka bir yerde mümkün olmadığının bilinmesi, birçok aile için durumları köylerde kötü olmasa bile, göçten başka çözüm yolu bırakmamıştır. Kentlerdeki çekici güçler devreye girdiğinde, psikolojik etmenlerin de etkisiyle, daha

iyi bir yaşam tarzı için maddi durumu iyi olan insanların da göç etmesi karşılaşılan durumlardandır. Bu tür olaylar, tıpkı piyangodan büyük ikramiye kazanan fakat küçük kent, kasaba veya köylerde yaşayan insanların daha iyi bir yaşam için büyük yerlere göç etmesi şeklindedir. Kentlerdeki çekici unsurların iyi bilinmesi, medya ve göçmen ağlarının bir sonucudur.

5. Kırsal kesimdeki kan davaları ve terör olayları. Köyün itici faktörleri arasında da sayılabilecek olan farklı bir neden, kırsal yerleşimlerdeki can güvenliğinin, terör, kan davaları gibi nedenlerle sağlanmasındaki zorluktur. Özellikle terör sonucunda, 1990'lı yıllar boyunca köylerini terk etmek zorunda kalan yüz binlerce insanın kendilerine yakın kentlere göçmesi sonucunda, bu kentlerde nüfus patlamasıyla birlikte, hazırlıksız yakalanmışlığın doğurduğu birçok problem yaşanmıştır.

1950'den itibaren artarak devam eden ve plansız programsız bir yapılanmayla olumsuz sonuçlar yaratan kırdan kente göçle ilgili olarak yukarıda bahsedilen gerekçeler ve açıklamalar tutarlıdır. Burada, bizim eklemek istediğimiz bir başka neden daha vardır. Ülkemizden dış ülkelere göç göz önüne alındığında, dışa göçün bir on yıl gecikmeyle başladığı ve hızlı bir şekilde artarak kısa sürede milyonlarla ifade edilebilir bir hal aldığı bilinen bir gerçekliktir.

Batı Avrupa ülkelerinin kendi ihtiyaçları için işgücü ithal etmede önce varsa kolonilerini, sonra da Türkiye dışındaki ülkeleri (Yugoslavya, Yunanistan, İtalya gibi) tercih ettiği bilinmektedir. Bu ülkeler ihtiyaçlarına cevap veremez duruma geldiklerinde, ülkemizdeki potansiyelin dikkatlerini çekmesi normal gibi görünse de, Batılı ülkeler, özellikle Almanya, tarafından bunun çok iyi bilindiğini varsaymak pek yanlış olmayacaktır.

İlk sorumuz şudur: Yurtdışından işgücü ihtiyacı bu kadar kabarıkken, bizdeki iç göç hareketinin yoğunluğu söz konusu olmasaydı, Batılı ülkeler çok hızlı bir şekilde bizden işgücü ithal edebilir miydi? Bunun cevabı kısaca 'hayır'dır. Çünkü Ravenstein'ın 1885'te bildirdiği gibi, kasaba ve kent yerlileri göçe karşı kırsal kesim yerlilerine oranla daha direngendirler. Bu nedenle kırsal yapıdan koparılmış nüfus kitlelerinin dış göçlerde önemi büyüktür. Almanya'nın göçle ilgili sürekli olarak

kontrolde olduğunun bilinmesi ve büyük kentlerimizde işçi avı için özel bürolar açması, hem kendi açgözlülüğünü ortaya koymakta hem de kısa sürede bu işi halletmeyi kafasına koyduğunu gözler önüne sermektedir.

“Kırsal alandan yurtdışına yoğun göçlerin işin başında mümkün olmayacağını anlaşılmaması, işgücü açlığı çeken bir ülke için bu soruna cevap aranması sürecini doğurur mu?” şeklindeki bir soruya verilecek cevap ‘evet’dir. Üstelik öyle bir plan uygulamaya konmuştur ki, kırdan kente nüfus kopmalarının gerçekleştirilmesinde ülkemiz, Marshall yardımıyla dış borç batağına sürüklenmiştir. 40.000 traktör ithal eden Türkiye, borç ödemedeki sıkıntılarla karşılaşınca, traktör alamaz duruma gelmiştir. Kırdan kente göçü sadece hızlı nüfus artışıyla açıklamak mümkün değildir. Yukarıdaki tabloya baktığımızda 1950’de 17 milyon civarında olan köy nüfusu, 2000 yılında yapılan nüfus sayımında 24 milyona yaklaşmıştır. 1950’de 17 milyon insana az gelen bir kırsal yapının 2000’de fazladan 8 milyon insanı daha barındırmasını açıklamakta ortaya çıkan zorluk, bunun en güzel örneğidir. Bahsettiğimiz üzere, kırsal yapıda traktörden sonra, ekilebilir alan ve tarımsal üretim önemli miktarda artmıştır. Bu durum, olsa olsa işgücü talebi doğurabilecek bir süreç olarak algılanabilir. O halde, kırdan ilk koparılan nüfus, ne yazık ki, İngiltere’de sanayileşmenin başlangıcında ilk örneğini gördüğümüz kiracı olarak çalışan tarımsal işçilerdir. Küçük tarımsal işletmelerde çalışanlar, toprak sahibi olmayan köylüler ve toprakları yetersiz olan köylüler, göçe ilk kalkışanlardır. İlk göç dalgası, göçmen ağlarının kurulması ve medyanın da etkisiyle hızlanarak artacak olan asıl göçü hazırlayan önemli bir unsur olmuştur.

Peki, bütün bunlar olup biterken, kentlerimizde oluşacak işgücünü istihdam edecek endüstriyel bir gelişme sağlanabilmiş midir? Elbette, hayır. Dolayısıyla, kırdan kopan nüfusu kentlerimiz kucak açarak bekler durumda değildir. Bu ise, kentlerdeki yaşamın da pek parlak olmadığı fikrini göçmenlere benimsetecek ve onları daha büyük göçlere hazırlayacak bir altyapının kendisinden başka bir şey değildir.

Türkiye’deki iç göçlerin ülke yararları söz konusu olduğunda, zamansız ve plansız yapıldığı, yönetimdeki iktidarların hazırlıksızlığı ve beceriksizliği yüzünden günümüz çarpık kent oluşumlarının ortaya çıktığı bilinmektedir.

Kısaca söylemek gerekirse, ülkemizde 1950’lerde başlayan iç göç akımları, aslında kırdan kente değil; kırdan, kent basamaklı yurtdışınadır. İleride değineceğimiz gibi, köyden kente göçün plansız ve sanayileşmeye paralel olmaması, kentlerdeki işsiz sayısını hızla artırmış ve böylesi bir sorun yumağı içinde özellikle Almanya’dan gelen işgücü ithali teklifi, büyük bir umutla kabul edilmiştir.

Bizdeki iç göç hareketinin planlayıcılarını gelişmiş dış ülkeler olarak varsaysak bile, gelineen noktada ortaya çıkan durum yine de üzerinde durulması gereken bir konudur. Plansızlık ve çarpık sanayileşme, göçün yönünü özellikle İstanbul, İzmir ve Ankara gibi büyük kentlerimize çevirmiş, bu durum diğer kalkınma ihtiyacı duyan bölgelerin olumsuz etkilenmesine neden olmuştur. Yatırımlardan nüfusları hızla artması nedeniyle önemli paylar alan büyük kentler, bu şekilde göçü daha da tetiklemiş ve ülke olarak içinden çıkılması güç bir kısır döngüye girilmiştir.

Bütün bunlara ek olarak, Güneydoğu Anadolu bölgemizde 1990’lı yıllar boyunca, yoğunluğunu artıran terör olayları, can güvenliği kaygısıyla yüz binlerce insanı göçmen durumuna çevirmiş ve zaten kendilerine yetemeyen civar kentlerini daha büyük sorun yumakları haline getirmiştir.

4.3.Kentleşme ve Göç

Göç, coğrafi mekân değiştirme sürecinin sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla toplum yapısını değiştiren nüfus hareketidir.

Kentleşme ve göçü, kentlerde “çekme” (pull) faktörleri ile köylerde de “itme” (push) faktörleri etkilemektedir (Tümertekin, 1973: 3).

Nüfusu kente “iten” faktörler şu şekilde ifade edilebilir: Köyde artan nüfus baskısı, yetersiz ve kötü dağıtılmış toprak, düşük verimlilik, doğal afetler, kan davaları, toprağın mirasla parçalanması (Sezal, 1992: 35), tarımda makineleşme ile

atıl kalan kitlenin kente göçü ile Türkiye’de özellikle son yıllarda artan terör ve güvenlik nedenli göçler, köyün iticiliğini oluşturmaktadır.

Nüfusu kente “çeken” faktörler ise şunlardır: Köy-kent gelir farklılıkları, daha iyi ve ileri eğitim, şehrin cazibesi, iş bulma ümidi, daha yüksek hayat standardı, ulaşım imkânları (Sezai, 1993: 36), kentlerdeki sosyal ve kültürel imkânlardan yararlanma isteği gibi faktörlerdir. Türkiye’de kentleşme, nüfus artış hızı yanında; özellikle 1950’lerden başlayan süreçte sanayileşme, tarımda makineleşme, ulaşım olanaklarının artışı, kentin çekiciliği vb. nedenlerle kırdan kente göç ile yoğunlaşmıştır. 1927 yılında toplam nüfus içinde kent nüfusunun oranı % 24.22 ve köy nüfusunun oranı % 75.78 iken; 1990 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre toplam nüfusun % 59.01’i kent nüfusunu, % 40.99’u ise köy nüfusunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’nin nüfusunun niceliksel görünümü çerçevesinde, tarım toplumundan kentli topluma doğru çevrildiği söylenebilir. Ancak, bu salt sayısal anlamdadır.

Niteliksel olarak ise, Türkiye’nin tam anlamıyla kentli toplum, dolayısıyla sanayi toplumu olduğu söylenemez. Sanayi toplumu, işgücünün sektörel dağılımında sanayi sektöründe ve hizmetler sektöründe istihdam edilenlerin tarım sektöründeki işgücü oranından fazlalığını içerir. 21. yüzyıla doğru sanayi-sonrası toplum ya da enformasyon toplumunu karakterize eden yapılanmada ise, özellikle bilgi yoğun hizmet sektöründe, sanayi ve tarım sektöründen daha fazla işgücü istihdam edilmektedir. Bu anlamda, enformasyon toplumu olarak nitelendirilen ABD’de 1991 verilerine göre tarım sektöründe % 2, sanayi sektöründe % 29 ve hizmetler sektöründe % 69 oranında işgücü bulunmaktadır. Türkiye’de ise, 1994 verilerine göre işgücünün % 47’si tarım, % 22’si sanayi ve % 31’i de hizmetler sektöründe istihdam edilmektedir.

Bu oranlara göre Türkiye’nin tarım toplumu görünümünde olduğu ifade edilebilir. Hizmetler sektörünün sanayi sektöründen fazla olması sanayi devrimini kaçıran Türkiye’nin politik söylemiyle “çağ atlayıp” tarım toplumundan enformasyon toplumuna doğru yapılandığını ifade etmemektedir. (Bayhan, 1995) Türkiye’de sanayileşmeye dayanmayan kentleşme, köyden kente göç eden kitlelerin “marjinal sektör”lerdeki istihdamını arttırmaktadır. Marjinal sektör; -işportacılık, hamallık, ayakkabı boyacılığı, piyango satıcılığı, kapıcılık, büro müstahdemliği vb.

gibi- prodüktif olmayan bütün serbest iş kollarını kapsamaktadır (Sezal, 1992: 77-78). Kentlerdeki ekonomik yapının bu görünümü anomik kentleşmeyi ifade etmektedir.

4.3.1. Anomik Kentleşme

Kelime anlamı “normsuzluk” ya da “kuralsızlık” olan “anomi” kavramını, sistematik olarak ilk defa Durkheim kullanmıştır. Toplumun yapısındaki değişme çerçevesinde, değerlerin ve kuralların işlevliliğini yitirmesi sonucunda ortaya çıkan anomie; Durkheim’e göre, toplum yapılarından organik dayanışmanın olduğu “cemiyet” tipinde, yani kentlerde daha yoğun olarak görülmektedir. Bu anlamda, karmaşık işbölümü, sanayileşme ve kentleşme ile birlikte kolektif bilincin yerine geçmeye başlayan bireysel bilincin daha baskın olması sonucunda, toplumda değerlerin ve sosyal kuralların etkinliğini yitirmesi, anomieye neden olmaktadır. Merton’a göre de, anomie, toplumun sosyal yapısı ile kültürel yapısı arasındaki uyumsuzluk sonucu meydana gelmektedir. Dolayısıyla, kültürel çevreyi oluşturan değerler ve normlar ile sosyal çevreyi oluşturan sosyal ilişkiler arasındaki dengesizlik anomiyi oluşturmaktadır (Bayhan, 1995).

Merton, sosyal yapı ile kültürel yapı arasındaki uyumsuzluk ve çatışma sonunda meydana gelen “anomie” nin en tipik görünümünün kentsel alanlarda ortaya çıktığını belirtir. Merton’a göre, “her türlü aşırılıklar ortamı” olan kentler ve özellikle metropollerde, kitle iletişimi ve onun uyardığı özlemler, sosyal yapı ve kültürel yapı arasındaki kopukluğun artmasında temel etkenlerden en önemlisidir. Bu ortamda bireylerin özlem düzeyleri ile bu özlemleri gerçekleştirebilecek olanaklar tümüyle olumsuz hale gelir (Tolan, 1991: 73). Parsons’un anomie teorisine göre de, toplumun bireye önerdiği amaçlar ile bireyin sahip olduğu araçlar arasındaki uyumsuzluk anomieye neden olmaktadır. Değer-kural çatışması bağlamında amaç-arac çatışmasının meydana getirdiği anominin en olası biçimi, bireylerin ulaşmayı arzuladıkları amaçlara uygun araçlara sahip olmaması durumudur (Özkök, 1985: 92).

Türkiye’deki kentleşme gerçekliği de, hem Merton hem de Parsons’un anomie teorisine uymaktadır. Köyden kente daha iyi iş, daha iyi ev, daha iyi sosyal ve kültürel çevre edinmek için göçen kitleler, kentin hazır olmayan sosyal altyapısında bu özlemlerini ve amaçlarını gerçekleştirecek araçları bulamadıkları için; anomik

kentleşme ve kentlileşme döngüsüne girmektedirler. Ne tam köylü ne de tam kentli olabilen kitleler, anomi ve yabancılaşıma olasılığı ile karşı karşıya gelmektedirler.

Kent sosyolojisi bağlamında “Chicago Okulu”, hızlı kentleşme ortamında toplumsal bütünleşme ve yabancılaşıma sorunu üzerinde çalışmalar yapmıştır (Şengül, 1994: 469).

Chicago Okulu temsilcilerinden Louis Wirth’e göre kentleşme, hayat tarzında, dünya görüşü ve şahsiyette meydana gelen değişikliklerle ilgilidir. Wirth, bu değişiklikleri; büyüklük veya genişlik, yoğunluk ve heterojenlik gibi unsurlara bağlamaktadır. Şehrin, çok sayıda fertlerden meydana gelmiş büyük bir topluluk olması, fertler arasındaki münasebetleri geniş ölçüde etkilemiştir. Fertlerin sayısı arttıkça, fertler arasındaki farklılaşma da artmış, ekonomik ve sosyal statüye, zevklere ve değerlere vs.ye göre birbirinden ayrılmış olan gruplar ortaya çıkmıştır. Diğer yandan, sayı bakımından artış sosyal münasebetlerin karakterini değiştirmiştir. Dolayısıyla, bir köy topluluğundaki birinci dereceden temasların yerini, ikinci dereceden temaslar almış, fertler arasındaki ilişkiler gitgide gayri şahsi, yüzeysel, geçici, kısa süreli ve parçalı olmaya başlamıştır. Ayrıca, kentin kalabalık topluluğu içinde yaşamış olma, fertlerin, bir yandan aile, komşuluk grupları, köy cemaati gibi birinci dereceden grupların baskı ve kontrolünden kurtulmasına, böylece fertliliğini ve şahsiyetini kazanmasına yol açarken; diğer yandan anomik duruma ve kararsızlık hali içerisinde kalması gibi bir sonuç doğurmuştur (Yörük, 1968: 57).

Bu bağlamda, Erdoğan’ın ifadesiyle, “1950 yılından itibaren köylülüğün çözülmeye başlaması, yani şehir hayatının köy hayatına tercih edilmesi; dolayısıyla “biz” duygusunun hakim olduğu “gemeinschaft-cemaat” tipi toplum düzeninden ferdiyetçiliğin hakim olduğu “gesellschaft-cemiyet” tipi toplum düzenine geçişin, anominin ortaya çıkmasını kolaylaştırdığı görüşü bazı sosyologlar tarafından benimsenmiştir. Bu görüşün Türkiye için de geçerli olduğu söylenebilir ” (Erdoğan, 1985: 164).

4.3.2.Gecekondulaşma

Bütün boyutlarıyla köyden kente göçün artması, kentin hazır olmayan sosyal altyapısı nedeniyle “anomik kentleşme”nin yaşanmasına neden olmaktadır. Köyden kente göç edenlerin, kentte kendi hayat alanlarını oluşturmaları çerçevesinde yaptıkları gecekondular, sağlıksız ve çarpık kentleşmeyi meydana getirmektedir. Gecekondular, geçici yerleşim yeri olmaktan ziyade Türkiye gerçeğinde, kent sosyal yapısının bir parçası olarak varlıklarını sürdürmektedirler. Gecekondulu yerleşim, hükümet olan her siyasi iktidarın gecekondu aflarıyla sürekliliklerini ve cazibe merkezi olmalarını sürdürmektedirler.

Gecekondularda yaşayanlar, yeni ve özgün bir “gecekondu kültürü” oluşturmaktadır. Alışkanlıkları, dayanışmaları, örgütlenmeleri, ilişkileri ve yaşantıları itibarıyla “kır”ı “kent”e taşıyan bir yeni yerleşme biçimi söz konusudur. Bu kültürel değişim, gecekondu kavramı yanında “kır-kent” ya da “kent-kondu” kavramları ile de nitelendirilmektedir. (Gökçe vd.1993: 3-5). Gecekondu üzerine yapılan araştırmalardan bazıları, gecekondu kente bütünleşmede bir “tampon mekanizma” görevi gördüğünü, dolayısıyla kente bütünleşme sürecinde olumlu bir işlevi bulunduğunu vurgulamaktadır. (Gökçe, 1976; Karpat, 1976; Kıray, 1973; Şenyapılı, 1978; Kartal, 1978; Tatlıdil, 1989). Bu bağlamda Batı toplumlarında görülen, ekonomik bakımdan fakir, yeterli eğitim görmemiş, ya işsiz ya da sosyo-ekonomik seviyesi düşük işlerde çalışanların oluşturduğu, dolayısıyla çevrelerine karşı ilgisiz, umut düzeyleri düşük, iş hayatında başarısız kimselerin yoğunlukta olduğu, görevselliğini yitirmiş köhne konutlarda yaşayanların sürekli yer değiştirdiği “sefalet yuvaları” olarak nitelenen “slum”lardan; Türkiye’deki “gecekondu yerleşimi” farklı bir yerleşimi oluşturmaktadırlar. (Gökçe, 1976; Karpat, 1976; Tatlıdil, 1989).

Gececonduda yaşayanların kente olumlu eklemlendikleri görüşüne karşılık; gecekondu yerleşiminin, yabancılaşıma ve alt-kültür alanı olarak karşıt-kültür alanlarının oluşmasına neden olduğunu belirten, Türkdoğan (1974; 1988) gecekondu yerleşimlerinin gecekondu kolonileşmeleri şeklinde “yoksulluk kültürü” oluşturduklarını ifade etmektedir.

Gecekonduların sosyal ve kültürel yapısını yansıtan son çalışmalardan, Prof. Dr. Birsen Gökçe ve araştırma ekibinin gerçekleştirdiği “Gecekondularda Aileler

arası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü” (1993) adlı araştırma, Türkiye gecekonducularını temsil eden bir örnekleme uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre, gecekondulu nüfusu kente dönük ve özünde kentli oldukları kabul edilmekle birlikte; gecekondulular, kır kökenleri, şehre entegrasyon biçimleri, şehirde kümelenmeleri ve iş gücü piyasasındaki yerleri açısından hem bir alt-kültür oluşturmakta hem de özgün bir sınıfsal konumu göstermektedirler (Gökçe vd., 1993: 345-346).

Köyden kente göç sonucundaki gecekondulu kentleşme, sosyal ve kültürel değişim sürecinde sorunlarını ve bunalımlarını da üretmektedir. Bu bağlamda, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), Türkiye’deki anomik kentleşmeyi şu şekilde betimlemektedir: “Ülkemizde 40 yıldan beri hız kazanarak süregelmekte olan kentleşme olgusu, temel bir kültür değişimi sorununu gündeme getirmektedir. Kente göç eden nüfusun kent yaşamına uyum sağlayamaması, kentlileşememe sorunları, farklı bir kültüre geçişte yaşanan gecikme ve direnişler, kalkınma ve gelişme çabalarını yavaşlatan sosyal sorunlara yol açmaktadır. Bu bakımdan konuyu, kentlerin artan hizmet ve altyapı yatırım ihtiyaçlarının ötesinde, çok daha geniş kapsamlı bir geçiş sürecinin yapısal sorunları biçiminde ele almak gerekmektedir. Kentlere, ekonomilerinin talep ettiğinden daha fazla nüfusun göç etmesiyle, işsizlik, gecekondular, altyapı eksiklikleri, çevre kirliliği, arsa ve arazi spekülasyonu gibi sorunların yanı sıra, yeni bir kültürle karşılaşmanın yarattığı sarsıntılar, iç çatışmalar, bunalımlar gibi birey ve toplulukları derinden etkileyen sorunlar da ortaya çıkmaktadır. Bunlar kente göç edenleri, özellikle gençleri içlerine kapanmaya veya tam tersine radikal örgütlenmelere, yasadışı işlere ve suça eğilime yöneltmektedir. Konunun bu yönüne de mutlaka eğilmek ve özellikle genç neslin, kentsel kültüre geçişini kolaylaştırıcı tedbirleri almak gerekmektedir.

Özellikle metropollere yönelen ve aşırı ölçüde nüfus birikimine yol aşan göç; bir yandan bu merkezlerde işsizliğin artmasına neden olmakta; diğer yandan yerleşim, konut, çevre, altyapı, ulaşım, eğitim, sağlık ve asayiş sorunlarını da artırmaktadır (DPT, 1995: 17).

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.GAZİANTEP’TEKİ GÖÇ VE KENTLEŞME SÜRECİ

“Gaziantep ili tarihi ipek yolu üzerine kurulmuş olan tarih boyunca bölgenin ticaret merkezi olmuştur. Günümüzde ise Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) kapsamındaki illerin lider kenti konumunda ve bu bölgede üretilen tarım

ürünlerinin işlendiği, ülkenin batısı ile doğusu arasında kavşak bir noktada lojistik önemde bir metropol kent özelliğindedir. Gaziantep ili şehirleşme oranı, yıllık nüfus artış hızı ve sanayi iş kolunda çalışanların toplam istihdama oranı bakımından Türkiye ortalamasının üstündedir. Gaziantep nüfusu, ekonomik yapısı, turizm potansiyeli ve Büyükşehir statüsü ile bir metropol şehirdir. Güneydoğu Anadolu'yu batıya, Akdeniz ve Ortadoğu'ya bağlayan kara ve demir yollarının merkez noktası olması, Gaziantep Havaalanı'nın uluslar arası niteliğe çıkarılmış olunması ile mal, hizmet ve ziyaretçi akışını yoğunlaştırmaktadır. İlde özellikle tekstil ve gıda sanayileri gelişmiştir. Coğrafi yönden GAP'ın, giriş kapısı, sanayisi ve ticari hacmi ile de GAP kalkınmasında temel teşkil eden Gaziantep, ekonomik yönden çevresindeki 18 il etkisi altında bulunmaktadır'' (Öztürk, 2011: 50-51)

Öztürk'e (2011: 111) göre Gaziantep il merkezine göç edenlerin %92,5'i ailesi ile birlikte gelmiştir. Genel literatür bilgisi göç edenlerin yerleşmeyi planladıkları yere ilk önce yalnız gelerek daha sonra bu yerleşim yerine ailesini getirdiği yönündedir. Gaziantep ili yakın illerden göç aldığı ve bu illere sosyo-kültürel özellikler bakımından benzerlik gösterdiği için kişilerin aileleri ile birlikte göç edebilmelerine uygun koşul sağladığı söylenebilir.

"Gaziantep ili genelindeki işsizlik oranına göre düşük olması bu meslek gruplarındaki işsizlik oranının diğer meslek gruplarındaki işsizlik oranından daha düşük olmasına bağlı olabilir. Nitekim ikili işgücü piyasası teorisine göre düşük statülü işler genelde düşük ücretli işlerdir ve işverenler işgücünü mesleki hiyerarşisinin en altındaki vasıfsız ve aşağı konumdaki işlerde çalışmaya razı etmek için yüksek ücret veremez, aksi takdirde bütün hiyerarşi sarsılacak ve her kademe yüksek ücret isteyecektir. Bunun için yerli işçilerin çalışmayı kabul etmediği düşük statülü, az ücretli işler dışarıdan göçle gelen işçilere yaptırılır" (Öztürk, 2011: 112).

Gaziantep, son yirmi yılda Türkiye'de yaşanan yeni sanayileşme dalgasının en önemli örneklerinden birini oluşturmaktadır. Tarih boyunca bölgede önemli bir ticaret ve geleneksel imalat merkezi işlevi gören Gaziantep, 1980'lerden itibaren sanayi üretiminde bir atılım yapmış ve bölgenin en önemli sanayi merkezi haline gelmiştir (Ayata, 2004). Sermaye birikiminin yarattığı zenginlik kentsel alanın hızla dönüşmesine ve genişlemesine neden olurken, sanayinin yarattığı istihdam da hem kente göçü tetiklemekte, hem de kentin çeperindeki kırsal alanların tarımsal istihdamdan sanayi işçiliğine geçmesine neden olmaktadır. Gaziantep'teki organize

sanayi bölgelerinin hepsi kentin dışında, önceleri tarım yapılan topraklarda ve köylerin arasında kurulmuştur. Organize sanayi bölgelerinin konuşlandığı alanlara yakın bu köylerde çok önemli toplumsal dönüşümler meydana gelmektedir. (Geniş, 2009; 24)

Gaziantep’te yaşanan göç sürecinin yapılan anket sonuçlarıyla destekleneceği bu çalışmayla birlikte ortaya konacaktır.

ALTINCI BÖLÜM

6.ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

6.1.Araştırmanın Konusu

Göç bir yerden başka bir yere yer değişikliği olarak tanımlanmaktadır. Bu yer değişikliğiyle birlikte göçle gelen bireylerin hayatında iktisadi, sosyal ve kültürel açıdan birçok değişiklik yaşanmaktadır. Hayat tarzında yaşanan bu değişiklikler bireye olumlu olarak da yansımakta olumsuz olarak da. Toplumsal değişimin kendini gösterdiği bu süreçte bireyin göçle gelinen yere tutunmaları ve kente uyum sağlamalarını zorlaştıran bir süreç yaşanmaktadır.

Gaziantep, son yıllarda aldığı iç göçlerle hızla büyüyen kentlerden birisidir. Yoğun göçün etkisi ve Gaziantep'in bu göçü kontrol altında tutması ve karşılaması gün geçtikçe zorlaşmaktadır. Gaziantep, özellikle Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgelerinde yer alan ve daha çok kırsal, sosyo-ekonomik düzeyi düşük bir profile sahip nüfus kütlelerinin deyim yerindeyse akınına uğramıştır. Gaziantep İl Emniyet Müdürlüğü verilerine son yıllarda yaşanan göçlerle birlikte suç oranlarında ciddi bir artış yaşanmaktadır. Ayrıca sokakta yaşayan ve madde kullanan çocukların varlığı da bu dönemde kent için ciddi tehditler içermektedir. İşsizlik ve yaşanan ekonomik sıkıntılar çeşitli sosyal ve psikolojik problemlerin de artmasına neden olmaktadır.

6.2.Araştırmanın Amacı

Göç ve sosyal hareketler, sosyo-kültürel ve ekonomik yönleri olan, sosyal değişmeye yol açan veya ona ivme kazandıran olgulardır. Diğer yandan sosyal değişme de, hem göçe hem de kentleşme sürecine neden olmaktadır.

Göçte insanlar yeni çevrelerinde sosyo-kültürel değişmelere neden oldukları gibi kendileri de değişmektedirler. Sonuçta itici veya çekici nedenlere bağlı olarak göç, toplumsal yapıda sosyal, kültürel, ekonomik ve politik değişmelere neden olmaktadır.

Göç, aynı zamanda insan davranışının bir yönüdür ve bütün demografik faktörlerin yanında çok çeşitli ve birbiri içine geçmiş nedenlerden dolayı meydana gelmektedir. Onun için de çok karmaşık ve kestirilemeyen sonuçlar doğurabilmektedir.

Bu çerçeve de bu çalışmada göç edenlerin demografik özelliklerini(yaş, cinsiyet, öğrenim durumu, doğum yeri, medeni durumu, eğitim düzeyi v.b) ve hane halklarının demografik özellikleri (hanede yaşayan bireylerin yaş, cinsiyet, öğrenim durumu, medeni durumu, çalışma durumu, sosyal güvencesinin olup olmaması v.b) ,Gaziantep'e göç etme zamanı ve göçe ilişkin tutumları, göçle birlikte kültürel değerlerinde herhangi bir değişimin yaşanıp yaşanmamasına ilişkin algıları, göç etme nedenleri, sosyo-ekonomik özellikleri, göçle birlikte Gaziantep'e ilişkin tutum ve algılarında yaşanan değişim, geleceğe ilişkin beklentileri bu çalışmayla belirlenmeye çalışılmıştır. Gaziantep'te yaşanan göçün göç edenlerin hayatlarında ne tür bir değişim yarattığı ve kentte entegrasyon süreçlerinin yansıtılmaya çalışılmıştır.

6.3.Araştırma Evreni ve Örneklemi

Gaziantep'te Toplumsal Değişme Açısından Kentleşme ve Göç Olgusu Araştırması'nın örnekleme, '*sistemik tesadüfî (katmanlı) örnekleme tekniği*' (Gökçe, 1992: 138) ile seçilen 500 haneden oluşmaktadır.

Gaziantep İli, Şahinbey Merkez İlçesi ve Şehitkâmil Merkez İlçesi ve bunlara bağlı toplam 199 mahalleden oluşmaktadır. Gaziantep ilindeki TÜİK adrese dayalı kayıt sistemine göre göçle gelmiş ailelerin yoğun olarak yaşadığı mahalleler örneklem grubu oluşturmaktadır.

Seçilen mahalleler Şahinbey ilçesinde Vatan, Fırat, Beydilli, Perilikaya, Üniversite, 500 Evler, Düztepe ve Kıbrıs mahallesinde, Şehitkâmil ilçesinde Karacaoğlu, Mevlana ve Hacı baba mahalleleri ile Gaziantep merkez Balıklı parkı ve Yüzüncü Yıl Parkında toplanmıştır. Bu mahalleler daha çok TUİK' ten alınan veriler ışığında göçle gelenlerin yaşadığı kırsal mahallelerdir.

Örnekleme yapılırken hane ölçütü temel alınmıştır. Sistemik örnekleme tekniğine göre; her mahalleden göçle gelmiş ailelerin yaşadığı hanelerden 40 kişiyle görüşülmüştür. Anket toplam 520 kişiden oluşmaktadır. 520 ankete katılan kişinin 20 kişinin yeterli güvenilirliğe sahip olmadığı için SPSS ortamında değerlendirilmemiştir.500 veri SPSS ortamına işlenmiş ve veriler değerlendirilmiştir.

6.4.Veriler Toplama ve Analizi

Araştırmada veri toplama tekniği olarak anket tekniği kullanılmış, ayrıca konuyla ilgili literatür taranarak elde edilen belgelerde analiz edilmiştir.

Araştırmada örnekleme seçilen hane bireylerine 62 sorudan oluşan bir anket formu uygulanmıştır. Ankete uygulanan soruların 50 ‘si kapalı, 12 ‘si açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Anket sorularıyla göçle gelen bireylerin sosyo- demografik özellikleri, çalışma ve meslek, hane bilgileri, göç nedenleri, eğitim, konut ve barınma, sağlık, gelenek ve göreneklere bakışları, psiko-sosyal durumlarını ölçmeye yöneliktir.

Hazırlanan anket formları 05.09.2011-30.09.2011 tarihleri arasında, 1 aylık dönemde eğitilmiş anketörler tarafından yüz yüze görüşmeler şeklinde uygulanmıştır. Anketlerin uygulanmasında 6 anketör görev almıştır.

Anket tekniği ile elde edilen verilerin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Bilgisayar ortamına aktarılan veriler istatistikî işlemlere tabi tutularak, sınıflandırılıp analiz edilmiştir. Veriler, basit ve çok amaçlı tablolar şeklinde sunulup yorumlanmıştır.

YEDİNCİ BÖLÜM

7.ARAŞTIRMA BULGULARI

Tablo 1: Cinsiyet

	Sayı	Yüzde	Geçerli
--	------	-------	---------

Cinsiyet		%	Yüzde
Erkek	372	74,4	74,4
Kadın	128	25,6	25,6
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 1’de Gaziantep ilinde Şahinbey, Şehitkamil ve merkezde uygulanan alan araştırma verilerine göre 500 hane üyesinin %74,4 ‘ü 372 si erkek ,%25,6 ‘sı 128 kadındır.

Tablo 2:Yaş

Yaş	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	2	00,4	00,4
15-30	208	41,6	41,6
31-45	152	30,4	30,4
46-60	118	23,6	23,6
61-+	20	4,0	4,0
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 2 ‘de araştırma verilerine göre ankete katılan kişinin yaşına bakıldığında %41,6 ‘sı 15-30 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Daha sonra %30,4 ‘nün 31-45 yaş aralığında ,%23,6 ‘sı 46-60 yaş aralığında,%4 ise 61 + yaş aralığında olduğunu belirtmiştir.

Tablo 3:Görüşülenlerin Doğum Yeri

Doğum Yeri	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Gaziantep(merkez)	16	3,2	3,2
Gaziantep ilçeleri	26	5,2	5,2
Diğer	458	91,6	91,6
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 3 'te araştırma verilerine göre ankete katılan kişilerin %91,6'sı Gaziantep dışında bir yerde doğduklarını belirtmişlerdir. Ankete katılanların %5,2'si Gaziantep'in ilçelerinde ,%3,2'si de Gaziantep(merkezde)doğum yerlerinin olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4: Görüşülenlerin Medeni Durumu

Medeni Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	6	1,2	1,2
Bekar	113	22,6	22,6
Evli	351	70,2	70,2
Dul(eşi ölmüş)	17	3,4	3,4
Dul(boşanmış)	12	2,4	2,4
Diğer	1	00,2	00,2
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 4'te Araştırma verilerine göre ankete katılanların medeni durumuna bakıldığında %70,2'si evli olduklarını belirtmişlerdir. Ankete katılanların diğerleri ise %22,6'sı bekar olduklarını,% 3,4'ü dul (eşi ölmüş) olduklarını,%2,4'ü dul(boşanmış) olduklarını,%0,2'si ise diğer kısmını belirtmişlerdir.

Tablo 5:Görüşülenlerin Evlenme Yaşı

Evlenme Yaşı	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	116	23,2	23,2
13-15 arası	38	7,6	7,6
16-20 arası	150	30,0	30,0
21-25 arası	158	31,6	31,6
26-30 arası	38	7,6	7,6
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 5'te Araştırma verilerine göre ankete katılanların evlenme yaşına bakıldığında %31,6'sı 21-25 arası olduğunu belirtmişlerdir. Ankete katılanların %30,0 'ı 16-20 arası, cevapsız % 23,2'si ,%7,6 'sı 13-15 arası,%7,6'sı 26-30 arası olduğunu belirtmiştir.

Tablo 6:Görüşülenlerin Resmi Nikâh Durumu

Resmi nikâh durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	124	24,8	24,8
Var	352	70,4	70,4
Yok	24	4,8	4,8
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 6’da Araştırma verilerine göre ankete katılanların %70,4 ‘ü resmi nikâhlarının olduğunu belirtmişlerdir. Ankete katılanların %24,8 ‘i cevapsız bırakan çoğunluk ise bekar oldukları için bu soruya cevap vermemişlerdir.%4,8 ‘nin ise resmi nikahının olmadığını belirtmesi hala resmi nikah olmadan yaşamayı tercih eden bir grubun varlığını göstermektedir.

Tablo 7: Görüşülenlerin Çok Eşli Olma Durumuna Göre Diğer Eşle Evlenme Zamanı

Çok Eşli Olma Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	488	97,6	97,6
2001 ve Sonrası	9	1,8	1,8
1990 - 2000	3	00,6	00,6
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 7’de görüldüğü gibi %97,6’sı çok eşli iseniz diğer eşinizle ne zaman evlendiniz sorusuna cevapsız bırakmışlardır. Bu da çok eşli evliliğin ankete katılan kişiler arasında yaygın olmadığını göstermektedir.%1,8’i 2001 ve sonrası ,%0,6’sı ise 1990-2000 arası ikinci kez evlendiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 8: Görüşülenlerin Eş Seçme Şekli

Eş Seçme Şekli	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	119	23,8	23,8
Görücü Usulü	257	51,4	51,4
Berdel	6	1,2	1,2

Beşik Kertmesi	6	1,2	1,2
Tanışıp, Anlaşarak	83	16,6	16,6
Kaçırarak	14	2,8	2,8
Diğer	15	3,0	3,0
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 8’de görüldüğü gibi %51,4 ‘ü görücü usulü ile evlendiğini belirtmiştir. Bu sonuçtan da anlaşıldığı üzere ülkemizde evlilik de eş seçilme şekli geleneksel anlayışın hakim olduğunu ortaya koymaktadır. Ankete katılanların %23,8’i cevapsız,%16,6’sı tanışıp, anlaşarak,%3,0’ı diğer,%2,8’i kaçırarak,%1,2’si berdel,%1,2’si beşik kertmesi usulü ile evlenmişlerdir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinden göçle gelmiş aileler evlilik usulünde geleneklere bağlı kalmakta ve evliliklerinde de bu yöntemleri izlemektedirler.

Tablo 9:Görüşülenlerin Öğrenim Durumu

Öğrenim Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	16	3,2	3,2
Okur-Yazar	21	4,2	4,2
İlkokul	194	38,8	38,8
Lise	106	21,2	21,2
Okur-Yazar Değil	45	9,0	9,0
Ortaokul	69	13,8	13,8
Yüksekokul	49	9,8	9,8
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 9’a bakarak ankete katılan bireylerin eğitim düzeylerinin düşük olduğunu söyleyebiliriz. Dağılımda da görüldüğü üzere %38,8 ‘i ilkokul mezunu olduğunu,%21,2’si lise mezunu,%13,8’i ortaokul mezunu,%9,8’i yüksekokul mezunu,%9,0’ı okur-yazar değil,%4,2’si okur-yazar,%3,2’si cevapsız olarak belirtmişlerdir.

Tablo 9’da yer alan ilkokul ve okur-yazar olmayan, okur-yazar olanlar ve ortaokul mezunları olarak birleştirdiğinde % 65,8’lik bir orana ulaşmaktadır. Bu oran göçle gelenlerin ilkokul düzeyinde bir eğitime sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 10: Görüşülenlerin Eşlerinin Öğrenim Durumu

Eşlerin Öğrenim Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	126	25,2	25,2
Okur-Yazar	43	8,6	8,6
İlkokul	159	31,8	31,8
Lise	42	8,4	8,4
Okur-Yazar Değil	83	16,6	16,6
Ortaokul	37	7,4	7,4
Yüksekokul	10	2,0	2,0
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 10’da Ankete katılan bireylerin eşlerinin büyük bir oranda eğitim düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. %31,8’i ilkokul mezunu, %16,6 ‘sı okur-yazar değil, %8,6’sı okur-yazar , %8,4’ü lise , %7,4’ü ortaokul , %2,0’ı yüksekokul mezunu olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 11: Görüşülenlerin Çocuk Durumları

Çocuk Durumları		1. çocuk			2. çocuk			3. çocuk			4. çocuk			5. çocuk			6. çocuk		
		Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çocuk Cinsiyet Durumu	Cevapsız	155	31,0	31,0	192	38,4	38,4	258	51,6	51,6	341	68,2	68,2	427	85,4	85,4	463	92,6	92,6
	Kız	190	38,0	38,0	144	28,8	28,8	119	23,8	23,8	64	12,8	12,8	33	6,6	6,6	12	2,4	2,4
	Erkek	155	31,0	31,0	164	32,8	32,8	123	24,6	24,6	95	19,0	19,0	40	8,0	8,0	25	5,0	5,0
	Toplam	500	100	100	500	100	100	500	100	100	500	100	100	500	100	100	500	100	100
Çocuk Yaş Durumu	Cevapsız	155	31,0	31,0	192	38,4	38,4	260	52,0	52,0	343	68,6	68,6	426	85,2	85,2	463	92,6	92,6
	0-9	123	24,6	24,6	104	20,8	20,8	74	14,8	14,8	53	10,6	10,6	25	5,0	5,0	9	1,8	1,8
	10-19	117	23,4	23,4	124	24,8	24,8	94	18,8	18,8	56	11,2	11,2	26	5,2	5,2	17	3,4	3,4
	20-29	67	13,4	13,4	56	11,2	11,2	53	10,6	10,6	35	7,0	7,0	19	3,8	3,8	10	2,0	2,0
	30 ve üstü	38	7,6	7,6	24	4,8	4,8	19	3,8	3,8	13	2,6	2,6	4	,8	,8	1	,2	,2
	Toplam	500	100	100	500	100	100	500	100	100	500	100	100	500	100	100	500	100	100
Çocuk Medeni Durumu	Cevapsız	158	31,6	31,6	192	38,4	38,4	261	52,2	52,2	344	68,8	68,8	426	85,2	85,2	463	92,6	92,6
	Evlü	85	17,0	17,0	61	12,2	12,2	52	10,4	10,4	35	7,0	7,0	18	3,6	3,6	8	1,6	1,6
	Bekar	255	51,0	51,0	242	48,4	48,4	185	37,0	37,0	120	24,0	24,0	56	11,2	11,2	29	5,8	5,8
	Boşanmış	2	,4	,4	5	1,0	1,0	2	,4	,4	1	,2	,2						
	Toplam	500	100	100	500	100	100	500	100	100	500	100	100	500	100	100	500	100	100
Çocuk Eğitim Düzeyi	Cevapsız	227	45,4	45,4	234	46,8	46,8	294	58,8	58,8	367	73,4	73,4	435	87,0	87,0	471	94,2	94,2
	İlkokul	122	24,4	24,4	133	26,6	26,6	100	20,0	20,0	71	14,2	14,2	37	7,4	7,4	19	3,8	3,8
	Ortaokul	59	11,8	11,8	63	12,6	12,6	53	10,6	10,6	40	8,0	8,0	19	3,8	3,8	4	,8	,8
	lise	69	13,8	13,8	61	12,2	12,2	48	9,6	9,6	21	4,2	4,2	9	1,8	1,8	4	,8	,8
	Üniversite	23	4,6	4,6	9	1,8	1,8	5	1,0	1,0	1	,2	,2				2	,4	,4
	Toplam	500	100	100	500	100	100	500	100	100	500	100	100	500	100	100	500	100	100
Çocuk Çalışma Durumu	Cevapsız	172	34,4	34,4	204	40,8	40,8	268	53,6	53,6	350	70,0	70,0	430	86,0	86,0	462	92,4	92,4
	Çalışıyor	51	10,2	10,2	40	8,0	8,0	41	8,2	8,2	33	6,6	6,6	18	3,6	3,6	9	1,8	1,8
	Çalışmıyor	277	55,4	55,4	256	51,2	51,2	191	38,2	38,2	117	23,4	23,4	52	10,4	10,4	29	5,8	5,8
	Toplam	500	100	100	500	100	100	500	100	100	500	100	100	500	100	100	500	100	100

Ankete katılanların çocuklarıyla ilgili duruma bakıldığında cevapsız oranlarının yüksek olması medeni durumlarıyla ilintilidir. Ankete katılanların bekar olarak ifade edenler çocuk durumuna cevapsız şeklinde cevap vermişlerdir. Ortalama %5,8 oranında ankete katılanların çocuğa sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Bu oran ailelerin kalabalık aileye sahip olduklarını göstermektedir. Ayrıca eğitim durumlarına bakıldığında eğitim seviyeleri düşük düzeydedir. Aile içerisinde çalışma durumuna

bakıldığında %34,4 nün cevapsız şeklinde bir sonuç çıkması bekar katılımcıların verdiği cevaplardan kaynaklanmaktadır.

Tablo 12:Görüşülenlerin Hanedeki Toplam Gelir Miktarı

Gelir Miktarı	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	13	2,6	2,6
100-250 TL	2	00,4	00,4
251-400 TL	2	00,4	00,4
401-600 TL	22	4,4	4,4
601-750 TL	115	23,0	23,0
751-1000 TL	150	30,0	30,0
1001-1500 TL	119	23,8	23,8
1501-2000 TL	47	9,4	9,4
2001 ve Üstü TL	30	6,0	6,0
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 41'e bakarak hanedeki toplam gelir miktarının asgari ücretin biraz üzerinde olduğu görülmektedir. Bu veriler ışığında ekonomik olarak alt gelir grubunda olduklarını göstermektedir. Ortalama gelir miktarı%30,0'ı 751-1000 TL ,%23,0'ı 601-750 TL , %23,8'i 1001-1500 TL ile bu aralıklarda yoğunlaşmaktadır. Daha sonra ki gelir miktarlarına baktığımızda %9,4'ü 1501-2000 TL, %6,0'ı 2001 ve üstü , %4,4 'ü 401-600 TL, %0,4'ü 251-400 TL, 100-250 TL olduğunu belirtmiştir. Üst gelir miktarını belirten daha çok düzenli işlerde çalıştığını ve kamu kurumunda olduklarını görmekteyiz. Daha alt gelir miktarı belirten bireyler ise daha çok düzensiz işler diyebileceğimiz marjinal işlerde çalışmaktadırlar.

Tablo 13: Görüşülenlerin Ortalama Gider Durumu

Para Harcama Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	16	3,2	3,2
600 TL	88	17,6	17,6
650 TL	18	3,6	3,6
700 TL	81	16,2	16,2
750 TL	29	5,8	5,8
350 TL	18	3,6	3,6
300 TL	32	6,4	6,4
500 TL	59	11,8	11,8
400 TL	22	4,4	4,4
150 TL	26	5,2	5,2
250 TL	22	4,4	4,4
1500 TL	15	3,0	3,0
1000 TL	66	13,2	13,2
100TL	4	00,8	00,8
2500 TL	4	00,8	00,8
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 13'e baktığımızda ankete katılanlara ortalama para harcama durumlarının gelirlerinin büyük kısmını oluşturduğunu görmekteyiz. Ortalama para harcama durumu %17,6'sı 600 TL, % 16,2'si 700TL ,%13,2'si 1000TL,%11,8'i 500 TL olarak en çok yapılan harcama miktarları gözükmemektedir. Daha sonraki harcama miktarlarına bakıldığında %6,4'ü 300 TL, %5,8'i 750 TL, %5,2'si 150 TL,%4,4'ü 250 TL ve 400 TL,%3,6 'sı 350 ve 650 TL , %3,2 'si cevapsız,%3,0'ı 1500 TL,%0,8'i 2500 TL ve 100 TL harcama yaptıklarını belirtmiştir. Ortalama para harcama durumuna bakıldığında hane içerisinde harcanan paradan ziyade bireysel günlük harcama miktarları belirtilmiştir. Bu rakamların daha üzerinde bir harcama durumu söz konusudur.

Tablo 14: Görüşülenlerin Hanede Çalışan Durumları

Çalışan Durumları		1. Kişi			2. Kişi			3. Kişi		
		Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Hanede çalışan kişi	Cevapsız	7	1,4	1,4	367	73,4	73,4	467	93,4	93,4
	Oğlu	76	15,2	15,2	80	16,0	16,0	25	5,0	5,0
	Kızı	10	2,0	2,0	14	2,8	2,8	4	,8	,8
	Baba	389	77,8	77,8	26	5,2	5,2	2	,4	,4
	Anne	17	3,4	3,4	13	2,6	2,6	1	,2	,2
	Amca	1	,2	,2				1	,2	,2
	Toplam	500	100,0	100,0	500	100,0	100,0	500	100,0	100,0
Hanede çalışan kişinin çalıştığı yer	Cevapsız	9	1,8	1,8	372	74,4	74,4	470	94,0	94,0
	Fabrika	85	17,0	17,0	32	6,4	6,4	7	1,4	1,4
	Kamu Kurumu	58	11,6	11,6	14	2,8	2,8	6	1,2	1,2
	Kendi İşi	128	25,6	25,6	21	4,2	4,2	2	,4	,4
	Mağazada İşçi	16	3,2	3,2	11	2,2	2,2	1	,2	,2
	Bekçi	13	2,6	2,6	2	,4	,4			
	İşçi	107	21,4	21,4	28	5,6	5,6	6	1,2	1,2
	Nakliyat	7	1,4	1,4	1	,2	,2			
	Pazarlama	5	1,0	1,0	4	,8	,8	2	,4	,4
	Reklam Ajansı	3	,6	,6	2	,4	,4	1	,2	,2
	Şoför	4	,8	,8	1	,2	,2			
	Emekli	33	6,6	6,6	4	,8	,8			
	Lokanta	8	1,6	1,6	3	,6	,6	1	,2	,2
	Otelde	5	1,0	1,0	2	,4	,4			
	Özel Şirket	19	3,8	3,8	3	,6	,6	2	,4	,4
	Muhasebeci							1	,2	,2
	Avukat							1	,2	,2
	Toplam	500	100,0	100,0	500	100,0	100,0	500	100,0	100,0
Hanede çalışan kişinin aldığı ücret	Cevapsız	11	2,2	2,2	373	74,6	74,6	469	93,8	93,8
	250 TL	3	,6	,6	1	,2	,2			
	500 TL	13	2,6	2,6	11	2,2	2,2	5	1,0	1,0
	600 TL	58	11,6	11,6	14	2,8	2,8	4	,8	,8
	750 TL	121	24,2	24,2	42	8,4	8,4	8	1,6	1,6
	800 TL	86	17,2	17,2	18	3,6	3,6	4	,6	,6
	900 TL	12	2,4	2,4	7	1,4	1,4	2	,4	,4
	1000 TL	88	17,6	17,6	18	3,6	3,6	3	,6	,6
	1200 TL	33	6,6	6,6	7	1,4	1,4	3	,6	,6
	1300 TL	4	,8	,8						
	1500 TL	38	7,6	7,6	4	,8	,8	1	,2	,2
	1700 TL	5	1,0	1,0	2	,4	,4			
	2000 TL	12	2,4	2,4				1	,2	,2
	2200 TL	15	3,0	3,0	3	,6	,6			
	3000 TL	1	,2	,2						
	Toplam	500	100,0	100,0	500	100,0	100,0	500	100,0	100,0
Hanede çalışan kişinin sosyal güvence durumu	Cevapsız	16	3,2	3,2	370	74,0	74,0	470	94,0	94,0
	SSK	238	47,6	47,6	67	13,4	13,4	15	3,0	3,0
	Yeşil Kart	37	7,4	7,4	10	2,0	2,0	5	1,0	1,0
	Emekli Sandığı	19	3,8	3,8	3	,6	,6	1	,2	,2
	Bağkur	66	13,2	13,2	6	1,2	1,2	1	,2	,2
	Sosyal Güvencem Yok	124	24,8	24,8	44	8,8	8,8	8	1,6	1,6
	Toplam	500	100,0	100,0	500	100,0	100,0	500	100,0	100,0

Hanede çalışan kişilerin %77,8'ini babalar oluşturmaktadırlar. Buradan çıkan sonuca göre ailenin ekonomik olarak yükü babanın üzerindedir. Fakat aile içinde babanın dışında %15,2'si oğlu,%3,4'ü anne ,%1,4 'ü cevapsız,%0,2 'sini ise amca oluşturmaktadır. Ankete katılanların yoğunluğunu %54,4 'ü işçi olarak çalıştıkları görülmüştür. Bu sonuçtan daha çok geçici işler diyebileceğimiz işlerden ankete katılanlar çalışmaktadırlar. Geleceğe dair hiçbir güvenceleri bulunmamaktadırlar.

Meslek gruplarına baktığımızda %25,6'sı kendi işi,%11,6'sı kamu kurumu,%6,6'sı ise emekli olduğunu belirtmiştir. Hanede çalışan kişilerinin aldığı ücret baktığımızda %58,6 yoğunluk asgari ücret düzeyinde çalıştığını görmekteyiz. En dikkat çekici sonuç sosyal güvencem yok diyenlerin oranın %24,8'ini oluşturması kayıt dışı istihdamla çalışma oranını ortaya koymaktadır. Bu da devletin kayıt dışı istihdama engellenmesi için yürütülen projelerin yeterli olmadığını ortaya koymaktadır.

Hanede çalışanların aldıkları ücret durumuna bakıldığında asgari ücret karşılığında çalıştıklarını ortaya koymaktadır. Hanenin büyüklüğüne bakıldığında ortalama 5.8 bir oranın asgari ücret düzeyinde geçinmek oldukça güçtür.

Tablo 15:Görüşülenlerin Düzenli Bir İşlerinin Olup Olmama Durumu

Düzenli Bir İş Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	1	00,2	00,2
Evet	217	43,4	43,4
Hayır	282	56,4	56,4
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 15'e bakıldığında ankete katılanların %56,4 oranında düzenli bir işlerin olmadığını belirtmeleri gündelik ve düzensiz işlerde çalıştıklarını göstermektedir.%43,4'ü ise düzenli bir işlerinin olduğunu belirtmiştir.

Tablo 16:Görüşülenlerin Ev Mülkiyet Durumu

Ev Mülkiyet Durumu	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	5	1,0	1,0
Kira	210	42,0	42,0
Mülk	256	51,2	51,2
Akrabamızın	7	1,4	1,4
Diğer	22	4,4	4,4
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 16'ya bakıldığında katılımcıların %51,2'sinin evlerinin kendilerine ait olduğunu belirtmeleri öncelikli olarak barınma sorunları olmadığını göstermektedir.

Fakat %42,0'nın kirada oturduklarını belirtmesi ise ankete katılanların bir kısmının ise kalıcı barınma sorunlarını çözemediklerini göstermektedir. Diğer katılımcılar ise %4,4'ü diğer,%1,4 'ü ise akrabalarının yanında oturarak konut sorununu çözmüştür.

Tablo 17:Görüşülenlerin Kira Ücret Durumu

Kira Ücret Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	278	55,6	55,6
50-150	25	5,0	5,0
151-250	129	25,8	25,8
251-350	50	10,0	10,0
351-450	13	2,6	2,6
451-550	4	00,8	00,8
550 ve Üstü	1	00,2	00,2
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 17'ye bakıldığında oturdukları evin kira olduğunu belirtenlerin %25,8'i 151-250 TL arasında kirada oturduklarını belirtmeleri aldıkları ücretler oranında ödeme güçleri oranında kiralık evleri tutuklarını göstermektedir. Diğer katılımcılar ise %10,0'ı 251-350 TL arasında,%5,0'ı 50-150 TL arasında, %2,6 'sı 351-450 TL arasında, %0,2'si 550 ve üstü,%0,8'i ise 451-550 TL arasında ödediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 18:Görüşülenlerin Ev Tipi

Ev Tipi	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	2	00,4	00,4
Daire	134	26,8	26,8
Müstakil Ev	211	42,2	42,2
Gecekondu	153	30,6	30,6
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 18 'e baktığımızda oturdukları evin %42,2'si müstakil ev,%30,6'sı gecekondu ,%26,6'sı dairede oturdukları görülmektedir. Oturdukları evlerinin tipinin büyük oranda müstakil ev ve ya gecekondu olması gelirleriyle orantılıdır.

Tablo 19: Görüşülenlerin Evinin Oda Sayısı

Oda Sayısı	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
1-3	443	88,6	88,6
4 ve Üstü	57	11,4	11,4
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 19'a bakıldığında evin oda sayısının %88,6'sının 1-3 oda arasında olması çocukların ve aile bireylerinin birlikte aynı yerde kaldıklarını göstermektedir. Bu da eğitime devam eden çocukların ders çalışmak için ev içerisinde kendilerine ait odalarının olmadığına aile bireylerinin bulunduğu yerlerde ders çalıştıkları görülmektedir. Diğer katılımcıların ise %11,4'ü 4 ve üstü oda sayısının olduğunu belirtmiştir.

Tablo 20: Görüşülenlerin Evinin Isınma Şekli

Evinin Isınma Şekli	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Soba	411	82,2	82,2
Kalorifer	83	16,6	16,6
Elektrikli Soba	4	00,8	00,8
Yok	2	00,4	00,4
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 20'ye bakıldığında evin ısınma şeklinin %82,2'si soba olduğunu belirtmesi ekonomik durumlarının daha lüks konutlarda oturmaya elverişli olmadığını göstermektedir.

Tablo 21 : Görüşülenlerin Alışveriş Yaparken Ödeme Şekli

Alışveriş Yaparken	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
--------------------	------	---------	---------------

Ödeme Şekli			
Nakit Olarak	339	67,8	67,8
Kredi Kartı ile	70	14,0	14,0
Veresiye Defteri İle	80	16,0	16,0
Diğer	11	2,2	2,2
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 21'e bakıldığında katılımcıların alış verişi de nakit para kullanılması borç yapmayı sevmediklerini göstermektedir. Katılımcıların bir kısmı ise hala veresiye defteri ile %16,0 'ı alış verişi yaptıklarını, bir kısmı da kredi kartı ile %14,0 'ı alış verişi yapmaktadırlar.

Tablo 22: Görüşülenlerde Sosyal Güvencesi Olmayanların Sağlık Sorunlarını Çözme Şekli

Sağlık Sorunlarını Çözme Şekli	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	8	1,6	1,6
Sağlık Kurumlarına Kendi İmkânlarıyla	223	44,6	44,6
Geleneksel Yöntemler	169	33,8	33,8
Tanıdık Doktor, Hemşire Yardım ile	72	14,4	14,4
Belediyenin Yardımı ile	20	4,0	4,0
Dini Kuruluşlar Yardımı ile	8	1,6	1,6
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 22'ye bakıldığında katılımcıların sağlık sorunlarını sağlık kurumlarına kendi imkanlarıyla %44,6 'sı kendileri çözdüklerini belirtmişlerdir. Hala geleneksel yöntemlerin %33,8 'nin uygulamaya devam etmeleri sağlık kuruluşlarını tercih etmeyen bir grubun varlığını göstermektedirler. Katılımcıların %14,4'ü tanıdık doktor, hemşire yardımı ile, %4,0'ı belediyenin yardımı ile, %1,6 'sı dini kuruluşlar yardımı ile sağlık sorunlarını çözmektedirler.

Tablo 23:Görüşülenlerin Temel İhtiyaçlarını Karşılama İçin Borçlanma Durumu

Borçlanma Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	16	3,2	3,2
Hiç Borçlandığımız Olmuyor	82	16,4	16,4
Bazen Borçlandığımız Oluyor	265	53,0	53,0
Hep Borçla Yaşıyoruz	57	11,4	11,4
Sık Sık Borçlanıyoruz	80	16,0	16,0
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 23'e katılımcıların %53,0 'ı bazen borçlandığımız oluyor,%16,4'ü hiç borçlandığımız olmuyor,%16,0'ı sık sık borçlanıyoruz,%11,4'ü hep borçla yaşıyoruz,%3,2 'si ise cevapsız bırakmışlardır. Katılımcıların alışveriş yaparken ödeme şeklinin nakit olarak yaptıklarını belirtenlerin oranının bir hayli yüksek olup da daha sonra bazen borçlandığımız oluyor şeklinde çelişkili cevap vermişlerdir.

Tablo 24: Görüşülenlerin Son 5 Yılda Yardım Aldıkları Kurumlar

Yardım Alınan Kurum	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	253	50,6	50,6
Eş, Dost-Akraba, Tanıdıklar	145	29,0	29,0
Belediyelerden	34	6,8	6,8
Kaymakamlık, Valilik, Muhtarlık	39	7,8	7,8
Sosyal Yardım Dernekleri ve Vakıflardan	25	5,0	5,0
Dini Kuruluşlardan	4	00,8	00,8
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 24'e bakıldığında %50,6'sı cevapsız bırakmışlardır. Katılımcıların %29,0'ı eş, dost-akraba, tanıdıklar aracılığıyla,%7,8'i kaymakamlık, valilik, muhtarlık,%6,8'i belediyelerden ,%5,0 'ı sosyal yardım dernekleri ve vakıflardan,%0,8'i dini kuruluşlardan yardım aldıklarını belirtmişlerdir. Eş, dost-akraba, tanıdıklardan

yardım alınması akrabalık ilişkilerinin yardımlaşma duygusunun gelişmiş olduğunu göstermektedir.

Tablo 25: Görüşülenlerin En Çok Bütçelerine Katkı İçin Yardım Aldıkları Yerler

Yardım Alınan Yerler	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	153	30,6	30,6
Eş, Dost-Akraba, Tanıdıklar	134	26,8	26,8
Belediyelerden	79	15,8	15,8
Kaymakamlık, Valilik, Muhtarlık	91	18,2	18,2
Sosyal Yardım Dernekleri ve Vakıflardan	39	7,8	7,8
Dini Kuruluşlardan	4	00,8	00,8
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 25'e bakıldığında %30,6'ı cevapsız bırakmışlardır. Katılımcıların %26,8'i eş, dost-akraba, tanıdıklar, %18,2'si kaymakamlık, valilik, muhtarlık, %15,8'i belediyelerden, %7,8 'i sosyal yardım dernekleri ve vakıflardan , %0,8'i dini kuruluşlardan yardım almışlardır.

Tablo 26:Görüşülenlerin Yakın Çevreden Evde Yardıma İhtiyacı Olduğunda Yardım Alma Durumu

Yardım Alma Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	4	00,8	00,8
Çok	98	19,6	19,6
Biraz	207	41,4	41,4
Çok Az	124	24,8	24,8
Hiç	67	13,4	13,4
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 26 ‘ya bakıldığında %41,4 yakın çevreden biraz yardım aldıklarını,%24,8’i çok az,%19,6’sı çok,%13,4’ü hiç yardım almadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların aile ilişkileri ve yakın çevreyle ilişkileri sorun çözmede ve yardımlaşmada hala gelişmiş durumdadır. Aile ilişkilerine önem verildiğini göstermektedir.

Tablo 27:Görüşülenlerin Yakın Çevreden Evde Tamirat Gibi İşlerde Yardım Alma Durumu

Ev İşleri İçin Yardım Alma Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	5	1,0	1,0
Çok	59	11,8	11,8
Biraz	151	30,2	30,2
Çok Az	152	30,4	30,4
Hiç	133	26,6	26,6
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 27’ye bakıldığında %30,4’ü çok az ev içi tamirat işleri için yardım almaktadır.%30,2 ‘si biraz ,%26,6’sı hiç,%11,8 ‘i çok yardım aldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 28:Görüşülenlerin Yakın Çevreden Hayatınız İle İlgili Bir Karar Aşamasında Fikir Alma Konusunda Yardım Alma Durumu

Fikir Alma Konusunda Yardım Alma Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	5	1,0	1,0
Çok	70	14,0	14,0
Biraz	194	38,8	38,8
Çok Az	155	31,0	31,0
Hiç	76	15,2	15,2
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 28'e bakıldığında %38,8'i biraz hayatınızla ilgili bir karar aşamasında fikir almaya ihtiyaç olduğunda yardım aldığını,%31,0'ı çok az ,%15,2'si hiç,%14,0'ı çok şeklinde cevap vermişlerdir.

Tablo 29:Görüşülenlerin Yakın Çevreden Kendini Sıkıntılı Hissettiğinde Dertleşmek İçin Yardım Alma Durumu

Dertleşmek İçin Yardım Alma Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	6	1,2	1,2
Çok	61	12,2	12,2
Biraz	187	37,4	37,4
Çok Az	163	32,6	32,6
Hiç	83	16,6	16,6
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 29'a bakıldığında katılımcıların çevreden kendinizi sıkıntılı hissettiğinizde dertleşmek için yardım %37,4'ü biraz, %32,6'sı çok az,%16,6'sı hiç, %12,2'si çok şeklinde cevap vermişlerdir.

Tablo 30:Görüşülenlerin Yakın Çevreden Bir Süreliğine Şehir Dışına Çıktığında Eve Bakmak İçin Yardım Alma Durumu

Eve Bakmak İçin Yardım Alma	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
--	-------------	--------------------	--------------------------

Durumu			
Cevapsız	7	1,4	1,4
Çok	52	10,4	10,4
Biraz	129	25,8	25,8
Çok Az	135	27,0	27,0
Hiç	177	35,4	35,4
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 30’da yakın çevreden bir süreliğine şehir dışına gittiğinizde eve bakmak için yardım %35,4’ü hiç,%27,0’ı çok az ,%25,8’i biraz,%10,4’ü çok şeklinde cevap vermişlerdir.

Tablo 31:Görüşülenlerin Memleketlerinden Yiyecek-İçecek Desteği Alma Durumu

Yiyecek-İçecek Desteği Alma Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	2	,4	,4
Evet	95	19,0	19,0
Hayır	403	80,6	80,6
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 31’e bakıldığında katılımcıların %80,6’sı hayır cevabını vermişlerdir. Katılımcıların memleketleriyle ilişkilerinin koptuğunu göstermektedir.%19,0’u evet cevabını vermiştir.

Tablo 32:Görüşülenlerin Memleketlerinden Parasal Destek Alıp Almama Durumu

Parasal	Sayı	Yüzde	Geçerli
---------	------	-------	---------

Destek Alma Durumu		%	Yüzde
Cevapsız	2	00,4	00,4
Evet	43	8,6	8,6
Hayır	455	91,0	91,0
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 32'ye bakıldığında katılımcılar %91,0 'ı hayır cevabıyla memleketlerinde maddi kazanç getirici hiçbir işlerinin olmadığı ve aileden de destek görmediklerini görmekteyiz.%8,6'sı sadece memleketlerinden destek görmektedirler.

Tablo 33:Görüşülenlerin Gaziantep'e Gelmeden Önceki Gelir Durumuyla Şimdiki Durumu Kıyaslandığında

Gelir Durumunu Kıyaslama	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	3	00,6	00,6
Göç Etmeden Önce Daha İyiydi	112	22,4	22,4
Şimdi Daha İyi	245	49,0	49,0
Bilmiyorum	140	28,0	28,0
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 33'e bakıldığında katılımcıların %49,0'ı şimdi daha iyi cevabını vererek Gaziantep'te yaşamaktan memnun olduklarını göstermektedir. Gaziantep'in koşullarının geldikleri bölgelere göre daha iyi olmasının etkisi büyüktür burada. %22,4'ü göç etmeden önce daha iyiydi cevabını memleketlerine duydukları özlemden kaynaklanmaktadır. Diğer katılımcıların ise%28,0'ı bilmiyorum cevabını vermişlerdir.

Tablo 34:Görüşülenlerin Gelecekteki Gelir Durumuyla Beklenti Durumu

Gelecekteki Gelir Durumuyla Beklenti Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
--	-------------	----------------	----------------------

Cevapsız	6	1,2	1,2
Daha İyi Olacak	220	44,0	44,0
Daha Kötü Olacak	86	17,2	17,2
Bilmiyor	188	37,6	37,6
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 34'e bakıldığında katılımcıların %44,0'ı daha iyi olacak şeklinde cevap vermeleri geleceğe umutlu baktıklarını göstermektedir.%37,6'sı ise bilmiyorum şeklinde cevap vermişlerdir.%17,2'si daha kötü olacak şeklinde geleceğe umutsuz bakan katılımcıların da varlığını göstermektedir.

Tablo 35: Görüşülenlerin Gaziantep'e Göç Etme Zamanı

Göç Etme Zamanı	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	4	00,8	00,8
1985 Öncesi	125	25,0	25,0
1985-1990	44	8,8	8,8
1991-1995	65	13,0	13,0
1996-2000	67	13,4	13,4
2001 ve Sonrası	195	39,0	39,0
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 35'e bakıldığında %39,0'ı 2001 ve sonrası Gaziantep'e göç ettiklerini belirtmişlerdir. Gaziantep'e 2000'ler sonrası yoğun göç yaşanmıştır ve buradan hala Gaziantep'e göçün devam ettiğini göstermektedir. Gelecek yıllarda alınacak göçle Gaziantep nüfusunun artması Gaziantep'in sağlık, eğitim, sosyal ve kültürel, alt yapı ve üst yapıda daha çok yatırıma ihtiyaç duyulmasına neden olacaktır.

Gaziantep'in stratejik planını belirlerken göç konusu düşünülerek planlamalar yapılması gerekmektedir.%25,0'ı 1985 öncesi yaşanması ise terör olayların yaşanması göçün diğer illere yapılmasını zorunlu kılmıştır. Katılımcıların %13,4'ü 1996-2000, %13,0'ı 1991-1995, %8,8'i ise 1985-1990 arasında göç etmeleri terör olaylarının Doğu ve Güneydoğu 'da yoğun yaşandığı dönemlerdir. Bu bölgelerdeki halk diğer illere can güvenliği nedeniyle zorunlu göç etmişlerdir.

Tablo 36:Görüşülenlerin Gaziantep’e Göç Ettiği Yer

Gaziantep’e Göç Ettiği Yer	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	6	1,2	1,2
Şanlıurfa	167	33,4	33,4
Siirt	49	9,8	9,8
Malatya	20	4,0	4,0
Mersin	14	2,8	2,8
Hatay	7	1,4	1,4
Şırnak	26	5,2	5,2
Kahramanmaraş	72	14,4	14,4
Mardin	7	1,4	1,4
Ankara	3	,6	,6
Adıyaman	46	9,2	9,2
Yurtdışı	6	1,2	1,2
Kilis	28	5,6	5,6
Van	22	4,4	4,4
Diyarbakır	6	1,2	1,2
Hakkari	7	1,4	1,4
Konya	2	,4	,4
Osmaniye	3	,6	,6
Yozgat	2	,4	,4
Muş	7	1,4	1,4
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 36’ya bakıldığında %33,4’ü Şanlıurfa’dan göç etmişlerdir. Gaziantep’e yakın olması ve işsizlik nedeniyle Şanlıurfa’dan Gaziantep’e göç çok yaşanmaktadır. Özellikle Şanlıurfa’nın ilçelerinden Suruç’tan yoğun bir göç Gaziantep’e yaşanmaktadır. Gaziantep tampon bir bölgedir özellikle batıya geçişte kullanılmaktadır. Bu nedenle Gaziantep’e gelenler sanayi şehri olması nedeniyle de kalıp yerleşmektedirler. Katılımcıların %14,4’ü Kahramanmaraş, %9,8’i Siirt,%9,2’si Adıyaman, %5,6’sı Kilis, %5,2’si Şırnak, %4,4’ü Van, %4,0’ı Malatya, %2,8’i Mersin, %1,2’si Diyarbakır ve Yurtdışı, %1,4’ü Hakkari, Muş ve Hatay, %0,4’ü Yozgat ve Konya, %0,6’sı ise Osmaniye’den Gaziantep’e göç etmişlerdir.

Tablo 37:Görüşülenlerin Gaziantep’e Göç Etme 1. Neden

Göç Etme 1.Nedeni	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
--------------------------	-------------	----------------	----------------------

Cevapsız	34	6,8	6,8
Can Güvenliğinin Olmaması	27	5,4	5,4
Zorunlu Göç	35	7,0	7,0
Sağlık Olanaklarının Yetersizliği	19	3,8	3,8
Evlilik	42	8,4	8,4
Eğitim Olanaklarının Yetersizliği	33	6,6	6,6
Para Kazanmak	277	55,4	55,4
Diğer	33	6,6	6,6
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 37'ye bakıldığında %55,4'ü para kazanmak için Gaziantep 'e göç ettiğini belirtmiştir. Katılımcıların %8,4'ü evlilik, %7,0'ı zorunlu göç,%6,6'sı eğitim olanaklarının yetersizliği ve diğer, %5,4'ü can güvenliğinin olmaması,%3,8'i sağlık olanaklarının yetersizliği nedeniyle göç ettiklerini belirtmişlerdir. Ekonomik nedenler işsizlik göçü tetikleyen bir nedendir.

Tablo 38:Görüşülenlerin Gaziantep'e Öncelikli Göç Etme 2. Neden

Öncelikli Göç Etme 2.Nedeni	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	250	50,0	50,0
Can Güvenliğinin Olmaması	1	00,2	00,2
Zorunlu Göç	7	1,4	1,4
Sağlık Olanaklarının Yetersizliği	7	1,4	1,4
Evlilik	7	1,4	1,4
Eğitim Olanaklarının Yetersizliği	17	3,4	3,4
Para Kazanmak	78	15,6	15,6
Diğer	133	26,6	26,6
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 38'e bakıldığında %50,0'si göç etme nedeni olarak ikinci bir nedeni cevapsız bırakmışlardır. Katılımcıların %26,6'sı diğer, %15,6'sı para kazanmak, %3,4'ü eğitim olanaklarının yetersizliği, %1,4'ü zorunlu göç, sağlık olanaklarının

yetersizliği ve evlilik, %0,2'si ise can güvenliği nedeniyle göç ettiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 39:Görüşülenlerin Gaziantep'e Öncelikli Göç Etme 3. Nedeni

Göç Etme 3. Nedeni	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	380	76,0	76,0
Can Güvenliğinin Olmaması	4	00,8	00,8
Zorunlu Göç	5	1,0	1,0
Sağlık Olanaklarının Yetersizliği	10	2,0	2,0
Evlilik	10	2,0	2,0
Eğitim Olanaklarının Yetersizliği	9	1,8	1,8
Para Kazanmak	26	5,2	5,2
Diğer	56	11,2	11,2
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 39'a bakıldığında %76'sı göç etme nedeni olarak üçüncü nedeni cevapsız bırakmışlardır. Katılımcıların %11,2'si diğer, %5,2'si para kazanmak, %2,0'ı sağlık olanaklarının yetersizliği ve evlilik, %1,8'i eğitim olanaklarının yetersizliği, %1,0'ı zorunlu göç, %0,8'i can güvenliğinin olmamasını neden olarak belirtmişlerdir.

Tablo 40:Görüşülenlerin Gaziantep'te Göç Edilen Yerin 1. Seçilme Nedeni

Göç Edilen Yerin 1.Seçilme Nedeni	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	29	5,8	5,8
Devletin Yer Göstermesi	11	2,2	2,2
Güvenlik	11	2,2	2,2
Memlekete Yakın Olması	249	49,8	49,8
Akrabalar, Yakınlar, Tanıdıkların Olması	117	23,4	23,4
İş Olanaklarının Diğer Yerlere Göre Daha Fazla Olması	83	16,6	16,6
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 40'a bakıldığında %49,8'i memlekete yakın olması,%23,4'ü akrabalar, yakınlar ve tanıdıkların olması, %16,6'sı iş olanaklarının diğer yerlere göre daha fazla olması, %5,8'i cevapsız, %2,2'si devletin yer göstermesi ve güvenlik nedeniyle Gaziantep'i seçtiklerini belirtmişlerdir. Memleketlerine yakın olmasının nedeni göçte belirleyici olarak memleketleriyle olan bağlantılarının kopmasını istememelerinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 41: Görüşülenlerin Gaziantep'te Göç Edilen 2. Seçilme Nedeni

Göç Edilen Yerin 2.Seçilme Nedeni	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	180	36,0	36,0
Devletin Yer Göstermesi	1	00,2	00,2
Güvenlik	3	00,6	00,6
Memlekete Yakın Olması	8	1,6	1,6
Akrabalar, Yakınlar, Tanıdıkların Olması	208	41,6	41,6
İş Olanaklarının Diğer Yerlere Göre Daha Fazla Olması	100	20,0	20,0
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 41'e bakıldığında katılımcıların %41,6'sı akrabalar, yakınlar, tanıdıkların olması, %36,0'ı cevapsız,% 20,0'ı iş olanaklarının diğer yerlere göre fazla olması,%1,6 'sı memlekete yakın olması ,%0,2'si devletin yer göstermesi,%0,6'sı güvenlik nedeniyle Gaziantep'i yer olarak seçilmiştir.

Gaziantep’e akrabalarının aracılığıyla geldiğini söyleyen katılımcıların akrabalarının da daha önce göç ettiklerini göstermektedir. Akrabalarının olması göç ederken onların desteğine ihtiyaç duyduklarını ve ilk geldiklerinde barınma ve öncelikli sorunlarını onlar aracılığıyla çözmektedirler.

Tablo 42: Görüşülenlerin Gaziantep’te Göç Edilen Yerin 3. Seçilme Nedeni

Göç Edilen Yerin 3. Seçilme Nedeni	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	276	55,2	55,2
Devletin Yer Göstermesi	3	00,6	00,6
Güvenlik	10	2,0	2,0
Memlekete Yakın Olması	5	1,0	1,0
Akrabalar, Yakınlar, Tanıdıkların Olması	2	00,4	00,4
İş Olanaklarının Diğer Yerlere Göre Daha Fazla Olması	204	40,8	40,8
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 42’ye bakıldığında ikinci neden olarak göç edilen yerin seçilme nedenin %55,2 ‘si cevapsız, %40,8’i iş olanaklarının diğer yerlere göre daha fazla olması, %2,0’ı güvenlik, %1,0’ı memlekete yakın olması, %0,4’ü akrabalar, yakınlar, tanıdıkların olması, %0,6’sı devletin yer göstermesi olarak belirtmişlerdir. Gaziantep’te iş olanakları açısından sanayi şehri olması nedeniyle vasıfsız işçiler diyebileceğimiz elemanlara olan ihtiyaçtan dolayı Gaziantep’e göç yaşanmaktadır. Göç edenlerin öncelikli sorunları işsizliktir.

Tablo 43: Görüşülenlerin Gaziantep ‘e Göç Etmesinde En Çok Belirleyici Olan Kişi

Göç Etmede Belirleyici Olan Kişi	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	31	6,2	6,2
Akrabalar	96	19,2	19,2
Ailem	304	60,8	60,8
Eş-Dost	50	10,0	10,0
Devlet	16	3,2	3,2
Medya	3	00,6	00,6
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 43 ‘e bakıldığında %60,8’i ailem, %19,2’si akrabalar, %10,0’ı eş-dost, %6,2’si cevapsız, %3,2’si devlet, %0,6’sı medya olarak belirtilmiştir. Gaziantep’e göç ederken ailelerinin belirleyici olması aile birlikte karar verip göç etmektedirler.

Tablo 44:Görüşülenlerin Gaziantep’e Göç Etmekten Memnuniyet Durumu

Göç Etmekten Memnuniyet Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	12	2,4	2,4
Çok Memnunum	39	7,8	7,8
Memnunum	315	63,0	63,0
Kararsızım	56	11,2	11,2
Memnun Değilim	64	12,8	12,8
Hiç Memnun Değilim	14	2,8	2,8
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 44’e bakıldığında katılımcıların %63,0’ı memnunum olarak belirtmişlerdir. Gaziantep ‘e göç etmekten memnun edenlerin oranının yüksek olması Gaziantep’te geldikleri yerlere göre daha iyi koşulların olduğunun göstergesidir. En çok iş nedeniyle göç ettikleri düşünülürse eğer, göç edenlerin herhangi bir yerde istihdam ettiklerini söyleyebiliriz. Katılımcıların %12,8’i memnunum değilim, %11,2’si kararsızım, %7,8’i çok memnunum, %2,8’i hiç memnunum değilim, %2,4’ü cevapsız bırakmışlardır.

Tablo 45:Görüşülenlerin Gaziantep’e Göç Etmiş Olmaktan Memnun Olma Nedeni

Göç Etmiş Olmaktan Memnun Olma Nedeni	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	111	22,2	22,2
İş Olanağı	273	54,6	54,6
Sağlık Hizmetleri Gelişmiş	6	1,2	1,2
Güzel Bir Şehir	69	13,8	13,8
Gelir Seviyesinin Yüksek Olması	9	1,8	1,8
Güvenli Bir Yer	15	3,0	3,0
Büyükşehir Olması	17	3,4	3,4
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 45'e bakıldığında % 54,6'sı iş olanağı nedeniyle Gaziantep'e göç etmiş olmaktan memnun olduklarını belirtmişlerdir. Gaziantep 'te üç organize sanayi bölgesi olması, sanayi de fabrikalarda çalışacak elemanlara olan talebi artırmaktadır. Bu da Gaziantep'i cazibe merkezi haline getirmektedir. Katılımcıların %22,2'si cevapsız, %13,8'i güzel bir şehir, %3,0'ı güvenli bir yer, %3,4'ü büyükşehir olması, %1,2'si sağlık hizmetleri gelişmiş,%1,8'i gelir seviyesinin yüksek olması nedeniyle Gaziantep'e göç etmekten memnun olduklarını söylemişlerdir.

Tablo 46:Görüşülenlerin Gaziantep'e Göç Etmiş Olmaktan Memnun Olmama Nedeni

Göç Etmiş Olmaktan Memnun Olmama Nedeni	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	409	81,8	81,8
Şehir Halkından	22	4,4	4,4
Gelecekte Umutlu Değilim	17	3,4	3,4
Memleketine Dönmek İstemesi	14	2,8	2,8
İşsizlik	38	7,6	7,6
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 46'ya bakıldığında %81,8'i cevapsız bırakmışlardır. Buradan çıkan sonuca göre Gaziantep'e göç etmemekten memnun olmama durumunun olmadığını anlamaktayız. Katılımcıların %7,6'sı işsizlik, %4,4 'ü şehir halkından, %3,4'ü gelecekte umutlu değilim, %2,8 'i ise memleketine dönmek istemeleri nedeniyle Gaziantep'e göç etmemekten memnun olmadığını söylemiştir.

Tablo 47:Görüşülenlerin Gaziantep'e Göç Ettiğinde Karşılaştıkları Sorunlar

Göç Ettiğinde Karşılaşılan Sorunlar	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	116	23,2	23,2
Maddi Sıkıntı	137	27,4	27,4
Yabancılik Çekmesi	172	34,4	34,4
Arkadaşının Olmaması	7	1,4	1,4
Sürekli Evde Oturmamız	10	2,0	2,0
Kira, Elektrik, Su	2	,4	,4
Barınma	56	11,2	11,2
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 47'e bakıldığında %34,4'ü yabancılik çekmesi nedeniyle Gaziantep'e göç ettiğinde karşılaştığı sorun olarak göstermişlerdir. Geldikleri bölgelerden gelip tekrar yeni bir yerin kültürünü, yaşam tarzını, sosyal hayatını anlamak göç eden bireyleri için karşılaşılan en büyük sorundur. Katılımcıların daha sonra %27,4'nün maddi sıkıntı olarak belirtmesi ise gelir gelmez hemen iş bulmaları sorun olmakta bu da bir süre işsizlikle yüz yüze kalmaktadırlar bu ise maddi sıkıntılara neden olmaktadır. Ankete katılan diğer bireyler ise %23,4'ü cevapsız, %11,2'si barınma, %2,0'ı sürekli evde oturmamız, %1,4'ü arkadaşının olmaması, %0,4 kira, elektrik, su olarak belirtmiştir.

Tablo 48: Görüşülenlerin Karşılaşılan Sorunları Çözmede Öncelikli Olarak Başvurulan Yol

Sorunları Çözmede Başvurulan Yol	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	5	1,0	1,0
Kendim	356	71,2	71,2
Akrabalarım	81	16,2	16,2
Muhtara	7	1,4	1,4
Belediyeye	5	1,0	1,0
Valilik	1	00,2	00,2
Diğer	45	9,0	9,0
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 48'e bakıldığında katılımcıların karşılaşılan sorunları çözmede öncelikli olarak %71,2'si kendim belirtmişlerdir. Katılımcıların %16,2'ı akrabalarım, %9,0'ı diğer, %1,4'ü muhtara, %1,0'ı belediyeye ve cevapsız, %0,2'si valilik olarak belirtmiştir.

Tablo 49:Görüşülenlerin Bir Yerden Bir Yere Göçle Birlikte Yaşanan Değişimle İlgili Tutumu

Göçle Yaşanan Değişimle İlgili Tutum	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	12	2,4	2,4
Ekonomik Yönden Güçlenmektedirler	308	61,6	61,6
Ekonomik Yönden Yoksullaşmaktadırlar.	115	23,0	23,0
Kentlileşmişlerdir.	44	8,8	8,8
Kentlileşmemişlerdir.	21	4,2	4,2
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 49'a bakıldığında %61,6'sı ekonomik yönden güçlenmektedirler cevabını vermeleri göçün nedenin ekonomik nedenlerden kaynaklandığını anlamaktayız.%23,0'ı ekonomik yönden yoksullaşmaktadırlar,%8,8'i kentlileşmişlerdir, %4,2'si kentlileşmemişlerdir, %2,4'ü cevapsız olarak belirtmişlerdir.

Tablo 50:Görüşülenlerin Gaziantep'ten Başka Bir Yere Gitmeyi Düşünme Durumu

Gaziantep'ten Başka Bir Yere Gitmeyi Düşünme Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	13	2,6	2,6
Evet	118	23,6	23,6
Hayır	369	73,8	73,8
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 50'de katılımcıların %73,8'i hayır, Gaziantep başka bir yere gitmeyi düşünmediklerini belirtmişlerdir. Gaziantep'ten başka bir yerde yaşamayı düşünmemeleri yaşam koşullarının daha elverişli ve Gaziantep'te yaşamaktan mutlu olduklarını göstermektedir. %23,6'sı evet cevabını vermişlerdir.

Tablo 51:Görüşülenlerin Başka Bir Yere Göç Etmeyi Düşünenlerin Gitmek İstedikleri Yer

Göç Etmeyi Düşünenlerin Gitmek İstedikleri Yer	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	364	72,8	72,8
Mersin	11	2,2	2,2
Şırnak	13	2,6	2,6
Kahramanmaraş	13	2,6	2,6
Antalya	28	5,6	5,6
İstanbul	25	5,0	5,0
Bursa	6	1,2	1,2
Siirt	4	00,8	00,8
Kayseri	2	00,4	00,4
Yurtdışı	8	1,6	1,6
Adana	5	1,0	1,0
Şanlıurfa	8	1,6	1,6
Ankara	4	00,8	00,8
Adıyaman	4	00,8	00,8
İzmir	3	00,6	00,6
Bartın	1	00,2	00,2
Manisa	1	00,2	00,2
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 51’de bakıldığında katılımcıların %72,8’i cevap vermemişlerdir. Gaziantep dışında bir yerde yaşamak istemedikleri anlaşılmaktadır. Diğer katılımcılar ise %5,6 ‘sı Antalya,%5,0’ı İstanbul,%2,6’sı Kahramanmaraş,%2,6’sı Şırnak,%2,2’si Mersin,%1,6’sı Şanlıurfa ve Yurtdışı,%1,2’si Bursa,%0,2’si Bartın ve Manisa,%0,4’ü Kayseri,%0,6’sı İzmir,%0,8’i Siirt olarak belirtmiştir.

Tablo 52: Görüşülenlerin Gaziantep’ten Başka Bir Yere Göç Oluyorsa Bunun Nedeni

Gaziantep’ten Başka Bir Yere Göç Nedeni	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	23	4,6	4,6
Terör ve Kan Davaları	14	2,8	2,8
Sosyal ve Fiziki Yapıdaki Gerilik	33	6,6	6,6
Eğitim ve Sağlık Hizmetlerinin Yetersizliği	67	13,4	13,4
Sosyal ve Ekonomik Olanaksızlıklar	363	72,6	72,6
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 52’ye bakıldığında katılımcıların %72,6’sı sosyal ve ekonomik olanaksızlıklar nedeniyle göç olmaktadır. Ekonomik ve sosyal olanaksızlıkların temelinde işsizlik yatmaktadır. Göçün yaşanmasında da etkili olan işsizlik insanların yeni umut arayışları içinde gerçekleşmektedir. Katılımcıların %13,4’ü eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği,%6,6’sı sosyal fiziki yapıdaki gerilik ,%2,8’i terör ve kan davaları ,%4,6’sı ise cevapsız bırakmıştır.

Tablo 53:Görüşülenlerin Göç Kararının Alınmasında Çocukların Daha İyi Bir Eğitim Almalarını Sağlamak Düşüncesinin Olup Olmama Durumu

Göç Kararında Daha İyi Bir Eğitim Alma Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	198	39,6	39,6
Çok Etkili Oldu	38	7,6	7,6
Etkili Oldu	90	18,0	18,0
Kararsızım	51	10,2	10,2
Etkili Olmadı	68	13,6	13,6
Hiç Etkili Olmadı	55	11,0	11,0
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 53 'e bakıldığında %39,6'sı cevapsız bırakmıştır. Göç kararının alınmasında eğitim olanaklarının Gaziantep'te daha iyi olması yatmamaktadır. Göçün yaşanmasında eğitim olanaklarıyla ilişkilendirilmemelidir. Katılımcıların %13,6 'sı etkili olmadı, %11,0'ı hiç etkili olmadı, %10,6'sı ise kararsızım şeklinde cevaplamışlardır. %18,0'ı etkili oldu, %7,6'sı ise çok etkili oldu şeklinde cevaplandırmışlardır.

Tablo 54:Görüşülenlerin Göç Sonucunda Çocuklarının Eğitimi İle İlgili Beklentileri Karşılanma Durumu

Eğitim İle İlgili Beklentilerin Karşılanma Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	213	42,6	42,6
Tamamen Karşılandı	31	6,2	6,2
Büyük Ölçüde Karşılandı	91	18,2	18,2
Kararsızım	98	19,6	19,6
Karşılanmadı	52	10,4	10,4
Hiç Karşılanmadı	15	3,0	3,0
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 54 'e bakıldığında katılımcıların %42,6'sı cevapsız bırakmışlardır. Katılımcılar göçle eğitimi ilişkilendirmemektedir. Katılımcıların %19,6'sı kararsızım, %0,4'ü karşılanmadı, %3,0'ı hiç karşılanmadı. Katılımcıların %18,22'si büyük ölçüde karşılandı, %6,2'si tamamen karşılandı.

Tablo 55: Görüşülenlerin Memleketteyken Gelenek Ve Göreneklere Karşı Aykırı Davranan Akraba/Tanıdıklarına Karşı Tavrı

Göç Öncesi Gelenek – Göreneklere Karşı Tavır	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	18	3,6	3,6
Onunla Konuşmazdık	43	8,6	8,6
Uyarıda Bulunurdık	272	54,4	54,4
Toplumdan Dışlardık	15	3,0	3,0
Karışmazdık	132	26,4	26,4
Memleketteyken Uzaklaştırdık	3	00,6	00,6
Diğer	17	3,4	3,4
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 55'e bakıldığında Memleketteyken gelenek ve göreneklere karşı aykırı davranan akraba/tanıdıklarınıza %54,4 uyarıda bulunurdık, %26,4'ü karışmazdık, %8,6'sı onunla konuşmazdık, %3,6'sı cevapsız, %3,0'ı toplumdan dışlardık, %0,6'sı memleketteyken uzaklaştırdık, %3,4 diğer. Göçle gelen ailelerin büyük bir bölümü geldikleri yörenin kültürünü taşımakta ve gelenek ve göreneklere uymaktadırlar.

Tablo 56: Görüşülenlerin Memleketten Geldikten Sonra Gelenek Ve Göreneklere Karşı Aykırı Davranan Akraba/Tanıdıklarınıza Karşı Tavrı

Göç Sonrası Gelenek ve Göreneklere Karşı Tavrı	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	2	00,4	00,4
Onunla Konuşmayız	41	8,2	8,2
Uyarıda Bulunurum	238	47,6	47,6
Toplumdan Dışlarız	8	1,6	1,6
Karışmam	192	38,4	38,4
Diğer	19	3,8	3,8
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 56'ya bakıldığında %47,6'sı uyarıda bulunurum, %38,4'ü karışmam, %8,2'si onunla konuşmayız, %3,8'i diğer, %1,6'sı toplamdan dışlarız, %0,4'ü cevapsız şeklinde cevaplamışlardır. Gaziantep'e göçle gelenler gelenek ve göreneklerine bağlılıklarını sürdürmektedirler. Yeni bir şehir onların gelenek ve göreneklerine bağlılıklarını azaltmamaktadır geldikleri yerlere kendi kültürlerin taşımaktadırlar.

Tablo 57: Görüşülenlerin Gaziantep'e Gelmeden Önce Düğün, Sünnet V.B.Özel Günlerinizi Yapma Durumu

Göç Öncesi Özel Günleri Yapma Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	6	1,2	1,2
Köy Meydanında Davul-Zurnalı	319	63,8	63,8
Evimizin Bahçesinde Davul-Zurnalı	86	17,2	17,2
Köy Meydanında Düğünsüz-Çalgısız	9	1,8	1,8
Evin Bahçesinde Düğünsüz/Çalgısız	28	5,6	5,6
Mevlit Okutarak	17	3,4	3,4
Diğer	35	7,0	7,0
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 57'ye bakıldığında katılımcılar göç etmeden önce düğün, sünnet v.b. özel günlerini %63,8'i köy meydanında davullu-zurnalı, %17,2'si evimizin bahçesinde davullu-zurnalı,%7,0'ı diğer, %5,6'sı evin bahçesinde düğünsüz/çalgısız, %3,4'ü mevlit okutarak, %1,8'i köy meydanında düğünsüz/çalgısız, %1,2'si cevapsız şeklinde belirtmişlerdir.

Tablo 58: Görüşülenlerin Gaziantep'e Geldikten Sonra Özel Günlerini Yaptığı Yer

Göç Sonrası Özel Günlerin Yaptığı Yer	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	31	6,2	6,2
Düğün Salonunda	147	29,4	29,4
Sokakta Davul-Zurna	122	24,4	24,4
Sokakta Sazlı-Çalgılı	97	19,4	19,4
Evimizin Bahçesinde Çalgılı	33	6,6	6,6
Evimizin Bahçesinde Çalgısız	15	3,0	3,0
Diğer	55	11,0	11,0
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 58'e göre katılımcılar %29,4'ü düğün salonunda, %24,4'ü sokakta davul/zurna, %19,4'ü sokakta sazlı/çalgılı, %11,0'ı diğer, %6,6'sı evimizin bahçesinde çalgılı, %6,2'si cevapsız, %3,0'ı evimizin bahçesinde çalgısız yaptıklarını belirtmişlerdir. Göçle gelen bireyler özel günlerini düzenlerken şehir hayatı düğün salonlarında düzenlemeyi gerekli kılarsa da gelenekten vazgeçmeyerek sokakta özel günlerini düzenlemeye devam etmektedirler.

Tablo 59: Görüşülenlerin Oturduğu Mahalleyi Seçme Durumu

Oturduğu Mahalleyi Seçme Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	8	1,6	1,6
Akrabalarım Olduğu İçin	120	24,0	24,0
Tanıdık Vasıtasıyla	48	9,6	9,6
Evlerin Fiyatları Uygun Olduğu İçin	142	28,4	28,4
Tanıdıklarım Bulunduğu İçin	100	20,0	20,0
Diğer	82	16,4	16,4
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 59'a bakıldığında katılımcılar oturduğunuz mahalleyi seçme durumlarına %28,4'ü evlerin fiyatları uygun olduğu için, %24,0'ı akrabalarım olduğu için, %20,0'ı tanıdıklarım olduğu için, %16,4'ü diğer, %9,6'sı tanıdık vasıtasıyla, %1,6 'sı cevapsız olarak belirtmişlerdir.%53,6'sının daha akraba ve tanıdıklarının oturdukları evleri seçmelerinde etkili olduğunu belirtmesi daha çok akraba ve tanıdıklarına yakın yerlerde oturmaları akraba ilişkilerine devam etmek ve aralarında birbirlerine ihtiyaç duyduklarında yardımlaşmak amacıyla tercih etmişlerdir.

Tablo 60: Görüşülenlerin Gaziantep'e Göçle Hayatında ki Değişim

Göçle Hayatında ki Değişim	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	63	12,6	12,6
Aile İçi İlişkiler	90	18,0	18,0
Akrabalar Arası İlişkiler	35	7,0	7,0
Eğitim	35	7,0	7,0
Giyim, Kuşam	18	3,6	3,6
Meslek, Gelir	224	44,8	44,8
Dini Yaşam	3	00,6	00,6
Gelenek Görenek	18	3,6	3,6
Diğer	14	2,8	2,8
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 60'a göre katılımcıların Gaziantep'e göçle birlikte en çok hayatlarındaki değişimin %44,8'i meslek, gelir, %18,0'ı aile içi ilişkiler, %12,6'sı cevapsız, %7,0'ı eğitim,%3,6'sı giyim-kuşam ve gelenek görenek, %2,8'i diğer,

%0,6'sı dini yaşamda değişikliğe yol açtığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların yoğunluk meslek gelirden değişimin yaşanmasında en önemli etki geldikleri yerden işsizlik nedeniyle ayrılmışlardır. Bu nedenle göç nedenlerinden en belirleyici olan işsizliktir. Meslek ve gelirlerindeki değişiklik Gaziantep'te aradıklarını bulduklarını göstermektedir.

Tablo 61: Görüşülenlerin Göç Sonrası Algıları

Göç Sonrası Algıları	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	3	00,6	00,6
İş Olanakları Çok Olduğu İçin Memnunum	342	68,4	68,4
Çocuklar Daha İyi Bir Eğitim Aldığı İçin Memnunum	33	6,6	6,6
Daha Temiz ve Daha İyi Koşullarda Yaşadığım İçin Memnunum	25	5,0	5,0
Köy Yaşamı Sıkıcıydı, Şehirde Yaşam Daha Eğlenceli	3	00,6	00,6
Topraksız Kaldığım İçin Memnun Değilim	24	4,8	4,8
Şehir Yaşamı Aile İlişkilerimi Bozdu	21	4,2	4,2
İşsiz Güçsüz Bıraktı	17	3,4	3,4
Yeni Yaşama Ayak Uydurmadım	11	2,2	2,2
Diğer	21	4,2	4,2
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 61'de ankete katılanların %68,4'ü iş olanakları çok olduğu için memnun olduklarını belirtmeleri işsizlik sorununu çözdüklerini göstermektedirler. Görüşülenlerin %6,6 'sı çocuklar daha iyi bir eğitim aldığı için,%5,0'ı daha temiz ve daha iyi koşullarda yaşadığım için memnunum şeklinde belirtmişlerdir. Görüşülenlerin diğerleri ise %4,8'i topraksız kaldığım için,%4,2'si şehir yaşamı aile ilişkilerimi bozdu ve diğer ,%3,4'ü işsiz güçsüz bıraktı,%2,2'si yeni yaşama ayak uyduramadım, %0,6'sı cevapsız şeklinde memnuniyetsizliklerini belirtmişlerdir.

Tablo 62: Görüşülenlerin Sigara Kullanma Durumu

Sigara Kullanma Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Evet	268	53,6	53,6
Hayır	232	46,4	46,4
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 62'ye göre katılımcıların sigara kullanıp kullanmadıklarına %53,6'sı evet,%46,4'ü hayır şeklinde cevap vermişlerdir.

Tablo 63:Görüşülenlerin Alkol Kullanma Durumu

Alkol Kullanma Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	1	00,2	00,2
Evet	85	17,0	17,0
Hayır	414	82,8	82,8
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 63'e bakıldığında katılımcıların alkol kullanıp kullanmadıklarına %82,8'i hayır,%17,0'ı evet, %0,2'si cevapsız bırakmışlardır.

Tablo 64: Görüşülenlerin Ya Da Ailelerinin En Çok İhtiyaç Duydukları 1. Hizmet

Ailelerin En Çok İhtiyaç Duyduğu Hizmet 1	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	4	00,8	00,8
İstihdam	274	54,8	54,8
Eğitim Hizmetleri	108	21,6	21,6
Sağlık Hizmetleri	105	21,0	21,0
Sosyal Aktivite	9	1,8	1,8
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 64'e bakıldığında görüşülenlerin %54,8'i istihdam, %21,6'sı eğitim hizmetleri %21,0'ı sağlık hizmetleri, %1,8'i sosyal aktivite, %0,8'i cevapsız olarak belirtmişlerdir. Ankete katılanların öncelikle kendilerine ve ailelerine en çok ihtiyaç duydukları şeyin istihdam olduğunu belirtmeleri öncelikli sorunun işsizlik olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 65: Görüşülenlerin Ya Da Ailelerinin En Çok İhtiyaç Duydukları 2. Hizmet

En Çok İhtiyaç Duyduğu 2. Hizmet	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	3	00,6	00,6
İstihdam	64	12,8	12,8
Eğitim Hizmetleri	193	38,6	38,6
Sağlık Hizmetleri	233	46,6	46,6
Sosyal Aktivite	7	1,4	1,4
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 65'e göre görüşülenlerin %46,6 'sı sağlık hizmetleri, %38,6'sı eğitim hizmetleri, %12,8'i istihdam, %1,4'ü sosyal aktivite, %0,6'sı cevapsız şeklinde belirtmişlerdir. Ankete katılanların ikinci olarak kendilerine ve ailelerine en çok ihtiyaç duydukları şeyin sağlık hizmetleri olarak belirtmeleri, sağlık sorunlarını çözmede sağlık hizmetlerine erişimde yetersizliğin olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 66: Görüşülenlerin İşlerinden Memnun Olma Durumu

İşlerinden Memnun Olma Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	17	3,4	3,4
Hayır	213	42,6	42,6
Evet	270	54,0	54,0
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 66'a göre görüşülenlerin işlerinden memnun olup olmadıkları % 54,0'ı evet,%42,6'sı hayır, %3,4'ü cevapsız bırakmışlardır.

Tablo 67: Görüşülenlerin İşlerinden Memnun Olmama Nedeni

İşlerinden Memnun Olmama Nedeni	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	263	52,6	52,6
Ücret Yetersizliği	115	23,0	23,0
Çalışma Koşullarının Ağır Olması	24	4,8	4,8
İş Güvencesi Yok	55	11,0	11,0
Görev Alanının Belirsizliği	6	1,2	1,2
Diğer	37	7,4	7,4
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 67'e göre görüşülenlerin İşlerinden memnun değilseniz nedeni %52,6'sı cevapsız, %23,0'ı ücret yetersizliği, %11,0'ı iş güvencesi yok, %7,4'ü diğer, %4,8'i çalışma koşullarının ağır olması, %1,2'si görev alanının belirsizliği şeklinde söylemişlerdir.

Tablo 68: Görüşülenlerin Yaşamlarından Memnun Olma Durumu

Yaşamlarından Memnun Olma Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Memnun Değilim	25	5,0	5,0
Çok Az Memnunum	23	4,6	4,6
Az Memnunum	43	8,6	8,6
Biraz Memnunum	61	12,2	12,2
Memnunum	127	25,4	25,4
Çok Memnunum	94	18,8	18,8
Çok Çok Memnunum	56	11,2	11,2
Çok Çok Çok Memnunum	39	7,8	7,8
Çok Çok Çok Çok Memnunum	8	1,6	1,6
En Çok Memnunum	24	4,8	4,8
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 68'e göre görüşülenlerin yaşamlarından memnuniyet durumlarına ilişkin %25,4'ü memnunum, %18,8'i çok memnunum, %12,2'si biraz memnunum, %11,2'si çok çok memnunum, %8,6'sı az memnunum, %7,8'i çok çok çok memnunum, %5,0'ı cevapsız, %4,8'i en çok memnunum, %4,6'sı çok az memnunum, %1,6'sı ise çok çok çok çok memnunum şeklinde belirtmişlerdir.

Tablo 69: Görüşülenlerin 10 Yıl Sonraki Yaşam Memnuniyeti Durumu

10 Yıl Sonra Memnun Olma Durumu	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde
Cevapsız	1	00,2	00,2
Memnun Değilim	27	5,4	5,4
Çok Az Memnunum	24	4,8	4,8
Az Memnunum	28	5,6	5,6
Biraz Memnunum	42	8,4	8,4
Memnunum	80	16,0	16,0
Çok Memnunum	84	16,8	16,8
Çok Çok Memnunum	66	13,2	13,2
Çok Çok Çok Memnunum	72	14,4	14,4
Çok Çok Çok Çok Memnunum	37	7,4	7,4
En Çok Memnunum	39	7,8	7,8
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 69'a göre görüşülenlerin 10 yıl sonraki yaşam memnuniyetleri %16,8'i çok memnunum,%16,0'ı memnunum, %14,4'ü çok çok çok memnunum, %13,2'si çok çok memnunum, %8,4'ü biraz memnunum, %7,8'i en çok memnunum, %7,4'ü çok çok çok çok memnunum, %5,6'sı az memnunum, %5,4'ü memnun değilim, %4,8'i çok az memnunum, %0,2'si cevapsız şeklinde belirtmişlerdir.

Tablo 70: Görüşülenlerin Şehir Merkezine İş Dışında Başka Sebeplerle Gidip Gitmeme Durumu

Şehir Merkezine İş Dışında Gelme Nedeni	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	9	1,8	1,8
Evet	163	32,6	32,6
Hayır	328	65,6	65,6
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 70'e göre görüşülenlerin şehir merkezine iş dışında başka sebeplerle gidip gitmeme durumuna %65,6'sı hayır, %32,6'sı evet şeklinde belirtmişlerdir. Görüşülenlerin büyük bir kısmı sadece iş nedeniyle şehir merkezine gelmekte hiçbir sosyal ve kültürel etkinlikte bulunmamaktadırlar.

Tablo 71: Görüşülenlerin Şehir Merkezine İş Dışında Başka Sebeplerle Gittikleri Yer

İş Dışında Geldikleri Yer	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	409	81,8	81,8
Hastaneye gitmek için	6	1,2	1,2
Gezmek için	73	14,6	14,6
Sosyal aktivite	9	1,8	1,8
Akraba ziyareti	3	0,6	0,6
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 71'e göre görüşülenlerin şehir merkezine iş dışında %81,8'i cevapsız, %14,6'sı gezmek için, %1,8'i sosyal aktivite, %1,2'si hastaneye gitmek için, %0,6'sı akraba ziyaret için geldiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 72: Görüşülenlerin Son Bir Yılda Etkinliklere Katılma Durumu

Son Bir Yılda Katıldıkları Etkinlik	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	16	3,2	3,2
Konser	77	15,4	15,4
Festival/şenlik	82	16,4	16,4
Tiyatro/sinema	40	8,0	8,0
Türbe ziyareti	128	25,6	25,6
Dinimizle ilgili sohbetler/toplantılar	38	7,6	7,6
Mahalle toplantıları	20	4,0	4,0
Diğer	99	19,8	19,8
Toplam	500	100,0	100,0

Tablo 72'ye göre son bir yılda katıldıkları etkinlikleri%25,6'sı türbe ziyareti, %16,4'ü festival/şenlik, %15,4'ü konser, %19,8'i diğer, %8,0'ı tiyatro/sinema, %7,6'sı dinimizle ilgili sohbetler/toplantılar, %4,0'ı mahalle toplantıları, %3,2'si cevapsız şeklinde belirtmişlerdir.

SONUÇ

Toplumsal Değişme Sürecinde Kentleşme ve Göç Olgusu adlı çalışmada elde edilen bulgular beş başlık altında değerlendirilebilir. Bu beş başlık aşağıda belirtilmiştir.

- 1) Gaziantep'e göç edenlerin sosyo-demografik, ekonomik ve kültürel özelliklerinin değerlendirilmesi
- 2) Göç edenlerin göç kararının alınış sürecinin değerlendirilmesi
- 3) Göç edenlerin sorunları,
- 4) Gaziantep'e göçle birlikte yaşanan kentsel sorunlar
- 5) Göçle gelenlerin psiko-sosyal durumları

Gaziantep'de 13 mahallede 500 haneye uygulanan anketten elde edilen verilere göre, göç edenler daha çok kalabalık ailelerde yaşamaktadırlar. Ortalama hane büyüklüğü 5.8 olan ailelerden oluşmaktadır. Anket formunun uygulandığı hane halkı başkanlarının evli olma oranı ise (%70,2) dir. Resmi nikâh oranının yüksek bir oranda (%70,4) yaygın görüldüğü ailelerde, evlilik yaşının 21-25 yaş aralığı (%31,6)'sını oluşturmuş olmasına rağmen (%30,0)'nun 16-20 yaş aralığında olması erken evliliğin yaygın olduğunu göstermektedir. Evlenme yaşlarına ilişkin yaş aralığı oranlarının düşük olması evlilik biçiminin gerçekleştirilme şekliyle de ilintilidir. Araştırmada görüşmecilerin evliliğin gerçekleştirme şekline ilişkin soruya %54,4'nün görücü usulü olduğunu belirtmesi evlilik kararlarının alınmasında aile baskısını ve ailelerin evliliğe ilişkin karar alma sürecindeki etkinliğini ortaya koymaktadır.

Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgesi'nden göç eden ailelerde, doğum yeri ise önemli oranda Gaziantep'in dışında bir yer olarak yoğunlaşmaktadır. Gaziantep

merkez ve ilçelerinde doğanların oranı oldukça düşüktür. Elde edilen bu bulgu, göç edenlerin Gaziantep'e yakın bir tarihte göç ettiklerini göstermektedir.

Göç edenlerin büyük çoğunluğunun Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan yerleşim alanlarından göç ettikleri düşünüldüğünde ortaya çıkan sonuçlarda kendi içinde tutarlıdır. Bilindiği üzere bu bölgelerde yaşanan terör ve şiddet olayları yıllardır bu bölgelerde kanayan bir yaradır. Bu bölgelerde yaşayan halk yakın bölgelere göç etmek zorunda kalmaktadır. Özellikle Şanlıurfa, Siirt, Mardin, Şırnak, Hakkâri, Kilis, Adıyaman ve civar illerden yoğun olarak göç yaşanmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgular, kente yönelik göçler üzerinde işsizlik, ekonomik sorunlar, topraksızlık ve geçim sıkıntısı gibi iktisadi faktörlerin - belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Can güvenliği, terör ve şiddet de önemli bir göç nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç edenlerin sorunlarıyla ilgili elde edilen bulgulardan hareketle şunları söyleyebiliriz:

Göç edenlerin daha çok işsizlik, yoksulluk, topraksızlık gibi ekonomik faktörlere dayalı olarak Gaziantep'e göç ettikleri dikkate alındığında, göç edenlerin bu amaçlarına ulaştıklarını, diğer bir ifadeyle ekonomik sorunlarını çözdükleri ortaya çıkmaktadır. Fakat yaşanan ekonomik krizler Gaziantep sanayisini etkilemekte bu da göç edenlerin işten çıkarılmasına neden olmaktadır. Ancak, tüm bunlara rağmen Gaziantep'e göç etmekten dolayı memnun olma yüksekliği, memleketine geri dönme eğiliminin oldukça düşük olması bu bulguyla çelişir gibi gözükse de göçmenlerin Gaziantep 'e göç ettikleri bölgelerin sosyo-ekonomik koşullarının daha da kötü olması onları tüm bu olumsuzluklara karşın Gaziantep'de kalmaya itmektir.

Araştırmaya katılanların (%39,0) 'ı Gaziantep'e 2001 ve sonrasında göç etmişlerdir. Gaziantep'e 2001 ve sonrası bu kadar yoğun bir göç hareketliliğinin olması Gaziantep'in bundan sonraki yıllarda da göç hareketliliğiyle karşı karşıya kalacağını göstermektedir. Gaziantep 'e göç edenlerin Gaziantep'e göç etmiş olmaktan memnun olma oranının yüksek olması göçü tetikleyecek bir faktördür. Gaziantep'e göç etmekten dolayı memnun olanlar bunu daha çok ekonomik sebeplere, Gaziantep'de yaşamın kolay olduğuna ve bu koşullarda en iyisi bu, başka seçeneğim yok gibi nedenlerle açıklamaktadırlar. Ayrıca Gaziantep'de ucuz konutun bulunması ya da

kiralık ev fiyatlarının diğer illere göre ucuz olması da Gaziantep'te yaşamaktan memnun olmalarının nedenlerinden biridir.

Gaziantep'e göç etmiş olmaktan memnun olma nedeni olarak iş olanaklarının Gaziantep'te iyi olduğunu belirtmeleri göçün daha çok ekonomik nedenlerden kaynaklandığını da göstermektedir. Göçte belirleyici neden, ekonomik sıkıntılar ve işsizliktir. Bu durum göçle gelenlerin kendi memleketlerini terk edip göçü bir kurtuluş yolu olarak düşünmelerine neden olmaktadır. Göç kararının alınmasında belirleyici olan kişiler aileler olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç kararı kişinin tek başına aldığı bir karar değildir. Araştırma bulgularından elde edilen sonuca göre belirleyici etken olarak aileler göç etmenin bir çare olduğunu düşünüp göç etmeye karar vermektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, Gaziantep'e göç edenler arasında başka kentlere ve göç ettikleri bölgeye dönme eğilimleri oldukça düşüktür. Bu eğilimin düşük olmasında yaşamak için en uygun koşulların Gaziantep'te bulunduğunu düşünmeleri etkilidir.

Araştırmadan elde edilen önemli bir bulgu göç edenlerin eğitim düzeyleriyle ilgilidir. Araştırma verilerine göre katılımcıların eğitim düzeyleri çok yüksek değildir. Ve araştırmada özellikle ilkokul mezunlarının oranının yüksek olması dikkati çekmektedir. Elde edilen bu bulgu, Gaziantep'e göç ile gelenlerde eğitimin hiç de iyi bir düzeyde olmadığını ortaya koymaktadır. Kentleşme ve kentlileşme bağlamında eğitimin işlevleri göz önüne alındığında, düşük eğitim düzeyinin göç edenlerin kentle bütünleşmesini olumsuz etkileyeceği bilinmektedir.

Araştırmadan elde edilen verilere göre, göç edenlerin ekonomik açıdan da düşük gelire sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Ortalama aylık gelir, (%30,0) 751-1000 TL, 601-750 TL (%23,0) ve 1001-1500 (%23,8) gelir gruplarında toplanmaktadır. Geliri olmadığını söyleyenlerin oranı %2,6'dır.

Göç edenlerde gelir düzeyinin düşüklüğü çalışma durumu, meslek ve iş alanlarıyla ilişkilidir. Araştırma verilerine göre katılımcıların büyük bir oranı sosyal güvencesi olmayan geçici işlerde çalışmaktadırlar. Ve işsizlik oranı da oldukça

yüksektir. Ayrıca, düzensiz işlerde çalışanların örneklemin içinde (%56,4)'lük bir paya sahip olduğu göz önüne alındığında işsizliğin daha da yüksek olduğu ileri sürülebilir. Burada çıkan sonuca göre düzensiz işler diye tanımlanan ve kendini işçi olarak ifade eden katılımcıların mesleklerin hamallık, seyyar satıcılık, inşaat işçiliği gibi meslek gruplarından oluşması bu oranın yüksek olmasının ana nedenidir.

İşsizliğin göç öncesi yoğun bir şekilde yaşandığını ve bu nedenle göç etmek zorunda kaldıklarını ifade eden katılımcılar, işsizliğin göçle birlikte azaldığını ifade etmişlerdir. Elde edilen bu bulgu, göç sonucunda göç edenlerde işsizliğin azaldığını, mesleki çeşitliliğin ve çalışma alanlarının farklılaştığını özellikle de mesleğini işçilik olarak tanımlayanların yaygınlaştığını ortaya koymaktadır. Ancak, bu olumlu gelişmelere rağmen, gelir düzeyinin düşüklüğü, yukarıda ifade edildiği gibi işsizliğin yine önemli oranda olması, düzensiz işlerde çalışmanın önemli oranda varlığı ve elde edilen ücretlerin düşüklüğü ile açıklanabilir.

Katılımcıların çoğunluğu (%84,3) kendilerini “yoksul” olarak tanımlanmaktadırlar. Düşük gelir, işsizlik, düzensiz işlerde çalışma, ücret düzeyinin düşüklüğü gibi özellikler onların kendilerini yoksul olarak tanımlamasını anlaşılır kılmaktadır. Gaziantep’e göç etme nedenlerinin başında işsizlik ve ekonomik faktörlerin geldiği göz önüne alındığında, göç edenlerin bu amaçlarına ulaşamadıkları ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, göç edenlerin ekonomik anlamda geleceğe yönelik umut ve düşünceleri de olumsuzdur. Araştırma bulgularına göre, katılımcıların çoğu gelir düzeylerinin gelecekte daha kötü olacağını düşünmektedir.

İş, çalışma ve ekonomik koşulların olumsuz ve düşük düzeyde olması göç edenlerin sosyal güvenlik durumlarına da yansımaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu yeşil kart tipi bir güvenceye sahiptir. Yeşil kartın kimlere, hangi sosyo-ekonomik özelliklere sahip bireylere verildiği göz önüne alındığında, göç edenlerin sosyo-ekonomik özelliklerini ortaya koyan bulgular daha iyi anlaşılmaktadır.

Yeşil kart, bu yoksul insanların sağlık hizmetlerinden sınırlı oranda yararlanmalarına olanak sağlamaktadır. Devletin bu hizmeti, onların bir ölçüde kentte tutunabilmeleri açısından oldukça önemlidir. Yeşil Kartın dışında sosyal güvencesi olanlar ise asgari ücret karşılığında SSK ‘ya bağlıdırlar. Ayrıca göçle

gelen aileler sağlık sorunlarını kendi imkanlarıyla karşıladıklarını ifade eden %44,4'lük bir oranı oluşturmaları oldukça düşündürücüdür. Kentte yaşam mücadelesinde sosyo-kültürel nitelikli harcamalar yapmak, düşük gelir düzeyine sahip insanlar için oldukça zordur. Nüfusun kalabalık olduğu ailelerde insanların karınlarını doyurmak en temel sorun haline gelmektedir.

Göç edenlerin borçlanma durumuna bakıldığında büyük bir çoğunluğu bazen borçlanıyoruz (%53,0)'ü cevabını vermişlerdir. Buradan çıkan sonuca göre göç edenlerin bazen borçlanıyoruz cevabına ilişkin oranın oldukça yüksek olması göçle gelenlerin ekonomik sıkıntılar yaşadığını ve yaşanan ekonomik krizlerinde borçlu yaşamayı hayatın gerçeği haline dönüştürdüğü sonucunu ortaya koymaktadır. Borçlanma durumunda Türkiye'nin son zamanlarda içinde bulunduğu kredi kartı mağduriyeti göç edenlerde de az da olsa hissedilen bir sorundur. Geleneksel bakkal alışverişlerindeki veresiye sistemi yapılan bu çalışmada da hala devam ettiğini göstermektedir. Buradan elde edilen sonuçlar bize gösteriyor ki göç edenler geçimlerini sağlamakta zorlanmakta ve borçla günü kurtarma derdine düşmektedirler. Hanede yaşayan kişi sayılarının ortalama 5,8 olduğu düşünülürse bu sorunun nedenlerinden birinin kalabalık aile yapısı olduğunu sonuçlar bize vermektedir.

Göç eden ailelerde araştırmadan elde edilen verilere göre, hastalanma durumunda başvuru yapılan sağlık kuruluşlarına sosyal güvencesi olmadığı için(%44.4)'nün kendi imkanlarıyla sağlık sorunlarını çözdüklerini belirtmişlerdir. Araştırmadan çıkan bu sonuç özellikle sağlık bakanlığının bu konuyla ilgili ciddi çalışmalar yapması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Sağlık bakanlığının sağlık güvencesi olmayanlar için uyguladığı yeşil kart sisteminin etkinliğinin tartışılması gerekmektedir. Yeşil Kartın sağlık güvencesi olmayan ailelere tam olarak verilmesi sağlanamadığından bu sorunlar yaşanmaya devam edecektir.

Göçle gelenlerin en çok yardıma ihtiyaç duyulduğunda yardım alınan kişilere ilişkin soruya %29,0'u yakın akraba ve tanıdıklarından yardım almaktadırlar. Göç edenlerin sadece kendi yakınlarına güvendiklerini ve onlarla ilişkilerini yoğun bir şekilde devam ettirdikleri gözlenmektedir. Bu durumda şöyle bir sorunu ortaya çıkarmaktadır. Cemaatçilik anlayışının kendini hissettirdiği bu sistemde ayrıca

yaşanan dil problemi göç eden aileler sosyal ve kamusal alanın dışında kalmaları sadece yakın akraba ilişkilerinin gelişmesine neden olmaktadır.

Araştırma verilerinin analizi sonucunda göç edenlerin oturdukları konut tipinin daha çok müstakil ev (%42,2) olduğu, gecekondur (%30,6) ve dairede (%26,8) oturanların yaklaşık oranda oldukları ortaya çıkmıştır. Müstakil ev tipi, Gaziantep kent merkezini çevreleyen, kentin daha çok doğu ve kuzey kısımlarında yaygın olarak görülen bir ev tipidir. Genelde tek katlı ve bahçeli olan bu evlerin inşaat kalitesi ve imar durumu değişmektedir. Bu evlerin bir kısmı gecekondur olmasına rağmen, katılımcılar gecekondur yerine müstakil ev kavramını kullanmışlardır. Katılımcıların (%51,2)'si oturdukları konutun sahibi durumundadırlar. Kiracı olanların oranı ise (%42,0)'dir. Çoğunun imara uygun olmadığı bu konutlarda, alt yapı koşulları; su, kanalizasyon, elektrik büyük oranda bulunmaktadır. Evlerin genişliği ise daha çok 100 m. ve üzerindedir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer önemli sonuç ise, ,göç edenler arasında kentsel dönüşüm çerçevesinde ev sahibi olma bilgi ve bilincinin düşük olduğu şeklindedir. Özellikle devletin TOKİ kapsamında kentsel dönüşüm alanları olarak belirlenen alanlarda ev sahibi olmak isteyenlere yönelik uygulanan kira öder gibi ev sahibi olmalarına ilişkin hedefleri bu aileler tarafından kabul görmemektedir.

Göç eden ailelerin buna ilişkin tutumları kendi yakın akrabalarının bulunduğu mahallelerde müstakil evlerde yaşamayı daha yaşanabilir alan olarak kabul etme yönündedir. Bunun nedeni, göç edenlerin Kürt kökenli vatandaşlar olması Türkçe bilmediklerinden dolayı kendilerin ifade edememe sorunu yaşamalarıdır. Bu durum onların toplumla sağlıklı bir şekilde ilişki kurmalarını engellemiş ve içe kapanmaları da beraberinde getirmiştir. Ayrıca büyük kentlere yaşanan göç, kentsel yaşam standartlarının çok altında ve içe kapalı adeta kendisi köy olmayan yeni köysel alanlar yaratmaktadır. Gaziantep de bu anlamda bu sorunu yaşayan illerden biridir. Gaziantep'de Şahinbey ve Şehitkâmil ilçelerinin belirli bölgelerinde küçük köy olmayan fakat yeni köysel alanlar diye tanımlayacağımız yerler bulunmaktadır. Burada yaşayan halk daha çok sosyal ve kamusal alanın dışında bir yaşam sürmektedir.

Gaziantep'e göçle birlikte gelenlerin gelenek-göreneklere karşı tavrı göç öncesi ve sonrası değişimin yaşanıp yaşanmadığına dair katılımcıların düşüncesinde, göç öncesi gelenek ve göreneklere aykırı davranan akraba-tanıdıklarına karşılık olarak uyarıda bulunurduk diyenlerin oranı (%54,4)'nü oluşturmaktadır. Göç sonrası gelenek-göreneklere aykırı davranan akraba-tanıdıklara karşılık olarak (%47,6)'sı uyarıda bulunurduk şeklinde aynı cevabı vermişlerdir. Oranda çok küçük bir farklılaşma olsa da gelenek –göreneklerin göçle birlikte bir değişime uğramadığını göstermektedir. Bunun en büyük nedeni kendilerine ait bir kamusal alan yaratmalarından kaynaklanmaktadır. Göçle geline yerin kültürel özellikleri sadece gelenek-göreneklerin yaşamlarında devam etmesiyle de açıklanamaz. Ayrıca göç öncesi özel günlerini (düğün, sünnet v.b) düzenleme şekline de bakıldığında köy meydanında davullu-zurnalı yapanların oranı (%63,8)'ini oluştururken, göç sonrası özel günlerinin yapıldığı yer olarak sokakta davulu-zurnalı yapanların oranı (%24,4) 'nü, çalgılı-sazlı yapanların oranı %19,4'ü oluşturmaktadır. Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre kültürel yaşamda göç öncesi yaşam farklılaşma gösterse de göç öncesi yaşamın izleri hala devam etmektedir.

Göçle birlikte hayatında yaşanan değişimlere ilişkin %44,8'nin meslek ve gelir düzeyinde bir değişim yaşandığını ifade etmesi katılımcıların en büyük probleminin işsizlik olduğunu bunun da Gaziantep'e göçle birlikte değişim yaşandığını ortaya koymaktadır. Göçün de ana nedenin işsizlik olduğu düşünülürse bu sonucun beklenen bir sonuç olduğu da aşikârdır.

Göç ve kentleşme sürecinde kente göç edenlerin kültürel yaşamlarında beklenen değişimlerden birisi de serbest zamanları değerlendirme biçimlerinde meydana gelmektedir. Gaziantep'de şehir merkezine iş dışında başka nedenlerle gidip gitmeme durumuna (%65,6)'sı hayır cevabını vermişlerdir. Bu durum Gaziantep'e göç edenlerin şehir hayatından kopukluğunu gözler önüne sermektedir. Kendi bulundukları mahallelerin dışına çıkmayıp, kapalı toplum yapısını ve şehre entegre olamayan kent yaşamı içinde hayat tarzı köye benzeyen bir yaşam alanını gözler önüne sermektedir. Göç edenlerin sosyo-ekonomik koşulları ve sorunları göz önüne alındığında, ortaya çıkan bu bulgu anlamlıdır. Daha çok kentte temel sorunlarını çözmeye çalışan bu insanların ekonomik koşullarının yetersizliği,

sosyokültürel koşullarını da etkilemektedir. Bu bağlamda kente özgü serbest zaman değerlendirme şekilleri ortaya çıkmamaktadır.

Göç edenlerin, bu bağlamda kendilerini “yoksul” ve “köylü” olarak algılamaları oldukça önemlidir. Araştırmadan elde edilen bu bulgular, katılımcıların gelir düzeyi, meslek, çalışma alanları, eğitim düzeyleri ve gelenek ve göreneklerle ilgili tutumları göz önüne alınarak değerlendirildiğinde daha anlamlı hale gelmektedir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer önemli sonuç da göç edenlerin sorunlarıyla ilgilidir. Araştırma verilerine göre, Gaziantep’e göç edenlerin göçün ilk günlerinde veya başlangıcındaki en önemli sorunlarının ekonomik olduğu (%42,4) ortaya çıkmıştır. Daha sonra uyum sorunu yaşamaları ikinci önemli sorundur. Gaziantep’te yabancılık çekmeleri uyum sorununu ortaya koymaktadır. Göç edenlerin uyum sorunu kente entegre olma sürecini yavaşlatan bir unsurdur. Göç edenlerin kentleşememesi Gaziantep için ciddi tehlikedir. Çünkü kentleşemeyen kesimin sosyal anlamda yeniliklere ayak uyduramaması kendi içlerinde kapalı bir toplum yapısının yaşanmasına neden olmuştur.

Araştırma verilerine göre göç edenlerin işlerinden memnun olup olmamalarına yönelik soruya evet diyenlerin oranı %54,0’ı oluşturmuş olsa da hayır diyenlerin oranının %42,6’sını oluşturması düşündürücü bir sonuçtur. Buradan elde edilen sonuca göre memnun olanlar ile memnun olmayanlar arasında yakın bir oran bulunmaktadır. İşlerinden memnun olmayan kesimin varlığını da ortaya koymaktadır. Ayrıca işlerinden memnun olmama nedenine ilişkin veride ise (%23,0) ‘ı ücret yetersizliği olarak belirtmişlerdir. Diğer katılımcıların ise (%11,0) ‘nin iş güvencesi yok diye cevap vermeleri işsizlik sorunun Gaziantep içinde önemli bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır.

Göç edenlerin sorunlarına ilişkin genel tanımlamalar yapılırsa eğer bu sorunlar şunlar olarak değerlendirilir: Ekonomik sorunlar, işsizlik, sağlık, eğitim, aile içi ilişkilerde yaşanan farklılaşma, uyum sorunu, kente entegre olmayanların varlığı, ulaşım ve huzursuzluk sorunu.

Göç edenlerin sorunlarıyla ilgili elde edilen bulgulardan hareketle şunları söyleyebiliriz: Göç edenlerin daha çok işsizlik, yoksulluk, topraksızlık gibi ekonomik faktörlere dayalı olarak Gaziantep'e göç ettikleri dikkate alındığında, göç edenlerin bu amaçlarına ulaşamadıkları, diğer bir ifadeyle ekonomik sorunlarını çözemedikleri ortaya çıkmaktadır. Hatta göçün ilk günlerine göre göç edenlerin ekonomik sorunları daha da artmıştır. Ancak, tüm bunlara rağmen göç etmekten dolayı memnun olma yüksekliği, memleketine geri dönme eğiliminin oldukça düşük olması bu bulguyla çelişir gibi gözükse de göçmenlerin Gaziantep'e göç ettikleri bölgelerin sosyo-ekonomik koşullarının Gaziantep 'in sosyo-ekonomik koşullarından daha da kötü olması onları tüm bu olumsuzluklara karşın Gaziantep'de kalmaya itmektir. Bir diğer yorum ise, her geçen yıl daha da nüfusu artan Gaziantep'in hala yoğun olarak göç almaya devam etmesi ve Gaziantep'e göçle gelenlerin Gaziantep'i cazibe merkezi konumunda görmeleri de dikkat çekici bir sonuçtur.

Gerçekte, Gaziantep'e göç edenlerin sorunlarını Gaziantep'in sorunlarından ayrı olarak değerlendiremeyiz. Yukarıda ifade edilen sorunlar aynı zamanda Gaziantep'in de dikkate değer sorunlarıdır. Bu sorunlara çevre, suç, şiddet gibi sorunları da ekleyebiliriz.

Araştırma sonuçları ortaya koyuyor ki; araştırmadan elde edilen en temel bulguların başında göç edenlerin sorunlarının büyük oranda işsizlik, yoksulluk, geçim sıkıntısı, düşük gelir gibi sorunlarda yoğunlaşması gelmektedir. Sosyo-kültürel ve politik boyutları olan bu sorunları genel olarak "iktisadi temelli sorunlar" olarak değerlendirmek olanaklıdır. Bu sorunlar göç edenleri kentlere yönlendiren, ancak araştırma bulgularının da ortaya koyduğu gibi varlığı ve etkisi artarak devam eden köklü sorunlardır. İktisadi temelli sorunlar aynı zamanda birçok diğer sosyal problemi de şekillendirmektedir. Bu bağlamda üzerinde düşünülmesi ve çözüm önerileri geliştirilmesi gereken önemli ve öncelikli sorunlar arasında yer almaktadır. İşsizliği önlemede bireylerin kente özgü bir meslek sahibi olmaları büyük önem taşımaktadır. Göç edenlerin çoğunluğunun köy kökenli olmaları onların kentte tutunmalarını zorlaştırmaktadır. Bunun temel nedenlerinden birisi, onların kente özgü geçerli bir mesleklerinin olmamasıdır.

Bireyleri meslek sahibi yapmada orta ve uzun dönemde en etkili yöntem eğitimidir. Ancak, kısa dönemde bu yönde bazı çalışmalar yapmak olanaklıdır. Kısa dönemde “meslek kursları” yapılması gereken önemli bir etkinlik olarak değerlendirilebilir.

Gaziantep’de iktisadi temelli (ve aynı zamanda sosyal ve kültürel boyutları olan) en önemli problemlerden birisi de yoksulluktur. Yoksullukla mücadelede kamu kurum ve kuruluşlarına, üniversitelere, belediyelere, sivil toplum kuruluşlarına ve iş çevrelerine önemli görevler düşmektedir. Yoksulluğun kentte gözlemlenebilir etkileri söz konusudur. Yoksulluk sokak çocukları sorunundan suç ve şiddete kadar birçok sorun üzerinde etkili olmaktadır.

Kente göç edenleri entegre etme ve onları kentli birey haline getirmede en etkili yöntemlerden birisi de eğitimidir. Gaziantep’de eğitim göstergeleri genel olarak Büyükşehir olmasına rağmen en altlarda yer alması Gaziantep için ciddi problem olmaktadır. Eğitim seviyesinin düşük olması göçle birlikte ciddi oranda artışa neden olmuştur. Bu da Gaziantep’te uygulanan eğitim politikalarının tekrar gözden geçirilmesine ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Göç edenlerin oturdukları mahallerdeki altyapı sorunları, fiziksel ve sosyal koşulların yetersizliği fırsat eşitliği kavramını bize hatırlatan bir noktadır. Kültürel ve sosyal alanların bulundukları mahallelerde yetersiz olması ve daha çok şehir merkezinde bu tür alanların yoğunlaşması hizmetlerin eşit ve adil dağıtılma problemin bize göstermektedir.

Göç edenlerin gelecekle ilgili beklentilerinin yüksek olması umut verici bir durumdur. Daha iyi yaşam koşullarına sahip olmalarının sağlanması şehre entegre olmalarını kolaylaştıracak ayrıca kentleşmenin tamamlanmasını hızlandıracak bir etki yaratacaktır.

GAZİANTEP FOTOĞRAFLAR

Fotoğraflar: Samet Uzdilli

GÖÇ ANKETİ

Bu anket Gaziantep e göç edenlerin sosyo-ekonomik ve demografik yapısını ve göç hikayelerinin belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Ankette isim adres gibi özel bilgiler alınmayacaktır. Elde edilen bilgiler bilimsel amaçlar için kullanılacak ve gizliliği korunacaktır. Yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim...

Görüşme Yeri:.....

Görüşme Tarihi:.....

DEMOGRAFİK BİLGİLER

Cinsiyetiniz?

1 Erkek ☐ 2 Kadın ☐

Kaç Yaşındasınız?

.....

Doğum Yeriniz?

1 Gaziantep Merkez ☐

2 Gaziantep İlçeleri ☐

3 Diğer ☐

Medeni Durumunuz?

1 Bekar ☐ 2 Evli ☐ 3 Dul (eşi ölmüş) ☐ 4 Dul (boşanmış) ☐ 5 Diğer ☐

Evlenme yaşıınız nedir?

1 13-15 arası ☐ 2 16-20 arası ☐ 3 21-25 arası ☐ 4 26-30 arası ☐

5 31-39 arası ☐ 6 40 ve üzeri ☐

Resmi nikahınız var mı ?

1 Var ☐ 2 Yok ☐

Çok eşli ise diğer eşiyle ne zaman evlendiniz?

.....
.....

Eş Seçiminiz Nasıl Oldu?

1 Görücü Usulü ☐ 3 Beşik Kertmesi ☐ 5 Kaçırarak ☐
2 Berdel ☐ 4 Tanışıp, Anlaşarak ☐ 6 Diğer ☐

Öğrenim Durumunuz?

1 Okur-Yazar ☐ 2 İlkokul ☐ 3 Lise ☐
4 Okur-Yazar Değil ☐ 5 Orta okul ☐ 6 Yüksekokul ☐

Eşinizin Öğrenim Durumu?

1 Okur-Yazar ☐ 2 İlkokul ☐ 3 Lise ☐
4 Okur-Yazar Değil ☐ 5 Orta okul ☐ 6 Yüksekokul ☐

Çocuklar	Cinsiyeti	Yaş (belirtiniz)	Medeni Durum	Eğitim Düzeyi	Çalışıp/Çalışmadığı
1	1-Kız 2-Erkek	1. 0-9: 2. 10- 19: 3. 20-29: 4.30 ve üstü :	1.Evli 2.Bekar 3.Boşanmış		
2	1-Kız	1. 0-9: 2. 10- 19:	1.Evli 2.Bekar		

	2-Erkek	3. 20-29: 4.30 ve üstü :	3.Boşanmış		
3	1-Kız 2-Erkek	1. 0-9: 2. 10- 19: 3. 20-29: 4.30 ve üstü :	1.Evli 2.Bekar 3.Boşanmış		
4	1-Kız 2-Erkek	1. 0-9: 2. 10- 19: 3. 20-29: 4.30 ve üstü :	1.Evli 2.Bekar 3.Boşanmış		
5	1-Kız 2-Erkek	1. 0-9: 2. 10- 19: 3. 20-29: 4.30 ve üstü :	1.Evli 2.Bekar 3.Boşanmış		
6	1-Kız 2-Erkek	1. 0-9: 2. 10- 19: 3. 20-29: 4.30 ve üstü :	1.Evli 2.Bekar 3.Boşanmış		
7	1-Kız 2-Erkek	1. 0-9: 2. 10- 19: 3. 20-29: 4.30 ve üstü :	1.Evli 2.Bekar 3.Boşanmış		

AİLENİN SOSYO-EKONOMİK DÜZEYİ

Hanedeki toplam gelir miktarı ne kadardır?

- 1) 100-250 TL 2) 251-400 TL 3) 401- 600 TL 4) 601-750TL
 5) 751-1000 6) 1001-1500TL 7) 1501-2000 TL 8) 2001 ve üstü

Ortalama olarak ayda ne kadar para harcıyorsunuz?

Hanede Çalışan Kişiler:

Kim	Nerede Çalışıyor	Aldığı ücret	Sosyal Güvence

Düzenli bir işiniz var mı?

- 1) Evet 2) Hayır

Evin mülkiyeti kime ait?

- 1) Kira 2) Mülk 3) Akrabamızın 4) Diğer.....

Kira ise ne kadar ücret ödemektesiniz?

- 1) 50-150 2) 151- 250 3) 251-350 4) 351- 450

5) 451- 550 6) 550 ve üstü

Ev Tipiniz nedir ?

1.Daire 2.Müstakil Ev 3. Gecekondu

Evinizin Oda Sayısı nedir?

1. 1-3 2. 4 ve üstü

Evinizin Isınma şekli nedir?

1. Soba 2. Kalorifer 3.Elektrikli Soba 4.Yok

Alış verişinizi yaparken ödemeyi genellikle nasıl yaparsınız?

1) Nakit olarak 2) Kredi kartı ile 3) Veresiye defteri ile
4)Diğer.....

Herhangi bir sosyal güvencesi olmayanların sağlık sorunlarını çözme şekli nedir?

1 Sağlık kurumlarına kendi imkanlarıyla ☐
2 Geleneksel yöntemler ☐
3 Tanıdık doktor,hemşire yardımı ile ☐
4 Belediyenin yardımı ile ☐
5 Dini kuruluşlar yardımı ile ☐

Temel ihtiyaçlarınızı karşılamak için borçlandığınız oluyor mu?

1 Hiç borçlandığımız olmuyor ☐ 3 Hep borçla yaşıyoruz ☐
2 Bazen borçlandığımız oluyor ☐ 4 Sık sık borçlanıyoruz ☐

Son 5 yılda yardım alınan kurumlar?

1 Eş,Dost-Akraba,Tanıdıklar ☐ 4 Sosyal yardım dernekleri ve vakıflardan ☐
2 Belediyelerden ☐ 5 Dini kuruluşlardan ☐
3 Kaymakamlık,Valilik,Muhtarlık ☐

Alınan yardımın bütçemize çok katkısı olduğunu söyleyenler en çok kimden katkı görmüşlerdir?

1 Eş,Dost-Akraba,Tanıdıklar ☐ 4 Sosyal yardım dernekleri ve vakıflardan ☐

- 2 Belediyelerden ☐ 5 Dini kuruluşlardan ☐
- 3 Kaymakamlık, Valilik, Muhtarlık ☐

Yardıma ihtiyacınız olduğunda yakın çevrenizden ne kadar yardım alabilirsiniz?

	Çok ☐	Biraz ☐	Çok Az ☐	Hiç ☐
1 Hasta olduğunuzda ve evde yardıma ihtiyacınız olduğunda	☐	☐	☐	☐
2 Evde tamirat gibi bir iş olduğunda ve yardıma ihtiyacınız olduğunda	☐	☐	☐	☐
3 Hayatınız ile ilgili önemli bir karar aşamasında fikir almaya ihtiyacınız olduğunda	☐	☐	☐	☐
4 Kendinizi sıkıntılı hissettiğinizde dertleşmek için	☐	☐	☐	☐
5 Bir süreliğine şehir dışına gittiğinizde eve bakmak için	☐	☐	☐	☐

Memleketinizden yiyecek-içecek desteği alıyor musunuz ?

- 1 Evet ☐ 2 Hayır ☐

Memleketinizden parasal destek alıyor musunuz ?

- 1 Evet ☐ 2 Hayır ☐

Gaziantep'e gelmeden önceki gelir durumunuzla şimdiki durumunuzu kıyasladığınızda ?

- 1 Göç etmeden önce daha iyiydi ☐
- 2 Şimdi daha iyi ☐
- 3Bilmiyorum ☐

Gelecekteki gelir durumunuzla ilgili beklentileriniz nedir?

- 1 Daha iyi olacak ☐
- 2 Daha kötü olacak ☐

3 Bilmiyor

☐

GÖÇ ETME DURUMU

Gaziantep 'e ne zaman göç ettiniz?

.....(yıl olarak yazılacak)

Gaziantep'e nereden göç ettiniz?

.....(göç edilen il yazılacak)

Gaziantep'te göç nedenleri?(birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

1 Can güvenliğinin olmaması

☐

4 Evlilik

☐

7 Diğer

2 Zorunlu göç

☐

5 Eğitim olanaklarının yetersizliği

☐

3 Sağlık olanaklarının yetersizliği

☐

6 Para kazanmak

☐

Gaziantep'te göç edilen yerin seçilme nedenleri?(birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

1 Devletin yer göstermesi

☐

4 Akrabalar,yakınlar,tanıdıkların olması

☐

2 Güvenlik

☐

5 İş olanaklarının diğer yerlere göre daha fazla olması

☐

3 Memlekete yakın olması

☐

Gaziantep'e göç etmenizden en çok belirleyici kim oldu?

.....

Gaziantep'e göç etmekten ne derece memnunsunuz?

1 Çok Memnunum

☐

2 Memnunum

☐

3 Kararsızım

☐

4 Memnun değilim

☐

5 Hiç Memnun Değilim

☐

Gaziantep'e göç etmiş olmaktan memnunsanız nedenleri nelerdir?

.....

Gaziantep'e göç etmiş olmaktan memnun değilseniz nedenleri nelerdir?

.....

Gaziantep'e göç ettiğiniz ilk günlerde karşılaştığınız sorunlar nelerdir?

.....

Karşılaştığınız sorunları çözmede öncelikli olarak hangi yollara başvuruyorsunuz?

1 Kendim	☐	2 Akrabalarım	☐
3 Muhtara	☐	4 Belediyeye	☐
5 Valilik	☐	6 Diğer	☐

Sizce bir yerden bir yere göçle birlikte nasıl bir değişim yaşanmaktadır?

1 Ekonomik yönden güçlenmektedirler	☐
2 Ekonomik yönden yoksullaşmaktadır	☐
3 Kentlileşmişlerdir	☐
4 Kentlileşmemişlerdir	☐

Gaziantep'ten başka bir yere göç etmeyi düşünüyor musunuz?

1 Evet	☐	→ Nereye.....
2 Hayır	☐	

Sizce Gaziantep'ten başka bir yere göç oluyorsa bunun sebebi nedir?

1 Terör ve Kan davaları	☐
2 Sosyal ve Fiziki yapıdaki gerilik	☐
3 Eğitim ve Sağlık hizmetlerinin yetersizliği	☐
4 Sosyal ve ekonomik olanaksızlıklar	☐

Göç kararınızda "çocukların daha iyi bir eğitim almalarını sağlamak" düşüncesi ne derece etkili oldu?

1 Çok etkili oldu	☐	2 Etkili oldu	☐
3 Karasızım	☐	4 Etkili olmadı	☐
5 Hiç etkili olmadı	☐		

Göç sonucunda çocuklarınızın eğitimi ile ilgili beklentileriniz ne ölçüde karşılandı ?

- 1 Tamamen karşılandı ☐ 2 Büyük ölçüde karşılandı ☐
 3 Kararsızım ☐ 4 Karşılanmadı ☐
 5 Hiç Karşılanmadı ☐

Memleketteyken, gelenek ve göreneklere karşı aykırı davranan akraba/tanıdıklarınıza karşı tavrınız ne olurdu?

- 1 Onunla konuşmazdık ☐ 4 Karışmazdık ☐
 2 Uyarıda bulunurduk ☐ 5 Memleketteyken uzaklaştırdık ☐
 3 Toplumdan dışlardık ☐ 6 Diğer ☐

Memleketiniz 'den geldikten sonra, gelenek ve göreneklere karşı aykırı davranan akraba/tanıdıklarınıza karşı tavrınız ne olur?

- 1 Onunla konuşmayız ☐ 4 Karışmam ☐
 2 Uyarıda bulunurum ☐ 5 Diğer ☐
 3 Toplumdan dışlarız ☐

Gaziantep'e gelmeden önce düğün, sünnet vb. özel günlerinizi nasıl yapardınız?

- 1 Köy meydanında davul-zurnalı ☐ 4 Evin bahçesinde düğünsüz/çalgısız ☐
 2 Evimizin bahçesinde davul-zurnalı ☐ 5 Mevlit okutarak ☐
 3 Koy meydanında düğünsüz/çalgısız ☐ 6 Diğer..... ☐

Gaziantep'e geldikten sonra özel günlerinizi nerede yapmaya başladınız?

- 1 Düğün salonunda ☐ 4 Evimizin bahçesinde çalgılı ☐
 2 Sokakta davul-zurna ☐ 5 Evimizin bahçesinde çalgısız ☐
 3 Sokakta sazlı-çalgılı ☐ 6 Diğer..... ☐

Su anda oturduğunuz mahalleyi nasıl seçtiniz?

- 1 Akrabalarım olduğu için ☐ 4 Tanıdıklarım bulunduğu için ☐
 2 Tanıdık vasıtasıyla ☐ 5 Diğer..... ☐
 3 Evlerin fiyatları uygun olduğu için ☐

Gaziantep'e göç, en çok hayatınızın hangi yönlerinde değişikliklere yol açtı?

1 Aile içi ilişkiler	☐	5 Meslek, gelir	☐
2 Akrabalar arası ilişkiler	☐	6 Dini yaşam	☐
3 Eğitim	☐	7 Gelenek, görenek	☐
4 Giyim , kuşam	☐	8 Diğer	☐

Memleketinizden göç etmeniz konusunda ne düşünüyorsunuz?

1 İş olanakları çok olduğu için memnunum	☐
2 Çocuklar daha iyi bir eğitim aldığı için memnunum	☐
3 Daha temiz ve daha iyi koşullarda yaşadığım için memnunum	☐
4 Köy yaşamı sıkıcıydı, şehirde yaşam daha eğlenceli	☐
5 Topraksız kaldığım için memnun değilim	☐
6 Şehir yaşamı aile ilişkilerimi bozdu	☐
7 İşsiz güçsüz bıraktı	☐
8 Yeni yasama ayak uyduramadım	☐
9 Diğer.....	☐

PSİKO-SOSYAL DEĞERLENDİRME

Sigara Kullanıyor musunuz?

1. Evet	☐	2.Hayır	☐

Alkol Kullanıyor musunuz?

1. Evet	☐	2.Hayır	☐

Sizin yada ailenizin en çok ihtiyaç duyduğu hizmetler nelerdir? (önem sırasına göre belirtiniz)

İstihdam	☐	Eğitim hizmetleri	☐	Sağlık hizmetleri	☐	Sosyal Aktivite	☐
Diğer.....	☐						

İşinizden memnun musunuz?

1)Hayır	☐	2)Evet (Cevap evet ise.. soruya geçir	☐

Memnun değilseniz nedeni?

1)Ücret yetersizliği ☐ 2)Çalışma koşullarının ağır olması ☐ 3)İş ☐
güvencesi yok

4)Amirlerin davranışlar ☐ 5)Görev alanının belirsizliği ☐
6)Diğer..... ☐

Yaşamınızdan ne derece memnunsunuz?(0:Hiç Memnun değil; 10:Çok Memnun)

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8 ☐ 9 ☐ 10 ☐

10 yıl sonraki yaşam memnuniyetinizi nasıl değerlendirirsiniz?

(0:Hiç Memnun değil; 10:Çok Memnun)

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8 ☐ 9 ☐ 10 ☐

Şehir merkezine iş dışında başka sebeplerle (Sanatsal, kültürel, sosyal vb aktiviteler)
gittiğiniz oluyor mu?

1)Evet (Cevap evet ise.. soruya geçiniz) ☐

2)Hayır ☐

Neden?

.....
.....

Son bir yılda aşağıdaki etkinliklerden hangilerine katıldınız?

1)Konser ☐ 2)Festival/Şenlik ☐ 3)Tiyatro/Sinema ☐ 4)Türbe ☐
Ziyareti

5)Dinimizle İlgili sohbetler/Toplantılar ☐ 6)Mahalle Toplantıları ☐

7)Diğer..... ☐

KAYNAKÇA

- Adıyaman K.(2008). *Kentleşme Sürecinde Türkiye ve Kent Kimliği*, Yüksek Lisans Tezi,Konya.
- Akkayan, T. (1979). *Göç ve Değişme*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Aslan, M. (2002). *Sanayileşme Sürecinde Kapaklı Kasabasında(Tekirdağ) Toplumsal Değişme* Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Bal, H. (2003). *Kentsel Yapı ve Kentleşme Süreci*, Fakülte Kitabevi, Isparta.
- Bayhan, V. (1997).*Türkiye’de İç Göçler ve Anomik Kentleşme* II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplum ve Göç, Sosyoloji Derneği Yay, Ankara.
- Bozkurt, N. (2000). *Denizi Kurutmak Düünden Bugüne Zorunlu Göç ve İskân Politikası*: Belge Yayınları, İstanbul.
- Bulut, Y.(2005). *Gap Bölgesinde Kentleşme Sorunlar ve Çözümlere İlişkin Yaklaşımlar*, Nobel Kitabevi, İstanbul.
- Castelles, S., Miller, M. (1998). *The Age of Migration International Population Movements in The Modern World*, Macmillan Pres, Second Edition, London.
- Çelebioğlu, S. (1998).*Markov Zincirlerinde Durum Tahmini ve İç Göçe Uygulanması* Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çezik, A.(1982).*Kent Eşiği Araştırması-Türkiye İçin Kent Tanımı*,Dpt.Yayını.Ankara.
- Cohen,R.(1996).*Introduction ,Theories of Migration*,ed.Robin Cohen,Edward Elgar Publishing Limited,England,xi-xvii.
- De Jong, Gordon F. (2000),*Expectations, Gender and Norms in Migration Decision-Making*, *Population Studies Population Investigation Committee*, Volume 54, Number 3.
- Devlet Planlama Teşkilatı.(1993).*Türkiye’de İç Göçler ve Göç Edenlerin Sosyo-Ekonomik Nitelikleri*, DPT, Ankara.
- D. Word, Cities and Immigrants: A Geography of Change in Nineteenth Centry America .(Oxford U. Press, New York- 1971);

- Dişbudak, C. (2003). *International Migration, Transnational Entrepreneurship And The Making Of Çorum As An 'Anatolian Tiger*, Middle East Technical University The Graduate School Of Social Sciences, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Duben ,A.(2002). *Kent,Aile,Tarih*,İletişim Yayınları,İstanbul.
- Duru Gönül, E. (1997). *Sosyal Değişme, Göç ve Sosyal Hareketler*, Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, 20-22 Kasım 1996, DIE ve Sosyoloji Derneği, Ankara.
- Erder, S. (1995). *Yeni Kentliler Ve Kentin Yeni Yoksulları*, Toplum ve Bilim Dergisi, Sayı: 66,İstanbul.
- Erder, S.(1996). *İstanbul'da Bir Kent Kondu: Ümraniye*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Erhan, S. (1997). *Göç ve Kimlik, İç Toplum ve Göç*, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, DIE & Sosyoloji Derneği, Ankara.
- Erhan, N., O., Hamzaoglu, E., Özalp, Nazım Kitaplığı:34, Sol Meclis Dizisi:6, İstanbul.
- Erkan, R.(2004). *Kentleşme ve Sosyal Değişme*, Bilim Adamı Yayınları, Ankara.
- Ersoy, M. (1985). *Göç ve Kentsel Bütünleşme*, Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayını No: 2, Ankara Üniversitesi SBF ve Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi, Ankara.
- Ersoy, M., Şengül, T., (2002). *Kente Göç ve Yoksulluk: Diyarbakır Örneği*,ODTÜ Kentsel Politikalar Planlaması ve Yerel Yönetimler Anabilim Dalı,Yayın No:6 ,Ankara.
- Ergun, D. (1984). *Sosyoloji El Kitabı*4.Basım, Gerçek Yayınevi;100 Soruda dizisi, İstanbul.
- Erhan, S. (1997). *Göç ve Kimlik, Toplum ve Göç*, Ankara. s. 231-242
- Es, M.ve Ateş H. (2004). *Kent Yönetimi, Kentlileşme Ve Göç: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri*, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, GÜGF Yayını, Sayı:48.
- Faıst,T.(2003),Uluslar arası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar ,Çev:Azat Zana Gündoğan,Can Nacar, Bağlam Yayınları,Ankara.
- F. Yavuz, R. Keleş, C. Geray. (1973). *Şehircilik: Sorunlar, Uygulama ve Politika*,33F Yayını No. 358, Ankara s. 43-47
- Fichter, J.(1994). *Sosyoloji Nedir?* Çev: Nilgün ÇELEBİ, Atilla Kitabevi, Ankara.
- Geniş, Ş.(2009). *Gaziantep Kırsalında Sanayileşme Ve Toplumsal Değişim: Dülük Köyü Örneği*,Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,Sayı:8,Gaziantep.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*, Ayraç Yayınevi, Ankara.

- Gitmez,A.S.(1983).*Yurtdışına iş göçü ve Dönüşler:Beklentiler,Gerçekleşenler*,Alan Yayıncılık,İstanbul.
- Göktürk, A. (2006a).*Göç, Eleştirel Sağlık Sosyolojisi Sözlüğü*, Editörler:
- Gölbaşı S.(2007).*Kentleşme ve Suç: İstanbul'un Kentleşme Süreci ile Suçluluk Arasındaki İlişkinin Kuramsal Analizi* ,Doktora Tezi,İstanbul.
- G. Breese (Ed.). The City In The Newly Developing Countries (Prentice - Hall, Inc. 1969) s. 54-218.
- G. H. Beyer (Ed) (1967). The Urban Explosion in Latin America, Cornell Un. Press, New York - s. 117 - 174 ve 215 – 273.
- G. Breese (Ed.). A.g.y., s. 332—408.)
- Görmez, K. (1991). *Şehir ve İnsan*, MEB Yayınevi, İstanbul.
- Güçlü, S.Ö.(2002).*Kentlileşme ve Göç Sürecinde Antalya'da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci*, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Gürbüz, Ş.(2006).*Kırsaldan Kente Göçlerin Getirdiği Sorunlar '8-11 Aralık 2005 Uluslar arası Göç Sempozyumu*, Sistem mat, ,Haziran İstanbul.
- Güvenç, B. (1997). Göç Olgusu ve Türk Toplumı, Göç ve Toplum, s.21-25, Ankara.
- Işık, Oğuz ve Pınarcı oğlu M. Melih.(2001).*Nöbetleşe Yoksulluk-Sultanbeyli Örneği*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- İçduygu, A; Sirkeci.(1999). I.*Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketler. 75 Yılda Köylerden Şehirlere İçinde.* (ed) Oya Baydar. Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- İçduygu, A, İ., Sirkeci, İ., Aydıngün (derleyen),Türkiye'de İç göçler: Türkiye'de İç göç, sorunsal alanları ve araştırma yöntemleri konferansı 6-8 Haziran 1997 Bolu-Gerede; *Türkiye'de İçgöç ve İçgöçün işçi hareketine etkisi*, Türkiye Ekonomik V.
- Tekeli İ., Leila Erder (1978). *Yerleşme Yapısının Uyum Süreci Olarak İç Göçler*, ,Hacettepe Üni. Yay, Ankara.
- Jackson, J.A. (1986). *Aspects of Modern Sociology Social Processes Migration*, Longman London and New York.
- J. M. Nelson, Migrants, Urban Poverty and Instability in Developing Nations (Conter for International Alfairs, Harvard University, Boston—1969);
- Kartal, K.(1992).*Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'de Kentlileşme*, Adım Yayıncılık, Ankara.
- Kartal, K.(1992). *Kentleşme*, Adım Yayıncılık, Ankara.
- Karpat, Kemal H. (2003)*Türkiye'de Toplumsal Dönüşüm*, İmge Kitabevi, Ankara.

- Kartal, K.(1983). *Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentlileşme*, Yurt Yayınları, Ankara.
- Kaygalak, S. (1999). *Zaman Ve Mekan Boyutuyla Göç Ve Kentlileşme: Mersin Demirtas Mahallesi Örneği*, Mersin Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- Kearney, M. (1996). *From the Invisible Feet: Anthropological Studies of Migration and Development*, Theories of Migration, ed. Robin Cohen, Edward Elgar Publishing Limited Publing.
- Keleş, R.(1972).*Şehirliliğin Kuramsal Temelleri*, AÜ SBF Yayınları.
- Keleş, R.(1996).*Kentleşme Politikası*, İmge Yayınları, 3. Baskı.
- Keleş, R. (1998) . *Kent bilim Terimleri Sözlüğü*: İmge Yayınevi, Ankara.
- Keleş, R.(1972). *Türkiye’de Şehirleşme, Konut ve Gecekondu Gerçek* Yayınevi, İstanbul.
- Keleş,R.(2006). *Kentleşme Politikası*,İmge Kitabevi,9.Baskı,Ankara.
- Kızılcıkelik, S. (1991) : *Sanayileşme ve Kentleşme Süreci İle Ortaya Çıkan Bazı Sosyal Problemlerin Suça Etkisi Üzerine Sosyolojik Düzeyde Teorik Bir Çalışma*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana bilim dalı.
- Kocacık, F. (1997).*Toplumbilim Ders Notları* Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 1.Basım, No:84
- Kongar, E. (1981). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği* Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Lee, Everett S. (1966). *A Theory Of Migration*, Demography, Volume 3, Number:1.
- Meçin, M. (2004).*The Question of Urban Integration and Forced Migration From East and Southeast Anatolian Regions After 1980: The Case of Mersi*, O.D.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Master Tezi, Ankara.
- Mimarlar Odası Yayınları (1977). No. 18, Ankara. s. 45-73.
- Mimarlar Odası Ankara Şubesi(1971). *Türkiye’de Kentleşme*, Ankara s. 63 - 78.
- Mimarlar Odası Ankara Şubesi, *Türkiye’de Kentleşme*, (Ankara - 1971) s. 30
- Mimarlar Odası Ankara Şubesi, A. g. y., s. 34 – 59
- Mutluer, M. (2003). *Uluslar arası Göçler ve Türkiye -Kurumsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması; Denizli / Tavas-* , Çantay Kitabevi: İstanbul.
- N. Keyfiltz .(1965).*Political - Economic Aspects of Urbanization in South and Southeast Asi*,

- Oğrak, A. (1998).*Göç Sosyal Değişme ve Bütünleşme Güneydoğu Anadolu'dan İzmir'e Göç Eden Aileler Örneği*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya.
- Oktik, N. (1997).*Köyün İticiliği- Kentin Çekiciliği*, Toplum ve Göç Bildiriler Kitabı, DİE yayın No:2046, Ankara.
- Ozan K, Özer.(1984). *Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*, Savaş Yayınları, Ankara
- Özcan, Y. Z. (1997). *İçgöçün Tanımı ve Verileri ile İlgili Bazı Sorunlar*, Tarih Vakfı, Türkiye'de İçgöç: Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansına Sunulmuş bildiri, Bolu-Gerede, 6-8 Haziran.
- Özer, İ. *Toplumsal Değişme ve Kentsel Olgu* Cumhuriyet Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sivas.
- Özer, İ. (2004).*Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Ekin Kitabevi, Bursa.
- Özgür, E. Murat. (1998). *Türkiye Nüfus Coğrafyası*, Ankara.
- Öztürk, N.(2011).*Gaziantep İline Göç Edenler Üzerine Bir Araştırma*,TÜİK Uzmanlık Tezi ,Türkiye İstatistik Kurumu,Gaziantep.
- P. M. Houser and L. F. Schnore (Eds.), *The Study of Urbanization* John Wiley, New York-1, s. 296—308.
- Pazarlı oğlu V. (2007).*İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi* cilt 14 Sayı 1 Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- P Meadows and. E. H. Hizruchi (Eds.,) *Urbanism, Urbanization, and Change: Comparative Perspectives*, (Addison-Wesley P. Co., Reading. Mass., 1969), s. 242-311;
- Petersen, W. (1958). *A General Typology of Migration* Amerikan Sociological Review, Volume 23, Number: 3, New York.
- Petersen, W. (1996). *A General Typology of Migration*, Theoris of Migration, ed.
- Ravenstein, G. E. (1885): *Journal of the Statistical Society of London*, Vol. 48, No. 2. pp. 167–235
- Robin, C. Edward Elgar Publishing Limited, England. S.3–13
- T. G. McGee.(1967).*The South East Asian City*, London.
- Tatlıdil, E .(1989). *Kentleşme ve Gecekondu*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
- Tatlıdil, E .(1992).*Göç ve Kentleşmenin Sosyal Boyutu* Sosyoloji Dergisi, Sayı:3.
- Tekeli, İ.(1998).*Göç Teorileri ve Politikalar Arasındaki İlişkiler*, Yerleşme Yapısına Uyum Süreci Olarak İç Göçler, Hacettepe Üni. Yay. Ankara.

- Tekeli, İ.(1996).*Türkiye 'de Çoğulculuk Arayışları ve Kent Yönetimi Üzerine. Kentte Birlikte Yaşamak İçinde.* (ed) Ferzan Bayram oğlu. WALD Yayınları, İstanbul.
- Tümertekin, E. Özgüç, N. (1998). *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekân.* Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Toköz, G.(2006). *Uluslar Arası Emek Göçü*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Tolan, B. (1991). *Toplum Bilimlerine Giriş*, Adım Yayıncılık, Ankara.
- Turhan, M. (1972). *Kültür Değişimleri*, İstanbul, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları,Ankara.
- Tümertekin, E. (1973). *Türkiye 'de Şehirleşme ve Şehirselleşmeler*, İ.Ü Yay. No:1840, İstanbul.
- Tümertekin, E. (1977). *Türkiye ' de İç Göçler Üzerine*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü, Sayı. 22, s. 30.
- Tümtaş Mim, S. (2007). *Türkiye 'de İç göçün kentsel gerilime etkisi(Mersin Örneği)*,Yüksek Lisans Tezi, Muğla.
- Türkdoğan, O. (1974).*Yoksulluk Kültürü*, Dede Korkut Yayınları, İstanbul.
- Türkdoğan, O. (1988). *Değişme, Kültür ve Sosyal Çözülme*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.
- Türkmentekin, E. Nazmiye Ö. (1998). *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekân*, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Sezal, İ.(1997).*Göçler ve Şehirleşmeyen Şehirler, II.Ulusal Sosyoloji Kongresi,Toplum ve Göç*,Sosyoloji Derneği Yay,Ankara.
- Suher, H. (1995). *Kentleşme ve Kentlileşme Politikaları*, Türkiye'de Kentleşme, Yeni yüzyıl Kitaplığı, No:7.
- Şenyapılı, T.(1978).*Bütünleşmemiş Kentli Nüfus Sorunu*, ODTÜ, Ankara.
- Üner, S. (1972) *Nüfusbilim Sözlüğü*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- W. Mangin (Ed.)(1976). *Peasants in Cities*, (H. Mifflin Co., Boston - 1970), s. xiii - xxxix.)
- Tekeli, Y. Gülöksüz, T. Okyay, *Gecekondu, Dolmuşlu, İşportalı Şehir*, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Wedel, H.(2001).*Siyaset ve Cinsiyet –İstanbul Gecekondualarında Kadınların Siyasal Katılımı*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Whyne-Hammond, C. (1985). *Elements of Human Geography*. Bell&Hymann. London.

S. Greer and others (Eds.) The New Urbanization, (St. Martin's Press, New York - 1968), s. 15 - 112)

Yenigöl, S., B.(2005).Gazi Üniversitesi, Journal Of Science 18(2) Ankara.

Yörükan, A.(1968). *Şehir Sosyolojisinin Teorik Temelleri – Temel Kavramlar*, Teori/er ve Problemler, Ankara.

(http://www.die.gov.tr/nufus_sayimi/2000Nufus_Kesin1.htm).

ÖZGEÇMİŞ

1982 yılında Gaziantep'te doğan Oya ÖZDEMİR, ilkokulu Bahattin Kayalı İlkokulu'nda, ortaokulu Cennet İlk Öğretim Okulu'nda, Liseyi 19 Mayıs Lisesi'nde okuduktan sonra 2002 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji bölümünde üniversite eğitime başlamıştır.

2006 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji bölümünden mezun olan Oya Özdemir, 2006 yılında Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Sağlık İşleri Daire Başkanlığına bağlı Çocuk Gençlik Şube Müdürlüğünde Sosyolog olarak göreve başlayıp, 2008 yılında Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisansa Girmiştir.

Halen, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Sağlık İşleri Daire Başkanlığına bağlı Çocuk Gençlik Şube Müdürlüğünde Sosyolog olarak göreve yapmaktadır.

Gaziantep/2012